

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

ΑΞΕ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΙΤΑΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ
ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

ΤΣΑΚΟΠΙΑΚΟΥ ΛΑΜΠΡΙΝΗ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική

Πειραιάς, Νοέμβριος 2014

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM IN
ECONOMIC AND BUSINESS STRATEGY

FDI Titan Group in the Balkans and Egypt

By Tsakopiakou Lambrini

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economic and Business Strategy.

Piraeus, November 2014

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Αφιέρωση

Στην οικογένειά μου.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Παντελή Παντελίδη, επιβλέποντα καθηγητή της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, για την ουσιαστική αρωγή και καθοδήγησή του μέχρι την πλήρη ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω την οικογένεια μου που με στήριξε τόσο κατά την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής όσο και κατά τη διάρκεια της σπουδαστικής μου πορείας και εξέλιξης.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Τίτλος:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις του Ομίλου TITAN στα Βαλκάνια και την Αίγυπτο

Περίληψη:

Η παγκοσμιοποίηση έχει καθαρά αλλάξει την οικονομική γεωγραφία του κόσμου και σήμερα είναι μία φανερή νέα πρόκληση για την οικονομική πολιτική. Μπορεί να ερμηνευτεί με την στενή οικονομική της έννοια ως η λογική συνέπεια μιας μακροχρόνιας αναπτυξιακής διαδικασίας. Η ανάπτυξη της σύγχρονης οικονομίας εξελίχθηκε από την απόλυτη οικονομική αυτάρκεια μέσω της ανταλλαγής, του χρήματος και της οικονομίας των χρηματοδοτικών πιστώσεων και χαρακτηρίστηκε από την σταδιακή ανάγκη σημαντικών αλλαγών στις οικονομικές λειτουργίες.

Η ιστορία των ΑΞΕ είναι με έναν τρόπο η περιγραφή της τάσης των παραγωγικών μονάδων να υπερβούν τα εθνικά σύνορα προς αναζήτηση ευημερίας σε νέες περιοχές. Η διεθνοποίηση των επιχειρήσεων αποτελεί ένα εξελικτικό φαινόμενο το οποίο μπορεί να μελετηθεί ως μια πολυπαραγοντική συνάρτηση μεταβλητών όπως της ανακάλυψης νέων περιοχών και της αυξανόμενης δυνατότητας, αλλά και της ανάγκης για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση παραγωγικών πόρων και αγορών πέρα από τα τοπικά γεωγραφικά όρια. Σε αυτό το πλαίσιο οι ΑΞΕ αναλύονται ως ένα αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος και της τάσης του για επέκταση και η πολυεθνική επιχείρηση ως η ορθολογική εξέλιξη της επιχείρησης, η οποία ανταποκρίνεται αλλά και αξιοποιεί τις προκλήσεις του περιβάλλοντος και η οποία καθορίζεται από την τεχνολογική και οργανωτική πρόοδο.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως θέμα τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις του Ομίλου TITAN στα Βαλκάνια και την Αίγυπτο. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι η διεξοδική παρουσίαση και ανάλυση της διεθνούς παρουσίας του Ομίλου καθώς και η εις βάθος ανάλυση των δραστηριοτήτων του στα Βαλκάνια και την Αίγυπτο και ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στις δραστηριότητες του Ομίλου.

Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο ασχολείται με την παρουσίαση του Ομίλου TITAN. Παρουσιάζονται το Όραμα, οι στρατηγικοί άξονες και αρχές του Ομίλου, η ιστορία του, η διεθνής παρουσία ανά τον κόσμο, το ανταγωνιστικό περιβάλλον, η

εταιρική διακυβέρνηση και οι βασικές αρχές που την διέπουν, η εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή στην έννοια των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, παρουσιάζονται τα είδη και οι τύποι των ΑΞΕ, τα πλεονεκτήματα των ΑΞΕ, οι προσδιοριστικοί παράγοντες των ΑΞΕ, τρόποι προσέλκυσης των ΑΞΕ, ο αντίκτυπος των ΑΞΕ και η σημαντικότητα των ΑΞΕ για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί τη μετάβαση από τις γενικές έννοιες των ΑΞΕ σε ειδικές έννοιες. Ειδικότερα, σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται μια διεξοδική παρουσίαση και ανάλυση των βαλκανικών χωρών όπου δραστηριοποιείται ο όμιλος TITAN. Αρχικά, αναλύονται οι λόγοι που οι Έλληνες επενδύουν στα Βαλκάνια και παρουσιάζεται μία ανάλυση SWOT για τις βαλκανικές χώρες. Στη συνέχεια, αναλύονται οι τρεις χώρες, που έχουν επιλεγεί στην συγκεκριμένη διπλωματική, μία προς μία ως προς τα χαρακτηριστικά τους, τις ιδιαιτερότητές τους καθώς και τα προνόμια που «υπόσχονται» στους επιχειρηματίες. Επίσης, εξετάζεται διεξοδικά η παρουσία του Ομίλου στις εν λόγω χώρες, και πιο συγκεκριμένα οι θυγατρικές εταιρείες του Ομίλου TITAN στην κάθε χώρα, η ιστορία τους και η οικονομική ανάλυση του κύκλου εργασιών τους, των λειτουργικών κερδών ή ζημιών και τα καθαρά κέρδη ή ζημιές.

Το τέταρτο κεφάλαιο ασχολείται με την παρουσία του Ομίλου στην Αίγυπτο. Αναλύονται τα χαρακτηριστικά της χώρας, η ελληνική επενδυτική δραστηριότητα, το επενδυτικό περιβάλλον της Αιγύπτου, τα κίνητρα ΑΞΕ στην Αίγυπτο, οι θυγατρικές του Ομίλου και η ιστορία τους καθώς και η πορεία των οικονομικών στοιχείων την πενταετία 2009-2013.

Το πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί αναφορά στην παγκόσμια οικονομική και χρηματοοικονομική κρίση καθώς και στον αντίκτυπο που είχε στις δραστηριότητες του Ομίλου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται τα αίτια της οικονομικής κρίσης, οι επιπτώσεις της καθώς και το πώς αυτή επηρέασε τον Όμιλο ως προς τις πωλήσεις του και τα κέρδη του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	9
Γλωσσάριο	13
Κατάλογος Πινάκων	15
Κατάλογος Διαγραμμάτων	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο Όμιλος TITAN	18
1.1 Η Εταιρεία	18
1.2 Το Όραμα, οι Στρατηγικοί Άξονες και οι Αρχές του Ομίλου	19
1.3 Η Ιστορία	23
1.4 Οι Άνθρωποι	28
1.5 Διεθνής Παρουσία	29
1.6 Ανταγωνιστικό Περιβάλλον του Ομίλου	31
1.7 Εταιρική Διακυβέρνηση	34
1.8 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις	39
2.1 Ορισμός ΑΞΕ	39
2.2 Είδη ΑΞΕ	42
2.3 Βασικοί Τύποι ΑΞΕ	45
2.4 Προσδιοριστικοί Παράγοντες ΑΞΕ	48
2.5 Επιχειρήματα υπέρ των ΑΞΕ	50
2.6 Επενδυτικά Κίνητρα για προσέλκυση ΑΞΕ	52
2.7 Αντίκτυπος των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής	55
2.8 Σημαντικότητα των ΑΞΕ για τις αναπτυσσόμενες χώρες	58
2.9 Η Ερμηνεία των ΑΞΕ μέσα από την θεωρία της Οικονομικής Ανάπτυξης	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΞΕ του Ομίλου TITAN στα Βαλκάνια	64
3.1 Γενικά	64
3.1.1 Γιατί επενδύουν οι Έλληνες στα Βαλκάνια	67
3.1.2 Τρόποι αποφυγής υψηλής φορολόγησης στα Βαλκάνια	72
3.1.3 Ανάλυση SWOT για Βαλκανικές Χώρες	74
3.2 ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	75
3.2.1 Γενικές Πληροφορίες για την Βουλγαρία	75
3.2.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στη Βουλγαρία	78
3.2.3 Φορολογία Φυσικών & Νομικών Προσώπων	80
3.2.4 Ο Όμιλος στην Βουλγαρία	84
3.2.4.1 Ιστορία	85

3.2.4.2 Οικονομικά Στοιχεία	86
3.3 ΑΛΒΑΝΙΑ	89
3.3.1 Γενικές Πληροφορίες για την Αλβανία	92
3.3.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στην Αλβανία	92
3.3.3 Κίνητρα ΑΞΕ στην Αλβανία	93
3.3.4 Ο Όμιλος στην Αλβανία	94
3.3.5 Οικονομικά Στοιχεία	95
3.4 Π.Γ.Δ.Μ. (FYROM)	97
3.4.1 Γενικές Πληροφορίες για την Π.Γ.Δ.Μ.	97
3.4.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στην Π.Γ.Δ.Μ	99
3.4.3 Σχέσεις π.Γ.Δ.Μ – Ελλάδα – Το ζήτημα της Ονομασίας	101
3.4.4 Κίνητρα ΑΞΕ στην Π.Γ.Δ.Μ	105
3.4.4.1 Φορολογικά Κίνητρα προσέλκυσης ΑΞΕ	107
3.4.4.2 Νομοθετικό Πλαίσιο	109
3.4.5 Ο Όμιλος στην Π.Γ.Δ.Μ	110
3.4.6 Οικονομικά Στοιχεία	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΞΕ του Ομίλου TITAN στην Αίγυπτο	113
4.1 Γενικές Πληροφορίες για Αίγυπτο	113
4.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στην Αίγυπτο	115
4.3 Επενδυτικό Περιβάλλον Αιγύπτου	117
4.4 Τα κίνητρα ΑΞΕ στην Αίγυπτο	122
4.5 Ο Όμιλος στην Αίγυπτο	126
4.6 Οικονομικά Στοιχεία	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Όμιλος TITAN και η Οικονομική Κρίση	133
5.1 Γενικά	133
5.1.1 Η Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα	134
5.1.2 Τα Αίτια της Οικονομικής Κρίσης	135
5.1.3 Οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης	137
5.1.4 Το Αποτέλεσμα της Οικονομικής Κρίσης	138
5.2 Ο Όμιλος στην Οικονομική Κρίση	139
5.2.1 Προοπτικές για το 2014	154
5.2.2 Οι Κίνδυνοι του Ομίλου	156
5.3 Συμπέρασμα	157
5.4 Τα Τελευταία Νέα του Ομίλου	159
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Επίλογος	161
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	166

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

ΑΕΠ: Σύντμηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ή ΑΕΠ (αγγλ. Gross Domestic Product – GDP) είναι το σύνολο των προϊόντων και αγαθών που παράγει μια οικονομία, εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες. Με άλλα λόγια, είναι η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών (υλικών και άυλων) που παράχθηκαν εντός μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους, ακόμα και αν μέρος αυτού παράχθηκε από παραγωγικές μονάδες που ανήκουν σε κατοίκους του εξωτερικού.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν εκφράζεται μαθηματικά ως εξής:

$$GDP = C + I + G + NX$$

Όπου:

(C) κατανάλωση

(I) επένδυση

(G) δημόσιες δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και

(NX) καθαρές εξαγωγές

ΑΞΕ: Σύντμηση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (αγγλ. Foreign Direct Investment-FDI).

EBITDA: Σύντμηση του όρου Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization δηλαδή τα κέρδη μιας επιχείρησης πριν αφαιρεθούν τόκοι, φόροι και απόσβεση. Το κέρδος και το κόστος μιας επιχείρησης υπολογίζονται ως εξής:

Έσοδα – Κόστος Πωλήσεων = Μικτό Κέρδος

Μικτό Κέρδος – Κόστος Λειτουργίας = EBITDA

EBITDA – Φόρους – Τόκους – Απόσβεση = Λειτουργικό Κέρδος

Το EBITDA χρησιμοποιείται από οικονομικούς αναλυτές και επενδυτές χρηματιστηρίου για να καταλάβουν την ανάπτυξη και το πραγματικό κέρδος επιχειρήσεων. οι επιχειρήσεις που έχουν εισηχθεί σε χρηματιστήρια είναι υποχρεωμένες να δημοσιοποιούν τα οικονομικά τους στοιχεία, όπως το EBITDA, και επομένως στο διαδίκτυο εύκολα βρίσκουμε το EBITDA πολλών μεγάλων επιχειρήσεων.

ΕΚΕ: Σύντμηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Ορίζεται ως η ευθύνη που έχουν οι επιχειρήσεις ώστε να κάνουν ενέργειες που αποσκοπούν στην συμβολή αντιμετώπισης περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων.

Ε.Ε: Σύντμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η.Π.Α.: Σύντμηση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.

ΟΟΣΑ: Σύντμηση του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (αγγλ. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD).

Ο.Η.Ε.: Σύντμηση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Π.Ε.: Σύντμηση της Πολυεθνικής Εταιρείας.

Π.Ο.Ε.: Σύντμηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Ο.Ε.Υ.: Σύντμηση του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων.

INSTAT: Στατιστική Υπηρεσία της Αλβανίας.

ΝΦΕΕ: Σύντμηση Νόμου περί Φόρου Εισοδήματος Εταιρειών.

ONRC: Σύντμηση του Εθνικού Γραφείου Εγγραφής Εμπορικών Εταιρειών Ρουμανίας.

ΕΟΚ: Σύντμηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

ΟΑΣΕ: Σύντμηση του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (αγγλ. Organization for Security and Co-operation in Europe- OSCE).

APCC: Alexandria Portland Cement Company.

LTEIL: Lafarge Titan Egyptian Investments Limited.

PHARE: Ήταν ένα από τα τρία προενταξιακά μέσα που χρηματοδοτούνταν από την Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό την ενίσχυση των υποψήφιων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην προετοιμασία τους για ένταξη στην ΕΕ. Αφορούσε κυρίως μέτρα δημιουργίας θεσμών (και συναφείς επενδύσεις) καθώς και μέτρα που αποσκοπούσαν στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, περιλαμβανομένης και της διασυνοριακής συνεργασίας.

SAPARD: Σύντμηση του όρου Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development - Ειδικό Πρόγραμμα Ένταξης για την Γεωργία και την Αγροτική Ανάπτυξη. Μαζί με το ISPA και το Phare είναι ένα από τα τρία προενταξιακά μέσα που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να βοηθήσει τις υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στις προετοιμασίες τους για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

- 2.1** Κριτήρια Επιλογής μεταξύ διαφόρων μορφών Διεθνούς Παραγωγής *σελ:51*
- 3.1** Κύκλος Εργασιών των Θυγατρικών Εταιρειών του Ομίλου στην Βουλγαρία *σελ:86*
- 3.2** Λειτουργικά Κέρδη ή Ζημίες των Θυγατρικών Εταιρειών του Ομίλου στην Βουλγαρία *σελ: 87*
- 3.3** Καθαρά Κέρδη ή Ζημίες των Θυγατρικών Εταιρειών του Ομίλου στην Βουλγαρία *σελ: 88*
- 3.4** Οικονομικά Στοιχεία της Θυγατρικής Εταιρείας του Ομίλου στην Αλβανία *σελ: 95*
- 3.5** Οικονομικά Στοιχεία της Θυγατρικής Εταιρείας του Ομίλου στην Π.Γ.Δ.Μ. *σελ: 111*
- 4.1** Κύκλος Εργασιών των Θυγατρικών Εταιρειών του Ομίλου στην Αίγυπτο *σελ:130*
- 4.2** Λειτουργικά Κέρδη ή Ζημίες των Θυγατρικών Εταιρειών του Ομίλου στην Αίγυπτο *σελ: 131*
- 4.3** Καθαρά Κέρδη ή Ζημίες των Θυγατρικών Εταιρειών του Ομίλου στην Αίγυπτο *σελ 132*
- 5.1** Πορεία του Ομίλου την πενταετία 2009-2013 *σελ: 158*

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- 1.1** Οι 4 διαστάσεις της Στρατηγικής του ΤΙΤΑΝΑ *σελ.:22*
- 3.1** Διαγραμματική Απεικόνιση του Κύκλου Εργασιών στην Βουλγαρία *σελ.:87*
- 3.2** Διαγραμματική Απεικόνιση των Λειτουργικών Κερδών ή Ζημιών στην Βουλγαρία *σελ.:88*
- 3.3** Διαγραμματική Απεικόνιση των Καθαρών Κερδών ή Ζημιών στην Βουλγαρία *σελ.:89*
- 3.4** Διαγραμματική Απεικόνιση του Κύκλου Εργασιών στην Αλβανία *σελ.:96*
- 3.5** Διαγραμματική Απεικόνιση των Λειτουργικών Κερδών ή Ζημιών στην Αλβανία *σελ.:96*
- 3.6** Διαγραμματική Απεικόνιση των Καθαρών Κερδών ή Ζημιών στην Αλβανία *σελ.:97*
- 3.7** Διαγραμματική Απεικόνιση του Κύκλου Εργασιών στην Π.Γ.Δ.Μ. *σελ.:111*
- 3.8** Διαγραμματική Απεικόνιση των Λειτουργικών Κερδών ή Ζημιών στην Π.Γ.Δ.Μ *σελ 112*
- 3.9** Διαγραμματική Απεικόνιση των Καθαρών Κερδών ή Ζημιών στην Π.Γ.Δ.Μ *σελ.: 112*
- 4.1** Πορεία ΑΞΕ στην Αίγυπτο *σελ.:120*
- 4.2** Οι σημαντικότεροι επενδυτές στην Αίγυπτο το 2010/2011 *σελ.:121*
- 4.3** Διαγραμματική Απεικόνιση του Κύκλου Εργασιών στην Αίγυπτο *σελ.: 130*
- 4.4** Διαγραμματική Απεικόνιση των Λειτουργικών Κερδών ή Ζημιών στην Αίγυπτο *σελ.:131*
- 4.5** Διαγραμματική Απεικόνιση των Καθαρών Κερδών ή Ζημιών στην Αίγυπτο *σελ.: 132*
- 5.1** Πωλήσεις και Λειτουργικά Κέρδη του Ομίλου το 2007 *σελ.:141*
- 5.2** Καθαρά Κέρδη Ομίλου μετά από φόρους και Δικαιώματα Μειοψηφίας το 2007 *σελ.:142*
- 5.3** Πωλήσεις Ομίλου το 2008 *σελ.:144*

- 5.4 Λειτουργικά Κέρδη Ομίλου το 2008 *σελ:144*
- 5.5 Πωλήσεις Ομίλου το 2009 *σελ:146*
- 5.6 Λειτουργικά Κέρδη Ομίλου το 2009 *σελ:146*
- 5.7 Πωλήσεις Ομίλου το 2010 *σελ:148*
- 5.8 Λειτουργικά Κέρδη Ομίλου το 2010 *σελ: 149*
- 5.9 Πωλήσεις Ομίλου το 2011 *σελ:150*
- 5.10 Λειτουργικά Κέρδη Ομίλου το 2011 *σελ:151*
- 5.11 Πωλήσεις Ομίλου το 2012 *σελ:152*
- 5.12 Λειτουργικά Κέρδη το 2012 *σελ:153*
- 5.13 Πωλήσεις Ομίλου το 2013 *σελ:154*
- 5.14 Λειτουργικά Κέρδη Ομίλου το 2013 *σελ:154*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο Όμιλος TITAN

1.1: Η Εταιρία

Ο Όμιλος TITAN έχει πάνω από 100 χρόνια δραστηριότητας, καθώς η μητρική εταιρία Α.Ε. Τσιμέντων TITAN ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 1902. Συνδυάζοντας το επιχειρηματικό πνεύμα και τη λειτουργική αρτιότητα με σεβασμό στον άνθρωπο, στην κοινωνία και στο περιβάλλον, έχει καταφέρει τα τελευταία χρόνια να αναπτυχθεί δυναμικά, παραμένοντας αξιόπιστος και την ίδια στιγμή σταθερός στις αξίες του. Έχοντας την επιχειρηματική βάση του στην Ελλάδα όπου η μετοχή της μητρικής Εταιρίας είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο από το 1912, ο Όμιλος αναπτύσσει σήμερα καθετοποιημένη δραστηριότητα, παραγωγική και εμπορική, σε 13 χώρες. Η δραστηριότητα αυτή ασκείται μέσω θυγατρικών εταιριών, στις οποίες ο TITAN έχει πλήρη ή πλειοψηφικό (μετοχικό) έλεγχο ή κοινοπρακτική συμμετοχή, και καλύπτει τους εξής κλάδους:

- Παραγωγή τσιμέντου (φαιού και λευκού), σκυροδέματος και αδρανών υλικών
- Διακίνηση - διανομή τσιμέντου
- Επεξεργασία και βιομηχανική αξιοποίηση ιπτάμενης τέφρας σταθμών ηλεκτροπαραγωγής
- Κονιάματα
- Τσιμεντόλιθους

Η διαχρονικά επιτυχής επιχειρηματική πορεία και καταξίωση του Ομίλου TITAN στηρίχθηκε στην εφαρμογή των εκάστοτε πιο σύγχρονων τεχνολογιών, διαδικασιών και μεθόδων έρευνας παραγωγής και διακίνησης-εμπορίας προϊόντων, στη συστηματική έρευνα και τη συνεχώς αναβαθμισμένη τεχνογνωσία του, στο υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό του. Διασφαλίζεται, ήδη, και ενισχύεται από ένα σύστημα Εταιρικής Διακυβέρνησης, με αποτελεσματική, ευέλικτη οργανωτική και διοικητική δομή, εφαρμογή των πλέον εξελιγμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης-κατάρτισης-επιμόρφωσης των εργαζομένων σε όλα τα επίπεδα, σε όλο το γεωγραφικό φάσμα και τους κλάδους δραστηριότητας του Ομίλου και ένα στέρεο υπόβαθρο

αξιών και κοινωνικής υπευθυνότητας, με κεντρικό άξονα τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η δέσμευση του Ομίλου TITAN για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη υλοποιείται με τις δικές του πρωτοβουλίες, δραστηριότητες και πρακτικές, αλλά και με την ενεργό συμμετοχή του σε διεθνείς οργανισμούς. Ο TITAN ήταν η πρώτη Εταιρία στην Ελλάδα που υπέγραψε το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ για τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των εργασιακών δικαιωμάτων, της προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, του Παγκόσμιου Επιχειρηματικού Συμβουλίου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και της Πρωτοβουλίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στον Κλάδο Τσιμέντου καθώς και της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για την ΕΚΕ. Είναι, επίσης, μέλος του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών Ελλάδος, του Συνδέσμου Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών καθώς και της Αμερικανικής Ένωσης Τσιμεντοβιομηχανιών.

1.2: Το Όραμα, οι Στρατηγικοί Άξονες και οι Αρχές του Ομίλου

Σε όλη τη διάρκεια της μακράς ιστορίας του, ο Τιτάνας έχει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα αναγνωρίζοντας ότι η βιώσιμη ανάπτυξη του βασίζεται στη συμπεριφορά, τη συνεργασία και την δυναμική των ανθρώπων. Το Όραμα - Κυρίαρχος Στόχος του Ομίλου είναι να αναπτυχθεί ως ανεξάρτητη πολύ-περιφερειακή δύναμη στη διεθνή αγορά των δομικών υλικών, συνδυάζοντας την επιχειρηματική ικανότητα και ανταγωνιστικότητα με το σεβασμό για τον άνθρωπο, την κοινωνία και το περιβάλλον. Η πιο αποτελεσματική οδός για την επίτευξη του στόχου του έχει αποδειχθεί η χάραξη των τεσσάρων στρατηγικών αξόνων.

Γεωγραφική Διαφοροποίηση

Η αγορά του τσιμέντου είναι παγκόσμια, αλλά συνίσταται από πολυάριθμες τοπικές αγορές, με αποτέλεσμα η γεωγραφική διαφοροποίηση να είναι αναγκαία. Ο

Ομίλος TITAN επεκτείνει την επιχειρηματική του δραστηριότητα μέσω εξαγορών και εγκατάστασης νέων μονάδων σε ελκυστικές νέες αγορές, για την δημιουργία οικονομιών κλίμακας και τη διασπορά του κινδύνου από την εξάρτηση από λίγες αριθμητικά αγορές. Η εδραίωση σε όσο το δυνατόν περισσότερες τοπικές αγορές δίνει την ευκαιρία για αύξηση πωλήσεων, συμβάλλει στην διαχείριση του κόστους μεταφοράς ενός εμπορεύματος υψηλού βάρους και χαμηλού κόστους και μειώνει την επίδραση μιας ενδεχόμενης κάμψης σε κάποια από τις τοπικές αγορές. Για παράδειγμα, το 2007, τα καλά αποτελέσματα σε ορισμένες αγορές αντιστάθμισαν σε μεγάλο βαθμό την επιβράδυνση στις ΗΠΑ, και επέτρεψαν στον Όμιλο TITAN να διατηρήσει την κερδοφορία του αποφεύγοντας τους κινδύνους που συνεπάγεται η εξάρτηση από μόνο λίγες τοπικές αγορές.

Συνεχής Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας

Η πιο αποτελεσματική οδός για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της κερδοφορίας είναι η αύξηση της αποδοτικότητας που επιτρέπει την παραγωγή μεγαλύτερης ποσότητας με μικρότερο κόστος. Με τη σειρά του, αυτό δίνει τη δυνατότητα για βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα τιμών και ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας στις τοπικές αγορές. Οι εμπειρίες από την επιτυχημένη παρουσία σε μια τοπική αγορά μπορούν να αναπαραχθούν και στις υπόλοιπες αγορές του Ομίλου για να επιτευχθεί ενισχυμένη συλλογική απόδοση. Επενδύει διαρκώς στον εκσυγχρονισμό, εισάγοντας νέες τεχνολογίες που επιτρέπουν τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και περιβαλλοντικά ευαίσθητων πόρων. Χρησιμοποιεί την τεχνογνωσία και εισάγει αποτελεσματικότερες πρακτικές εργασίας σε όλες τις δραστηριότητες – υφιστάμενες και νέες. Για παράδειγμα, κατά την εξαγορά ή τη δημιουργία νέων μονάδων, έμπειρα στελέχη του Ομίλου TITAN επιφορτίζονται με την ανάπτυξη και την τελειοποίηση των λειτουργιών και των διαδικασιών για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής ανταλλαγής γνώσης σε όλο τον Όμιλο.

Καθετοποίηση Δραστηριότητας

Το τσιμέντο βρίσκεται στη βάση μιας «αλυσίδας αξίας» προϊόντων που συνδέονται στενά μεταξύ τους και εμφανίζεται είτε ως συστατικό (όπως στο

σκυρόδεμα) είτε ως «σύμπραξη» (όπως στα αδρανή υλικά). Για τον Όμιλο TITAN, έχει ιδιαίτερη σημασία η συμμετοχή σε όσο το δυνατόν περισσότερους κρίκους της «αλυσίδας αξίας» του τσιμέντου, γεγονός που παρέχει πρόσβαση σε νέους τομείς, όπου η οικονομική ευρωστία και η τεχνογνωσία παρέχουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Επίσης, επιτρέπει τη διασπορά του κινδύνου που είναι εγγενής στις επιχειρήσεις που παράγουν ένα μόνο προϊόν, ενώ επιτρέπει στον Όμιλο να ανταγωνίζεται με επιτυχία τους τοπικούς και διεθνείς παραγωγούς. Σήμερα, το 41% του Κύκλου Εργασιών του Ομίλου αφορά σε δομικά υλικά εκτός τσιμέντου. Έτσι, επεκτείνει τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες σε άλλους τομείς προϊόντων συναφών με το τσιμέντο, αποκτώντας έτσι μεγαλύτερο έλεγχο στις αγορές παρουσίας του, καθώς και πρόσβαση σε νέες δυνατότητες κερδοφορίας.

Επικέντρωση στο Ανθρώπινο Δυναμικό και στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Για τον Όμιλο TITAN, η φήμη του ως καλού εργοδότη και εταιρικού πολίτη αποτελεί πολύτιμο επιχειρηματικό περιουσιακό στοιχείο που συνεχίζει να αποδίδει ενισχύοντας τη δέσμευσή του στη βιώσιμη ανάπτυξη ως μέρος του συνολικού οράματος και της πολιτικής του Ομίλου. Η ανάπτυξη των στελεχών και η επικέντρωση στο ανθρώπινο δυναμικό αποτελούν εγγενή στοιχεία της επιχειρηματικής στρατηγικής, ενώ λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι προβληματισμοί όλων των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Πηγή: <http://www.titan.gr>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1

ΟΙ 4 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΤΙΤΑΝΑ

Από τον Κυρίαρχο Στόχο και τους Στρατηγικούς Άξονες του Ομίλου TITAN προσδιορίζεται σαφώς και οι Εταιρικές Αρχές και η ευθύνη του έναντι των κοινωνικών ομάδων που επηρεάζονται, άμεσα και έμμεσα, από την επιχειρηματική του δραστηριότητα όπως:

- i. **Μέτοχοι:** Ο Όμιλος επιδιώκει την προστασία της επένδυσής τους και την εξασφάλιση μίας ικανοποιητικής απόδοσης των κεφαλαίων τους με συνθήκες διαφάνειας και ουσιαστικής ενημέρωσης.
- ii. **Πελάτες:** Προσπαθεί να παρέχει ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους και υποστηρίζονται με την απαιτούμενη τεχνολογική, περιβαλλοντική και εμπορική πείρα του, με ανταγωνιστικούς όρους.
- iii. **Εργαζόμενοι:** Το ανθρώπινο δυναμικό είναι πολύτιμο. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων του και η έμφαση στην ανάπτυξή του είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων του Ομίλου TITAN.

- iv. **Συνεργάτες:** Πιστεύει στις αμοιβαία επωφελείς σχέσεις με προμηθευτές και εργολάβους και θα προάγει την εφαρμογή αντίστοιχου Κώδικα σε αυτούς, στα πλαίσια των δυνατοτήτων και της επιρροής του.

- v. **Κοινωνικό σύνολο:** Θεωρεί ότι η κοινωνικά υπεύθυνη λειτουργία των επιχειρήσεων συμβάλλει στην πρόοδο και την ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Στο πλαίσιο αυτό, η κοινωνική πολιτική του Ομίλου TITAN εστιάζεται κυρίως σε πρωτοβουλίες που αφορούν στην παιδεία, στην πρόληψη για την υγεία, στην ασφάλεια και στο περιβάλλον.

1.3: Η Ιστορία

1902: Ίδρυση της Εταιρίας με την ανέγερση του πρώτου "τσιμεντοποιείου" στην πόλη της Ελευσίνας.

1911: Μετατροπή της Εταιρίας σε Ανώνυμη Εταιρία με την επωνυμία "Α.Ε Τσιμέντων Ο TITAN"

1912: Εισαγωγή στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

1924: Ηλεκτροδότηση του εργοστασίου Ελευσίνας με ιδιοπαραγωγή ρεύματος.

1933: Πραγματοποίηση των πρώτων εξαγωγών τσιμέντου.

1937: Γενική ανακαίνιση του εργοστασίου Ελευσίνας με κατάργηση των κατακόρυφων κλιβάνων και εγκατάσταση περιστροφικών κλιβάνων.

1951-1957: 1. Η παραγωγή του εργοστασίου Ελευσίνας αυξάνεται κατακόρυφα, με συνεχή διεύρυνση των εξαγωγών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν πλέον το 52% των πωλήσεων του TITANA και το 50% περίπου των συνολικών ελληνικών εξαγωγών τσιμέντου.

2. Αρχισε να παράγεται και να διατίθεται στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και λευκό τσιμέντο.

1960: Εγκατάσταση σε κλίβανο του εργοστασίου Ελευσίνας του πρώτου ηλεκτροστατικού φίλτρου αποκονίωσης στην Ελλάδα.

1962: Έναρξη λειτουργίας δεύτερου εργοστασίου του TITANA στη Νέα Ευκαρπία Θεσσαλονίκης.

1968: Έναρξη λειτουργίας του τρίτου εργοστασίου του TITANA στο Δρέπανο Αχαΐας.

1971: 1. Προσθήκη νέας μονάδας παραγωγής στο εργοστάσιο του Δρεπάνου με τριπλασιασμό παραγωγής.

2. Καθιέρωση του θεσμού της αποκατάστασης περιβάλλοντος.

1976: Έναρξη λειτουργίας τέταρτου εργοστασίου στο Καμάρι Βοιωτίας.

1978: Ιδρύεται η INTERMΠΕΤΟΝ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ Α.Ε., με αντικείμενο την παραγωγή, μεταφορά και εμπορία ετοιμού σκυροδέματος.

1979: 1. Έναρξη λειτουργίας του πρώτου σταθμού αποθήκευσης τσιμέντου στη Τζέντα της Σαουδικής Αραβίας (πλωτός σταθμός) και στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου (πλωτός σταθμός).

2. Ανάλυση από την θυγατρική ΝΑΥΤΙΤΑΝ Α.Ε. του έργου διαχείρισης - συντονισμού των θαλάσσιων μεταφορών τσιμέντου.

1980: Κατάταξη του TITANA στη 2η θέση του πίνακα των μεγαλύτερων εξαγωγικών βιομηχανιών της Ελλάδας.

1985: Πραγματοποίηση, για πρώτη φορά, εξαγωγών στις ΗΠΑ.

1988: Ίδρυση σταθμού διανομής τσιμέντου στις ΗΠΑ (Port Newark, New Jersey).

1989-1994: Ίδρυση σταθμών διανομής στη Δυτική Ευρώπη: Βενετία - Ιταλία, Μασσαλία - Γαλλία, Hull - Ηνωμένο Βασίλειο.

1991: Έμφαση στην καθετοποίηση δραστηριοτήτων, με επενδύσεις σε λατομεία αδρανών υλικών και μονάδες σκυροδέματος.

1992: Απόκτηση του ελέγχου τσιμεντοβιομηχανίας στις ΗΠΑ (Roanoke).

1997: Έναρξη παραγωγής έτοιμων κονιαμάτων "INTERMIX" στην Ελλάδα.

1998: 1. Εξαγορά της πλειοψηφίας των μετοχών της εταιρίας Plevenski Cement στη Βουλγαρία και της εταιρίας Cementarnica Usje στη F.Y.R. of Macedonia.

2. Επέκταση με εκσυγχρονισμό του εργοστασίου Roanoke στις ΗΠΑ.

1999: Εξαγορά της πλειοψηφίας των μετοχών της αιγυπτιακής εταιρίας Beni Suf Cement (Κοινοπραξία TITAN - LAFARGE) και λειτουργία νέου σταθμού στη Σάφαγκα της Αιγύπτου.

2000: Εξαγορά της TARMAC AMERICA Inc με απόκτηση του 100% των εργοστασίων Roanoke (Virginia) και Pennsuco (Florida), λατομείων, μονάδων παραγωγής σκυροδέματος, σταθμών διανομής τσιμέντου κ.ά., στις ΗΠΑ.

2001: Μετονομασία της TARMAC AMERICA σε TITAN AMERICA και ένταξη στο δυναμικό της όλων των εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων του Ομίλου στις ΗΠΑ.

2002: 1. Εορτασμός των 100 χρόνων του TITANA, με σειρά εκδηλώσεων ανά την Ελλάδα με έμφαση στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

2. Υπογραφή από τον TITANA (πρώτη Ελληνική Εταιρία) του Οικουμενικού Συμφώνου (Global Compact) του ΟΗΕ.

3. Ένταξη της αμερικανικής εταιρίας Separation Technologies (επεξεργασίας ιπτάμενης τέφρας) στον Όμιλο.

4. Απόκτηση του ελέγχου της τσιμεντοβιομηχανίας Kosjeric στη Σερβία.

5. Απόκτηση του ελέγχου της αιγυπτιακής εταιρίας ALEXANDRIA PORTLAND CEMENT (σε κοινοπραξία με τη LAFARGE).

2003: 1. Έναρξη λειτουργίας νέας, υπερσύγχρονης γραμμής παραγωγής στο εργοστάσιο Ν. Ευκαρπίας Θεσσαλονίκης.

2. Ένταξη του Ομίλου TITAN ως πλήρους μέλους του Παγκόσμιου Επιχειρηματικού Συμβουλίου για την Αειφόρο Ανάπτυξη (WBCSD).

2004: 1. Συμβολή του TITANA στην κατασκευή της γέφυρας Ρίου-Αντίρριου ως αποκλειστικού προμηθευτή ειδικού τσιμέντου, που παράγεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα.

2. Παραχώρηση των μετοχών της PLEVENSKI A.D. και εξαγορά των μετοχών της εταιρίας ZLATNA PANEGA A.D. στη Βουλγαρία.

3. Έναρξη λειτουργίας νέου σταθμού διανομής τσιμέντου στην Tampa (Florida), στις ΗΠΑ.

2005: Εγκαίνια νέας παραγωγικής μονάδας τσιμέντου του εργοστασίου Pennsuco (Florida), στις ΗΠΑ.

2006: 1. Εξαγορά από την TITAN AMERICA τριών ανεξάρτητων εταιριών παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος στις ΗΠΑ.

2. Εγκαίνια του νέου σύγχρονου σταθμού διανομής τσιμέντου στο Port Newark, New Jersey στις ΗΠΑ.

3. Κατασκευή σταθμού διανομής τσιμέντου στον Αυλώνα (Vlore) της Αλβανίας.

2007: 1. Έναρξη κατασκευής στην περιοχή Kruje της Αλβανίας, νέου εργοστασίου παραγωγής τσιμέντου.

2. Εξαγορά από την TITAN AMERICA δύο ακόμα εταιριών έτοιμου σκυροδέματος και λατομείου ασβεστόλιθου στις ΗΠΑ.

3. Ο Απολογισμός ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης 2007 αξιολογήθηκε με A+.

Το A+ αποτελεί το ανώτατο επίπεδο διασφάλισης που προβλέπει η Διεθνής Πρωτοβουλία για την Έκδοση Απολογισμών (GRI, G3, 2006) μετά από αξιολόγηση και επαλήθευση στοιχείων από την ανεξάρτητη εταιρία DNV.

2008: 1. Εξαγορά της τουρκικής εταιρίας Adocim Cimento Beton Sanayi ve Ticaret A.S. με απόκτηση του 50% του εργοστασίου στο Tokat και μονάδας άλεσης στο Tekirdag.

2. Απόκτηση του 100% της κοινοπρακτικής επιχείρησης με την επωνυμία "Lafarge-Titan Egyptian Investments" (εργοστάσια Beni Suef, Alexandria Portland Cement), στην Αίγυπτο.

3. Εγκαινιάζεται η λειτουργία νέας, υπερσύγχρονης γραμμής παραγωγής στο εργοστάσιο Zlatna Panega στη Βουλγαρία.

4. Η Cementarnica Usje A.D., θυγατρική του Ομίλου TITAN στην Π.Γ.Δ. της Μακεδονίας, προσυπέγραψε την ένταξή της στο τοπικό δίκτυο για το Οικουμενικό Σύμφωνο (Global Compact) του ΟΗΕ.

5. 1st Stakeholders' Forum – 1ο Φόρουμ Ενδιαφερομένων Πολιτών

6. Ο Απολογισμός ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης 2008 αξιολογήθηκε με A+.

Το A+ αποτελεί το ανώτατο επίπεδο διασφάλισης που προβλέπει η Διεθνής Πρωτοβουλία για την Έκδοση Απολογισμών (GRI, G3, 2006) μετά από αξιολόγηση και επαλήθευση στοιχείων από την ανεξάρτητη εταιρία DNV. Ο Απολογισμός ΕΚΕ και ΒΑ 2007 είχε επίσης αξιολογηθεί με A+.

2009: 1. Ο TITAN απέσπασε πέντε από τα «Βραβεία Επενδυτικών Σχέσεων 2008» της Capital Link:

- Grand Investor Relations Award

- Βραβείο Καλύτερης Εταιρικής Διακυβέρνησης

- Βραβείο Καλύτερων Επενδυτικών Σχέσεων με

Θεσμικούς Επενδυτές

- Βραβείου Καλύτερου Investor Relations Officer για τους Θεσμικούς Επενδυτές

(Τάκης Κανελλόπουλος)

- Βραβείο Καλύτερου Ετήσιου Απολογισμού
- 2. Στο εργοστάσιο Roanoke, της θυγατρικής μας TITAN America, απονεμήθηκαν το 2009 δύο σημαντικά περιβαλλοντικά βραβεία:
 - «Συνολικής Περιβαλλοντικής Αριστείας» για το 2009 από την Αμερικάνικη Ένωση Τσιμεντοβιομηχανιών και το περιοδικό “Cement Americas”.
 - “Environmental Excellence Award for Land Conservation” του Κυβερνήτη της Πολιτείας Βιρτζίνια.
- 3. Ο TITAN είναι ιδρυτικό μέλος του Συμβουλίου του ΣΕΒ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.
- 4. Η INTERBETON εγκαινιάζει μια σειρά καινοτόμων προϊόντων με μεγάλο εύρος εφαρμογών.
- 5. Ο TITAN Top Companies for Leaders 2009.

Η Α.Ε Τσιμέντων TITAN κατέκτησε την 1η θέση στη λίστα των “Top Companies for Leaders” στην Ευρώπη και την 8η θέση στην παγκόσμια κατάταξη για το 2009, λαμβάνοντας μια διεθνή τιμητική διάκριση στον τομέα της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού και των ηγετικών δεξιοτήτων των στελεχών.
- 6. Ο Απολογισμός ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης 2009 αξιολογήθηκε με A+.

Το A+ αποτελεί το ανώτατο επίπεδο διασφάλισης που προβλέπει η Διεθνής Πρωτοβουλία για την Έκδοση Απολογισμών (GRI, G3, 2006) μετά από αξιολόγηση και επαλήθευση στοιχείων από την ανεξάρτητη εταιρία DNV. Με A+ είχαν επίσης αξιολογηθεί οι Απολογισμοί ΕΚΕ και ΒΑ 2007 και 2008.
- 2010:**
 - 1. Εγκαίνια νέου εργοστασίου παραγωγής τσιμέντου ANTEA στην Αλβανία. Στις 13 Σεπτεμβρίου 2010, εγκαινιάστηκε το νέο εργοστάσιο ANTEA που βρίσκεται στην περιοχή Boka e Kuqe της Αλβανίας. Ένα από τα μεγαλύτερα βιομηχανικά συγκροτήματα της χώρας και από τα πιο σύγχρονα τεχνολογικά εργοστάσια τσιμέντου στον κόσμο. Η σημαντική αυτή επένδυση ανήλθε σε 200 εκατ. ευρώ και η συνολική δυνατότητα παραγωγής του εργοστασίου είναι 1,5 εκατ. τόνοι ετησίως.
 - 2. 2ο Φόρουμ Ενδιαφερομένων Πολιτών στην Ελευσίνα και στο Καμάρι – 2nd Stakeholders’ Forum. Ο TITAN πραγματοποίησε την 1η Μαρτίου 2010 το 2ο Φόρουμ Ενδιαφερομένων Πολιτών με δύο συναντήσεις στα εργοστάσια Ελευσίνας και Καμαρίου. Το Φόρουμ αποσκοπεί να δώσει την ευκαιρία για συζήτηση,

ανταλλαγή απόψεων και κατ' αρχήν αποφάσεων, σε θέματα που μπορούν να αποτελέσουν τομείς συνεργασίας, κοινής δράσης και ανάληψη πρωτοβουλιών στην ευρύτερη περιοχή του Θριασίου Πεδίου και έμπρακτη προώθηση των αρχών της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και της Βιώσιμης Ανάπτυξης.

3. Εξαγορά εργοστασίου παραγωγής τσιμέντου στο Κόσσοβο.

4. Η Α. Ε. Τσιμέντων TITAN στις 1.000 πιο Υπεύθυνες Κοινωνικά Εταιρίες του κόσμου.

1.4: Οι Άνθρωποι

Οι άνθρωποι του Ομίλου βρίσκονται διαρκώς στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων του. Οι προσπάθειες και οι ικανότητές τους είναι αυτές που οδήγησαν τον Όμιλο TITAN στην επιτυχία, για περισσότερο από 100 χρόνια. Στον Όμιλο TITAN πηγάζει ένα γνήσιο ενδιαφέρον για τους ανθρώπους και την κοινωνία για αυτό και η απασχόληση χαρακτηρίζεται από μια μακρόχρονη σχέση που βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, αντανακλώντας ευθέως τις εταιρικές αξίες και την συνέπεια των αρχών του.

Στον Όμιλο TITAN αναδεικνύεται η σημασία της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, μιας από τις βασικές εταιρικές αξίες, συνεπώς οι άνθρωποι είναι αφοσιωμένοι στο να προσθέτουν αξία στην εταιρεία καθώς και στην κοινωνία συνολικά και διέπονται από την ίδια αξία της συνεχούς βελτίωσης.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η υγεία και ασφάλεια στην εργασία όπως και η καλή ψυχική και σωματική κατάσταση των εργαζομένων είναι ουσιώδης εταιρική προτεραιότητα, ενώ παράλληλα επενδύει σταθερά στους ανθρώπους του προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις καθημερινές προκλήσεις. Έτσι, η απασχόληση στον Όμιλο, δεν σημαίνει μόνο ένταξη σε μια πολύ-περιφερειακή εταιρεία που είναι ηγέτης στον χώρο των δομικών υλικών, αλλά και ταυτόχρονα σε μια εταιρεία που δεσμεύεται για την ανάπτυξη των ανθρώπων της.

Το Πλαίσιο Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού του Ομίλου TITAN δείχνει την πορεία για την επίτευξη του οράματος και βασίζεται στις θεμελιώδεις εταιρικές αξίες: **Ακεραιότητα – Γνώση - Αξία στον πελάτη - Δέσμευση έναντι στόχων - Συνεχής Βελτίωση - Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.** Οι αξίες αυτές περιγράφουν τον τρόπο

συμπεριφοράς και μαζί με τις αρχές που διατυπώνονται στον Κώδικα Δεοντολογίας συνιστούν τη βάση όλων των επιχειρηματικών σχέσεων και πρακτικών σε κάθε γεωγραφική περιοχή που δραστηριοποιείται διαμορφώνοντας έτσι για τον Όμιλο TITAN μια διακριτή ταυτότητα, που σέβεται παράλληλα τα τοπικά πολιτιστικά στοιχεία.

1.5: Διεθνής Παρουσία

Κατά το διάστημα των τελευταίων δύο δεκαετιών, ο TITANΑΣ εξελίχθηκε από μία ελληνική εταιρία παραγωγής τσιμέντου, σε ένα πολύ-περιφερειακό παραγωγό δομικών υλικών, που απασχολεί ανθρώπους διαφορετικών εθνικοτήτων, κοινωνικής προέλευσης και κουλτούρας. Η συνεχής διεθνής ανάπτυξη του Ομίλου δημιουργεί νέους ρόλους, κατευθύνσεις, προοπτικές σταδιοδρομίας και σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης. Η διεθνής παρουσία του Ομίλου TITAN ΑΕ, σύμφωνα με την παρουσίαση των στοιχείων που κάνει η εταιρία, χωρίζεται σε τέσσερις βασικές γεωγραφικές περιοχές οι οποίες είναι η Ελλάδα και Δυτική Ευρώπη, η Νοτιοανατολική Ευρώπη, η Ανατολική Μεσόγειος και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Διεθνής Παρουσία του Ομίλου

Πηγή: <http://www.titan.gr>

Ελλάδα και Δυτική Ευρώπη

Όσον αφορά την δραστηριότητα του ομίλου στην Ελλάδα, αυτή εστιάζεται σε εργοστάσια παραγωγής τσιμέντου, στην Ελευσίνα, στη Ν. Ευκαρπία Θεσσαλονίκης, στο Δρέπανο Αχαΐας και στο Καμάρι. Επίσης, διαθέτει εργοστάσιο παραγωγής έτοιμων ξηρών κονιαμάτων INTERMIX, με έδρα την Ελευσίνα. Επιπλέον, διαθέτει κέντρα διανομής τσιμέντου σε Καβάλα, Χαλκίδα και Ηράκλειο καθώς επίσης και λατομεία ανά την Ελλάδα. Τέλος, οι μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος INTERBETON αποτελούν τη βιτρίνα της εταιρίας στην εγχώρια αγορά και τις οποίες συναντάμε σε καταστήματα σε όλη την Ελλάδα.

Η δραστηριότητα του ομίλου στη Δυτική Ευρώπη εστιάζεται στην Ιταλία, στην Γαλλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Συγκεκριμένα, σε αυτές τις χώρες διαθέτει σταθμούς εισαγωγής τσιμέντου με την επωνυμία FINTITAN στην Ιταλία, INTERTITAN στην Γαλλία και TITAN CEMENT UK στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Η δραστηριοποίηση του ομίλου στην Αμερική γίνεται μέσω της TITAN America και της Separation Technologies LLC. Όσον αφορά την TITAN America, αυτή εξειδικεύεται στην παραγωγή τσιμέντου με δύο εργοστάσια στις πολιτείες Virginia και Florida. Επίσης, διαθέτει μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος καθώς επίσης και κέντρα διανομής τσιμέντου. Ακόμα, η TITAN America έχει σταθμούς εισαγωγής και διανομής τσιμέντου στις πολιτείες New Jersey, Virginia και Florida, όπως επίσης και μονάδες παραγωγής τσιμεντόλιθων αλλά και λατομεία.

Τέλος, η Separation Technologies LLC έχει στην κατοχή της μονάδες επεξεργασίας ιπτάμενης τέφρας, από τις οποίες μερικές βρίσκονται στην Ευρώπη και στον Καναδά.

Ανατολική Μεσόγειος

Ο όμιλος έχει επεκτείνει τη δραστηριότητά του και στην Ανατολική μεσόγειο και συγκεκριμένα σε δύο χώρες, την Αίγυπτο και την Τουρκία. Όσον αφορά την Αίγυπτο, διαθέτει ένα σταθμό εισαγωγής τσιμέντου, μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος καθώς επίσης και εργοστάσια παραγωγής τσιμέντου στις περιοχές

του Beni Suef, Alexandria. Η παρουσία του ομίλου στη χώρα γίνεται μέσω της θυγατρικής TITAN Cement Egypt. Επίσης, στην Τουρκία ο TITAN συμμετέχει με ποσοστό 50% στην Adocim Cimento Beton Sanayi ve Ticaret A.S έχοντας εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου στην περιοχή Tokat και δύο μονάδες άλεσης τσιμέντου, στις περιοχές Μαρμαρα και Antalya.

Νοτιοανατολική Ευρώπη

Οι χώρες που έχει επεκταθεί ο όμιλος στην νοτιοανατολική Ευρώπη είναι η Αλβανία, η ΠΓΔΜ, η Βουλγαρία και η Σερβία με το Κόσσοβο. Συγκεκριμένα στην Αλβανία διαθέτει εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου και κέντρα εισαγωγής και διανομής τσιμέντου στις περιοχές Durges και Vlore με την επωνυμία TITAN ANTEA Cement Sh. A. Επίσης, στην ΠΓΔΜ ο όμιλος έχει θυγατρική με την επωνυμία TITAN Usje Cementranica A.D., η οποία έχει στην ιδιοκτησία της εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου και μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος. Όσον αφορά τη Βουλγαρία, όπως και στη ΠΓΔΜ διαθέτει εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου και μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος με την επωνυμία TITAN Zlatna Panega A.D. Τέλος, στη Σερβία και στο Κόσσοβο διαθέτει δύο εργοστάσια παραγωγής τσιμέντου και ένα κέντρο διανομής τσιμέντου. Η δραστηριοποίηση του ομίλου στη Σερβία γίνεται με την επωνυμία TITAN Cementranica Kosjeric A.D., ενώ στο Κόσσοβο με το όνομα Sharrcem SH.P.K.

1.6: Ανταγωνιστικό Περιβάλλον του Ομίλου

Ο κλάδος των δομικών υλικών λόγω της φύσης των προϊόντων αποτελεί έναν καθαρά ολιγοπωλιακό κλάδο τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, καθώς τα εμπόδια εισόδου είναι ιδιαίτερα υψηλά. Η απαιτούμενη τεχνογνωσία, οι εγκαταστάσεις και ο εξειδικευμένος εξοπλισμός, τα υψηλά πάγια και λειτουργικά κόστη, η εξασφάλιση κατάλληλης προμηθευτικής και διανεμητικής αλυσίδας, η προσέλκυση και διατήρηση πελατών είναι μόνο λίγα παραδείγματα της έλλειψης ελκυστικότητας του κλάδου. Παράλληλα, η ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των υφιστάμενων πολυεθνικών ομίλων αυξάνεται συνεχώς, ενώ η διενέργεια εξαγορών

και συγχωνεύσεων και η σύναψη στρατηγικών συμμαχιών είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες πολιτικές βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας. Στο ανταγωνιστικό αυτό περιβάλλον, ο TITANΑΣ έρχεται αντιμέτωπος με κορυφαίους ομίλους επιχειρήσεων, οι σημαντικότεροι των οποίων παρουσιάζονται παρακάτω.

Η εταιρία Lafarge ιδρύθηκε το 1833 στο Παρίσι της Γαλλίας και αποτελεί σήμερα τον ισχυρότερο πολυεθνικό όμιλο στον κλάδο των δομικών υλικών. Συγκεκριμένα, ελέγχοντας το 57% των παγκόσμιων πωλήσεων τσιμέντου, το 35% των αδρανών υλικών και του σκυροδέματος και το 8% του γύψου, κατατάσσεται στην πρώτη, στη δεύτερη και στη τρίτη θέση αντίστοιχα. Με ένα ισχυρό καθετοποιημένο δίκτυο και έχοντας παρουσία σε 79 χώρες παγκοσμίως εστιάζει στην περαιτέρω επέκτασή της στις αναδυόμενες αγορές, όπου μαζί με άλλους πολυεθνικούς ομίλους και τοπικές τσιμεντοβιομηχανίες έχει περισσότερες από 2000 παραγωγικές εγκαταστάσεις. Ο κύκλος εργασιών της για το 2013 ανήλθε στα €295.134 χιλ. παρουσιάζοντας μία αύξηση της τάξεως του 3,1% σε σχέση με το οικονομικό έτος 2012, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου προήλθε από τον κλάδο του τσιμέντου. Η Lafarge δραστηριοποιείται και στην Ελλάδα μέσω της ΑΓΕΤ Ηρακλής.

Ο Όμιλος Holcim, ιδρυθείς το 1912 στην Ελβετία, σήμερα έχει παρουσία σε περισσότερες από 70 χώρες, καλύπτοντας κάθε ήπειρο και αποτελώντας έτσι τον περισσότερο γεωγραφικά διαφοροποιημένο παραγωγό δομικών υλικών. Με σκοπό τη διατήρηση ενός εξισορροπημένου χαρτοφυλακίου (balanced portfolio), η Holcim

προσανατολίζεται στην συνεχή ανάπτυξη τόσο σε ανεπτυγμένες όσο και σε αναπτυσσόμενες αγορές, από όπου πηγάζουν σχεδόν οι μισές καθαρές πωλήσεις της. Το 2013 κατέγραψε πωλήσεις υψηλότερες των περίπου €16.022 δις., οι οποίες προέρχονται κατά 15,6% από τη Βόρεια Αμερική, κατά 16,5% από τη Λατινική Αμερική, κατά 27,6% από την Ευρώπη, κατά 4,4% από την Αφρική και Μέση Ανατολή και κατά 35,9% από την Ασία και τις χώρες του Ειρηνικού.

Η HeidelbergCement είναι μια γερμανική εταιρία παραγωγής δομικών υλικών, ιδρυθείσα το 1873, και αποτελεί σήμερα τον παγκόσμιο ηγέτη στα αδρανή υλικά και έναν από τους ισχυρότερους ομίλους στον κλάδο του τσιμέντου, του έτοιμου σκυροδέματος και άλλων καθετοποιημένων δραστηριοτήτων. Η εταιρία απασχολεί περίπου 52,600 ανθρώπους σε 2,500 σημεία σε περισσότερες από 40 χώρες. Το 2008 η HeidelbergCement σημείωσε κύκλο εργασιών €381,7εκατ.

Η Cemex ιδρύθηκε το 1906 στο Μεξικό και αποτελεί έναν από τους ισχυρότερους παγκόσμιους παραγωγούς στον κλάδο των δομικών υλικών. Έχοντας κινητοποιήσει τις δραστηριότητές της και με παρουσία σε περισσότερες από 50 χώρες σε όλες τις

ηπείρους, η Cemex διατηρεί εμπορικές σχέσεις με περισσότερα από 100 έθνη μέσω 253 διανεμητικών κέντρων και 88 ναυπηγικούς σταθμούς. Η ετήσια παραγωγική δυναμικότητα τσιμέντου αγγίζει τους 96 εκατ. m³, ενώ η παραγωγή έτοιμου σκυροδέματος και αδρανών υλικών φθάνει τα 77 και 240 εκατ. m² αντίστοιχα.

Ο Όμιλος Italcementi με σχεδόν 150 χρόνια παραγωγικής εμπειρίας, καθώς η μητρική επιχείρηση ιδρύθηκε το 1864 στην Ιταλία, είναι ο πέμπτος μεγαλύτερος παραγωγός τσιμέντου παγκοσμίως. Οι θυγατρικές του Ομίλου είναι διεσπαρμένες σε 22 χώρες και σε τέσσερις ηπείρους (εκτός Αυστραλίας). Στην Ελλάδα, ο ιταλικός όμιλος έχει παρουσία μέσω δύο εταιριών, της Χάλυψ Δομικά Υλικά Α.Ε., που δραστηριοποιείται στον κλάδο του τσιμέντου με την επωνυμία «Τσιμέντα Χάλυψ» και στον κλάδο των λατομείων με την επωνυμία «Λατομεία Χάλυψ» και της Ετ. Μπετόν Α.Ε. που ασχολείται με την παραγωγή και εμπορία έτοιμου σκυροδέματος.

1.7: Εταιρική Διακυβέρνηση

Η Α.Ε. ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΤΙΤΑΝ έχει υιοθετήσει από χρόνια και εφαρμόζει, “βέλτιστες πρακτικές” και αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης, που έβαιναν πέραν των διατάξεων που προβλέπονταν από την Ελληνική νομοθεσία.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρίας, στη συνεδρίασή του της 16.12.2010, αποφάσισε την υπαγωγή της Εταιρίας στον Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου (the Combined Code on Corporate Governance), όπως αυτός αναθεωρήθηκε από το Financial Reporting Council του Ηνωμένου Βασιλείου τον Ιούνιο 2010 (εφεξής «ο Κώδικας»).

Οι βασικές αρχές του **Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης:**

Ηγεσία

Κάθε εταιρία θα πρέπει να διοικείται από ένα αποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο το οποίο να είναι συλλογικά υπεύθυνο για τη μακροπρόθεσμη επιτυχία της εταιρίας. Θα πρέπει να υφίσταται σαφής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων στην κορυφή της εταιρικής ιεραρχίας μεταξύ της διοίκησης του διοικητικού συμβουλίου και της εκτελεστικής ευθύνης για τη διαχείριση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της εταιρίας. Κανένα πρόσωπο ενεργό μόνο του δεν θα πρέπει να διαθέτει απεριόριστες εξουσίες λήψης αποφάσεων. Ο πρόεδρος φέρει την ευθύνη της διοίκησης του διοικητικού συμβουλίου και της διασφάλισης της αποτελεσματικότητας του σε κάθε πτυχή του ρόλου του. Στο πλαίσιο του ρόλου τους ως μελών ενός ενιαίου διοικητικού συμβουλίου, τα μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει να ασκούν εποικοδομητική κριτική και να συμβάλλουν στην εκπόνηση προτάσεων ως προς τη στρατηγική της εταιρείας.

Αποτελεσματικότητα:

Το διοικητικό συμβούλιο και οι επιτροπές του θα πρέπει να εμφανίζουν την κατάλληλη ισορροπία ικανοτήτων, εμπειρίας, ανεξαρτησίας και γνώσης της εταιρίας που θα απαιτείται για την αποτελεσματική εκπλήρωση των αντίστοιχων καθηκόντων και ευθυνών τους. Θα πρέπει να υφίσταται μια τυπική, αυστηρή και διαφανής διαδικασία για τον διορισμό νέων μελών στο διοικητικό συμβούλιο. Όλα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αφιερώνουν στην εταιρία επαρκή χρόνο για την αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Όλα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει κατά το διορισμό τους στο διοικητικό συμβούλιο να κατατοπίζονται σχετικά με τα καθήκοντά τους και θα πρέπει να επικαιροποιούν και να ενημερώνουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους σε τακτική βάση.

Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να προβαίνει ετησίως σε μια τυπική και αυστηρή αξιολόγηση της ίδιας αυτού απόδοσης, καθώς και της απόδοσης των επιτροπών του και των επιμέρους μελών του.

Όλα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει να τίθενται υπό δοκιμασία επανεκλογής ανά τακτά χρονικά διαστήματα, η δε συμμετοχή στην εν λόγω διαδικασία θα πρέπει να τελεί υπό τον όρο της ικανοποιητικής έως τότε απόδοσης.

Λογοδοσία:

Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να παρουσιάζει μια ισορροπημένη και ικανοποιητική εκτίμηση της θέσης και των προοπτικών της εταιρίας. Το διοικητικό συμβούλιο φέρει την ευθύνη να καθορίζει τη φύση και την έκταση των σημαντικών κινδύνων τους οποίους είναι πρόθυμο να αναλάβει προς τον σκοπό της επίτευξης των στρατηγικών στόχων του. Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να διατηρεί κατάλληλα συστήματα διαχείρισης κινδύνων και εσωτερικού ελέγχου. Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να εγκαθιδρύει τυπικές και διαφανείς διαδικασίες για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των αρχών υποβολής εταιρικών αναφορών, διαχείρισης κινδύνων και εσωτερικού ελέγχου, καθώς και για τη διατήρηση κατάλληλων σχέσεων με τους ελεγκτές της εταιρίας.

Αμοιβή:

Το επίπεδο των προσφερόμενων αμοιβών θα πρέπει να είναι επαρκές για την προσέλκυση, διακράτηση και κινητροδότηση μελών του διοικητικού συμβουλίου της ποιότητας που απαιτείται για την επιτυχή διοίκηση της εταιρίας, πλην όμως η εταιρία θα πρέπει να αποφεύγει να καταβάλλει αμοιβές υψηλότερες από όσο απαιτείται για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού. Ένα σημαντικό τμήμα της συνολικής αμοιβής των εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει να είναι διαρθρωμένο κατά τρόπο ώστε να συνδέει την αμοιβή με την εταιρική και ατομική απόδοση .

Θα πρέπει να υφίσταται μια τυπική και διαφανής διαδικασία για την εκπόνηση εταιρικής πολιτικής σχετικά με την αμοιβή των στελεχών της εταιρίας και τον καθορισμό των συνολικών αμοιβών των επιμέρους μελών του διοικητικού συμβουλίου. Κανένα μέλος του διοικητικού συμβουλίου δεν θα πρέπει να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την ίδια αυτού αμοιβή.

Σχέσεις με τους Μετόχους:

Θα πρέπει να διεξάγεται διάλογος με τους μετόχους επί τη βάσει των κοινώς αποδεκτών στόχων. Το διοικητικό συμβούλιο φέρει συλλογικά την ευθύνη να διασφαλίζει ότι θα υφίσταται ικανοποιητική επικοινωνία μεταξύ της διοίκησης της εταιρίας και των μετόχων.

Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να κάνει χρήση της Ετήσιας Γενικής Συνέλευσης για να επικοινωνεί με επενδυτές και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους.

1.8:Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) είναι μία από τις θεμελιώδεις εταιρικές αξίες για τον Όμιλο TITAN και έχει ενσωματωθεί στον Στρατηγικό Στόχο του. Είναι μια ενσυνείδητη και εθελοντική δέσμευση για τη βελτίωση του περιγύρου με ανθρώπινες, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις και αποτελεί ένα βήμα πέρα από τη συμμόρφωση προς τους νόμους.

Ως παραγωγός δομικών υλικών, προσφέρει προϊόντα που συμβάλλουν πολλαπλά στις κοινωνικές αξίες που σχετίζονται με αυτά, όπως είναι η ασφάλεια, η μακροβιότητα των κατασκευών, η οικονομία, η αποδοτικότητα των πόρων και η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Παράλληλα, ο Όμιλος αναγνωρίζει ότι η παραγωγική δραστηριότητα ασκεί επίδραση στο φυσικό περιβάλλον και τις κοινότητες που βρίσκονται κοντά στις μονάδες του. Γι' αυτό τον λόγο δεσμεύεται στην μείωση της όποιας αρνητικής επίδρασης στο περιβάλλον, στις κοινότητες και στην ευρύτερη κοινωνία «κάνοντας όσο το δυνατόν λιγότερο κακό». Στην προσπάθεια του να μειώσει τις όποιες αρνητικές επιπτώσεις, διαπιστώνει ότι δημιουργούνται ευκαιρίες για όλους τους ενδιαφερόμενους, τις οποίες και προσπαθεί να αξιοποιήσει.

Επιδιώκει την επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο, συμβάλλοντας στην ευημερία των εργαζομένων, των οικογενειών τους, των γειτονικών κοινοτήτων και της κοινωνίας γενικότερα, με λίγα λόγια « Κάνοντας περισσότερο καλό».

Η δέσμευση στην ΕΚΕ δεν είναι απλώς μια προσπάθεια που καθοδηγείται από τις ηθικές αξίες, αλλά και μια ορθή πρακτική που δημιουργεί πρόσθετη αξία για την επιχείρηση, αυξάνει τη φήμη της, δημιουργεί κάθε φορά τις προϋποθέσεις για την κοινωνική ανανέωση της άδειας λειτουργίας και βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα της. Επίσης, θεωρεί την δέσμευση της στην ΕΚΕ ως μια διαδικασία με την οποία μαθαίνει διαρκώς νέα πράγματα, βελτιώνει και ενισχύει το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον.

Κατά συνέπεια το όραμα του Ομίλου στο πλαίσιο της ΕΚΕ είναι:

«Να επιδιώκει σε κάθε περίπτωση τους επιχειρηματικούς του στόχους και να δημιουργεί αξία, με ηθικό και κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο, μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις και προσπαθώντας να αυξήσει τη θετική του συνεισφορά».

Για να υλοποιηθεί το Όραμα του:

✓ Οι επιχειρηματικές του πρακτικές καθοδηγούνται από τις εταιρικές αξίες και τον Κώδικα Δεοντολογίας του Ομίλου ΤΙΤΑΝ.

✓ Η ασφάλεια και η υγιεινή στους χώρους εργασίας είναι η ύψιστη επιχειρηματική προτεραιότητά του. Στόχος του Ομίλου να διασφαλίσει ένα εργασιακό περιβάλλον χωρίς ατυχήματα.

✓ Είναι προσηλωμένος στη βιώσιμη ανάπτυξη, εντάσσοντας περιβαλλοντικά και κοινωνικά στοιχεία σε όλες τις επιχειρηματικές αποφάσεις.

✓ Αποσκοπεί στη συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιδόσεων, μετρώντας την επίδραση και τη συνεισφορά και αξιολογώντας το περιβαλλοντικό και κοινωνικό αποτύπωμα.

✓ Αποσκοπεί στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης με όλους τους συμ-μετόχους επικοινωνώντας μαζί τους με ειλικρίνεια και διαφάνεια και επιδιώκοντας την σύμπραξη μαζί τους, ώστε να μπορεί να κατανοεί τόσο την επίδραση των λειτουργιών όσο και τις ανησυχίες του.

✓ Μοιράζεται την τεχνογνωσία, την εμπειρία και τις βέλτιστες πρακτικές του σε τομείς που συνδέονται με τη δραστηριότητά του για να προσθέτει αξία και να συμβάλλει στην ευημερία των κοινοτήτων που βρίσκονται κοντά στις μονάδες του, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα.

✓ Συμμετέχει εθελοντικά και προσφέρει υποστήριξη σε συμπράξεις και επιχειρηματικά δίκτυα που προάγουν τους επιχειρηματικούς του στόχους και το όραμα για την ΕΚΕ.

✓ Αποσκοπεί στο να παραμένει ενεργός σε πρωτοβουλίες που προωθούν τη χρήση και τα οφέλη των προϊόντων που παράγει διασφαλίζοντας τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και οικονομική ευμάρεια του κλάδου του.

✓ Δεσμεύεται για τον έλεγχο και την αξιολόγηση από ανεξάρτητους εξωτερικούς φορείς των πρακτικών και των αναφορών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

2.1 Ορισμός ΑΞΕ

Υπάρχουν διάφορες μορφές που μπορεί να πάρει η διεθνής επιχειρηματική δραστηριότητα μιας επιχείρησης. Οι βασικότερες από αυτές είναι οι εξής:

➤ **Εισαγωγές και Εξαγωγές αγαθών/υπηρεσιών:** αποτελούν την πιο παραδοσιακή διεθνή δραστηριότητα των οικονομικών μονάδων. Συνίσταται στην αγορά αγαθών από το εξωτερικό και την πώληση αγαθών στο εξωτερικό αντίστοιχα, ενώ όσον αφορά στις υπηρεσίες, η μεν πρώτη συνίσταται σε πληρωμές εκτός των συνόρων της χώρας όπου δραστηριοποιείται η οικονομική μονάδα ως αντάλλαγμα για την προσφορά υπηρεσιών σε αυτήν από αλλοδαπές επιχειρήσεις και η δε δεύτερη, σε εισπράξεις από το εξωτερικό για παροχή υπηρεσιών σε αλλοδαπούς.

➤ **Licencing:** πώληση της άδειας χρήσης μιας πατέντας ή άλλης εξειδικευμένης τεχνολογικής εισροής ή εισροής τεχνογνωσίας.

➤ **Franchising:** πώληση του δικαιώματος χρήσης ενός εμπορικού σήματος και ταυτόχρονα προμήθεια στον αγοραστή ενδιάμεσων και συμπληρωματικών αγαθών και υπηρεσιών (π.χ. ποιοτικό έλεγχο, marketing).

➤ **Ξένες Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (Foreign Portfolio Equity Investment):** έχουν τη μορφή είτε της παροχής δανείων στο εξωτερικό, είτε της κατοχής μετοχών επιχειρήσεων εισηγμένων σε χρηματιστήρια της αλλοδαπής, είτε της βραχυχρόνιας τραπεζικής τοποθέτησης σε ξένο νόμισμα με στόχο την εκμετάλλευση διαφορετικών αποδόσεων μεταξύ χωρών.

➤ **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις - ΑΞΕ (Foreign Direct Investment –**

FDI): η ίδρυση θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό οι οποίες είναι μερικώς ή ολικώς ιδιοκτησία της μητρικής επιχείρησης.

Οι ΑΞΕ αφορούν σε κεφάλαια που επενδύονται άμεσα από μία χώρα (αποστολέας) σε μία άλλη χώρα (υποδοχέας-αποδέκτης). Αποτελούν διεθνείς ροές κεφαλαίων με τις οποίες μια επιχείρηση δημιουργεί μια νέα θυγατρική ή επεκτείνει μια υφιστάμενη σε κάποια άλλη χώρα. Περιλαμβάνουν τη μεταφορά πέρα από τα εθνικά σύνορα ενός πακέτου παραγωγικών πόρων/εισροών. Οι εισροές αυτές είναι είτε υλικές (π.χ. μετοχικό κεφάλαιο, εξοπλισμός, ενδιάμεσες και πρώτες ύλες) είτε άυλες (π.χ. τεχνογνωσία οργάνωσης της παραγωγής, ποιοτικού ελέγχου, marketing). Η μεταφορά των εισροών/πόρων γίνεται χωρίς την παρεμβολή της αγοράς, δεν έχει, δηλαδή, τη μορφή μιας εμπορικής συναλλαγής ή συμφωνίας μεταξύ δύο ανεξάρτητων επιχειρηματικών οντοτήτων, αλλά συμβαίνει μεταξύ δύο επιχειρήσεων οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με σχέση ιδιοκτησίας.

Ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ) ορίζει τις ΑΞΕ ως το στόχο απόκτησης ενός διαρκούς συμφέροντος από μια επιχειρηματική μονάδα (άμεσος επενδυτής) σε επιχείρηση άλλης χώρας. Ο όρος «διαρκές συμφέρον» υπονοεί την ύπαρξη μιας μακροπρόθεσμης σχέσης μεταξύ του άμεσου επενδυτή και της επιχείρησης στην οποία γίνεται η επένδυση, καθώς και σημαντικό βαθμό επιρροής στην διοίκηση αυτής. Η ΑΞΕ περιλαμβάνει τόσο την αρχική συναλλαγή που εγκαθιδρύει την σχέση μεταξύ των επιχειρήσεων, όσο και όλες τις επόμενες κεφαλαιακές συναλλαγές.

Οι ΑΞΕ, επίσης, συνεπάγονται τον έλεγχο της θυγατρικής επιχείρησης που δημιουργείται μέσω των ΑΞΕ από τη μητρική επιχείρηση. Με άλλα λόγια, η μητρική επιχείρηση πρέπει να επηρεάζει τη διαδικασία και τα κριτήρια λήψης αποφάσεων της θυγατρικής, να καθορίζει τη συμπεριφορά της θυγατρικής σε μια σειρά από ζητήματα (επιλογή τεχνολογίας, πηγές πρώτων υλών κ.λπ.). Μια επιχείρηση η οποία δεν έχει ΑΞΕ δεν θεωρείται πολυεθνική. Με άλλα λόγια, δεν αρκεί κάποια από τις άλλες μορφές διεθνούς επιχειρηματικής δραστηριότητας για τον χαρακτηρισμό μιας επιχείρησης ως πολυεθνική.

Γενικότερα, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (ΠΕ) ορίζονται ως εξής: Είναι οι επιχειρήσεις που κατέχουν και ελέγχουν παραγωγικές μονάδες σε περισσότερες από μια χώρες. Επομένως, απαραίτητα στοιχεία για την ύπαρξη μιας ΠΕ είναι:

- Η ύπαρξη παραπάνω από δύο παραγωγικών μονάδων.
- Οι παραγωγικές αυτές μονάδες πρέπει να βρίσκονται σε διαφορετικές χώρες.
- Η κατοχή όλου ή μέρους του μετοχικού κεφαλαίου μιας τουλάχιστον θυγατρικής επιχείρησης που είναι στην αλλοδαπή.
- Ο έλεγχος μιας τουλάχιστον θυγατρικής επιχείρησης που είναι στην αλλοδαπή.

Όπως προαναφέρθηκε, αυτό σημαίνει ότι η μητρική επιχείρηση πρέπει να επηρεάζει τη διαδικασία και τα κριτήρια λήψης αποφάσεων της θυγατρικής, να καθορίζει τη συμπεριφορά της θυγατρικής σε μια σειρά από ζητήματα (επιλογή τεχνολογίας, πηγές πρώτων υλών κ.λπ.). Γενικά είναι αποδεκτό στη διεθνή βιβλιογραφία, ότι η κατοχή ενός ποσοστού 25% του μετοχικού κεφαλαίου της θυγατρικής είναι αναγκαία (όχι απαραίτητα και ικανή) για την άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου.

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι:

- Μια ΠΕ χαρακτηρίζεται από κάθετη ολοκλήρωση: όταν η ΠΕ διαχειρίζεται όλα τα στάδια της παραγωγής ενός προϊόντος μέχρι την τελική του διανομή.
- Μια ΠΕ χαρακτηρίζεται από οριζόντια ολοκλήρωση: όταν οι θυγατρικές της ΠΕ αναλαμβάνουν παρεμφερείς δραστηριότητες σε διαφορετικές χώρες.
- Λέμε ότι η μητρική εταιρία της ΠΕ είναι χωροθετημένη στην χώρα προέλευσης. Η χώρα προέλευσης είναι η πηγή (αφετηρία) των εξερχόμενων ΑΞΕ.
- Λέμε επίσης ότι η ΠΕ έχει θυγατρικές σε μία ή περισσότερες χώρες υποδοχής. Η χώρα υποδοχής είναι ο προορισμός των εξερχόμενων ΑΞΕ.
- Οι παραγωγικοί πόροι της ΠΕ, υλικοί και άυλοι, δημιουργούνται σε οποιοδήποτε γεωγραφικό σημείο του συστήματος της ΠΕ και μεταφέρονται

από την μητρική επιχείρηση στις θυγατρικές, ενώ η πρώτη διατηρεί τον έλεγχο πάνω στη χρήση αυτών των εισροών από τις τελευταίες.

- Η εσωτερική μεταφορά των πόρων (όπως για τις ΑΞΕ) γίνεται σε τιμές που δεν καθορίζονται από το μηχανισμό της αγοράς αλλά από τη διοικητική ιεραρχία της πολυεθνικής με βάση τους στρατηγικούς στόχους της ΠΕ και δεν υπακούουν στο κριτήριο της μεγιστοποίησης του κέρδους της κάθε θυγατρικής αλλά της ΠΕ στο σύνολο της.

Όπως προκύπτει από όλα τα παραπάνω οι ΠΕ είναι στενά συνδεδεμένες με τις ΑΞΕ. Με άλλα λόγια, για την ανάλυση των ΠΕ είναι απαραίτητη η ανάλυση των ΑΞΕ.

Τέλος, με τον κλασσικό ορισμό οι ΑΞΕ αφορούν σε επενδύσεις με πάγια περιουσιακά στοιχεία (κτίρια-εξοπλισμός κτλ) σε μία χώρα από ξένους επενδυτές. Η μεταβολή των επενδυτικών προτύπων παγκοσμίως επέβαλε την επέκταση του ορισμού, ώστε να συμπεριλάβει γενικότερα την εξαγορά δικαιωμάτων διαρκούς συμφέροντος. Έτσι, οι ΑΞΕ μπορούν πλέον να λάβουν την μορφή συγχωνεύσεων, εξαγορών, επενδύσεων σε υπάρχουσες επιχειρήσεις, κοινοπραξίες, στρατηγικές συμφωνίες τεχνολογικού περιεχομένου, πνευματικών δικαιωμάτων κτλ.

2.2.Είδη ΑΞΕ

1. Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας (wholly-owned subsidiary)

Η επιχείρηση ιδρύει μια νέα επιχείρηση στην ξένη χώρα και είναι ο μοναδικός μέτοχος σε αυτήν. Η θυγατρική μπορεί να είναι μια εντελώς νέα επιχείρηση (greenfield strategy) ή μια ήδη υπάρχουσα επιχείρηση την οποία εξαγόρασε (acquisition strategy).

Τα πλεονεκτήματα:

- Η μητρική επιχείρηση διατηρεί το διοικητικό έλεγχο της θυγατρικής με όλα τα πλεονεκτήματα που συνεπάγεται αυτό για τη διαμόρφωση και εφαρμογή των στρατηγικών της σε παγκόσμιο επίπεδο (έτσι, η επιχειρησιακή στρατηγική της θυγατρικής αποτελεί ενσωματωμένο μέρος της ευρύτερης επιχειρησιακής στρατηγικής της μητρικής).

- Η μητρική καρπώνεται το σύνολο των κερδών της θυγατρικής.
- Η θυγατρική όντας στο πολιτιστικό περιβάλλον μιας άλλης χώρας δύναται να εξειδικεύσει και να διαφοροποιήσει τα παραγόμενα προϊόντα της με τρόπο ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των καταναλωτών της τοπικής αγοράς. Έτσι, η μητρική επιχείρηση αποκτά στρατηγικό πλεονέκτημα στην προσπάθεια να διευρύνει τις παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητες της σε νέες αγορές στο εξωτερικό.
- Επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας λόγω της αύξησης του συνολικού όγκου παραγωγής του ομίλου.

Τα μειονεκτήματα:

- Η μητρική επιχείρηση επιβαρύνεται με το σύνολο του οικονομικού κόστους του εγχειρήματος και αναλαμβάνει όλους τους κινδύνους.
- Η θυγατρική χαρακτηρίζεται ως ξένη, πράγμα που μπορεί να προδιαθέσει αρνητικά την κοινή γνώμη, την κυβέρνηση και τις δημόσιες υπηρεσίες.

2. Κοινοπραξία (joint venture)

Είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας μιας ή περισσότερων ξένων επιχειρήσεων με μία ή περισσότερες τοπικές επιχειρήσεις για τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης ή για την εξαγορά μιας ήδη υπάρχουσας τοπικής επιχείρησης. Οι εταίροι συνεισφέρουν κεφάλαια, στελεχικό δυναμικό, τεχνολογία και τεχνογνωσία. Συνήθως, συνεισφέρουν τον παραγωγικό συντελεστή στον οποίο υπερτερούν σε σχέση με τους υπόλοιπους εταίρους.

Τα πλεονεκτήματα:

- Η επιχείρηση αποκτά έναν εταίρο που έχει τις κατάλληλες γνωριμίες και διασυνδέσεις, γνωρίζει το περιβάλλον και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας.
- Επιμερισμός του κόστους και του κινδύνου του εγχειρήματος.
- Η νομοθεσία πολλών χωρών δίνει σημαντικά οικονομικά κίνητρα στις κοινοπραξίες με αποτέλεσμα η ίδρυση θυγατρικής να συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη.
- Συμβάλει στη βελτίωση των αποτελεσμάτων συνεργίας (μείωση κόστους που προκύπτει από τη συνεργασία ή συσσωμάτωση δύο πρώην ανεξάρτητων επιχειρηματικών μονάδων, λόγω του ότι αποφεύγεται η επανάληψη παρόμοιων ενεργειών, κ.λπ.) των δύο εταίρων.
- Δημιουργεί οικονομίες κλίμακας και ίσως και πεδίου λόγω της συμπαραγωγής.
- Διεύρυνση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων.
- Μείωση του μεταξύ τους ανταγωνισμού, αντιμετώπιση κοινού κινδύνου και αποτροπή εισόδου νέου ανταγωνιστή στην αγορά.

Τα μειονεκτήματα:

- Η επιχείρηση δεν ελέγχει απόλυτα τη διοίκηση της νέας επιχείρησης με αποτέλεσμα να μην μπορεί να την εντάξει πλήρως στο στρατηγικό σχεδιασμό της.

- Σύμφωνα με την πρακτική εμπειρία, πολλές φορές εμφανίζονται διαφορές και διαφωνίες μεταξύ των εταίρων σχετικά με τους στόχους και την στρατηγική της κοινοπραξίας, γεγονός που οδηγεί τις περισσότερες φορές σε διάλυση της.

3. Μερική εξαγορά (partial acquisition)

Η επιχείρηση αποκτά μέρος των μετοχών μιας τοπικής επιχείρησης με την οποία συνεργάζεται μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, συμφωνιών αμοιβαίας διανομής των προϊόντων τους κ.λπ.

Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της μορφής ταυτίζονται, με μικρές διαφοροποιήσεις με αυτά των κοινοπραξιών. Πρέπει να τονίσουμε ότι αυτή η μορφή, στα πλαίσια των ΑΞΕ που αναλαμβάνουν αλλοδαποί επενδυτικοί φορείς είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και συχνή. Ίσως επιλέγεται γιατί συνδυάζει πολλά από τα πλεονεκτήματα όλων των λοιπών μορφών ΑΞΕ χωρίς όμως να παρουσιάζει σοβαρά μειονεκτήματα.

2.3: Βασικοί τύποι ΑΞΕ

Μπορούμε να προσδιορίσουμε 5 βασικούς τύπους ΑΞΕ (με βάση το σκοπό/λόγο για τον οποίο γίνονται):

α) Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση πλουτοπαραγωγικών πόρων (resource seeking)

Κάποιες επιχειρήσεις προβαίνουν σε ΑΞΕ προκειμένου να αποκτήσουν συγκεκριμένους πλουτοπαραγωγικούς πόρους σε χαμηλότερο κόστος από ότι στην χώρα προέλευσης. Υπάρχουν 3 κύριοι τύποι πλουτοπαραγωγικών πόρων:

Φυσικοί πόροι

Σε αυτούς περιλαμβάνονται μεταλλεύματα (πετρέλαιο, χαλκός, βωξίτης) και αγροτικά προϊόντα (ζάχαρη, μπανάνες, καφές, τσάι). Αυτού του τύπου οι ΑΞΕ συνδέονται αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής και απαιτούν υψηλές επενδύσεις σε υποδομή.

Οι πετρελαϊκές ΠΕ ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία των ΑΞΕ, όπως η Shell, η Mobil ή μεταλλευτικές όπως η Ιαπωνική Nippon Steel Corporation και η Γαλλική Pechiney SA.

Φθηνό ανειδίκευτο ή μερικά ειδικευμένο εργατικό δυναμικό

ΠΕ που προέρχονται από ανεπτυγμένες χώρες, όπου το εργατικό κόστος (μισθοί) είναι υψηλό αναζητούν φθηνό εργατικό δυναμικό στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το Μεξικό και η Κίνα αποτελούν χώρες υποδοχής που προσφέρουν φθηνό εργατικό δυναμικό.

Τεχνολογικές και διαχειριστικές ικανότητες

Στην κατηγορία αυτή των ΑΞΕ θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε και επιχειρήσεις που ανήκουν στο τομέα των υπηρεσιών, όπως τουρισμός, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, ιατρικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες γιατί έχουν χαρακτήρα που συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής.

β) Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση αγορών (market seeking)

Ο στόχος αυτών των ΑΞΕ είναι η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την αγορά της χώρας υποδοχής ή/και γειτονικών αγορών. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε 4 κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις για ΑΞΕ τέτοιου είδους:

✓ Γιατί έχουν εγκατασταθεί στην αγορά στόχο πελάτες ή προμηθευτές της επιχείρησης. Για παράδειγμα, πολλές Ιαπωνικές επιχειρήσεις ανταλλακτικών ακολούθησαν τις Ιαπωνικές αυτοκινητοβιομηχανίες στην επέκτασή τους στην Ευρώπη και ΗΠΑ.

✓ Πολλά προϊόντα χρειάζονται προσαρμογή στα εγχώρια καταναλωτικά πρότυπα ή συνθήκες παραγωγής (π.χ. τρόφιμα και ποτά ή υπηρεσίες όπως η διαφήμιση).

✓ Η εξυπηρέτηση μιας αγοράς με ΑΞΕ μπορεί να είναι πιο συμφέρουσα από άποψη κόστους. Αγορές που οι επιχειρήσεις θεωρούν σημαντικές και βρίσκονται σε απόσταση από τη χώρα προέλευσης θα προτιμήσουν να τις εξυπηρετήσουν μέσω ΑΞΕ παρά με κάποιον άλλο τρόπο, όπως το εμπόριο.

✓ Πολλές επιχειρήσεις οδηγούνται σε ΑΞΕ προκειμένου να βρίσκονται σε αγορές που βρίσκονται και οι ανταγωνιστές τους. Χαρακτηριστική είναι η αγορά των ΗΠΑ που εξ' αιτίας του μεγέθους της, αλλά και γιατί η ίδια αποτελεί χώρα προέλευσης πολλών ΠΕ έχει κινητοποιήσει σχεδόν όλες τις ΠΕ, να έχουν παρουσία εκεί. Ενδεικτικά αναφέρουμε την Ελληνική **τσιμεντοβιομηχανία TITAN** και την φαρμακοβιομηχανία LAVIPHARM που εξαγόρασαν παραγωγικές μονάδες στις ΗΠΑ προκειμένου να δραστηριοποιηθούν σε μια από τις δυναμικότερες αγορές του κόσμου.

γ) Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση αποδοτικότητας (efficiency seeking)

Οι ΠΕ αφού έχουν κατοχυρώσει τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και τις αγορές που αναζητούν, επιδιώκουν να οργανώσουν όλες αυτές τις δραστηριότητες προκειμένου να κάνουν την καλύτερη δυνατή χρήση των πλουτοπαραγωγικών πηγών τους.

δ) Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση στρατηγικών πόρων ή ικανοτήτων (strategic asset seeking)

Αυτός ο τύπος ΑΞΕ περιλαμβάνει ΠΕ που στοχεύουν στη διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τους με την εξαγορά (των πλουτοπαραγωγικών πόρων) άλλων επιχειρήσεων. Τέτοιου είδους ΑΞΕ συναντούμε κυρίως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας.

ε) Επενδύσεις ορθολογικού τύπου στρατηγικού χαρακτήρα με στόχο την εξασφάλιση οικονομιών κλίμακας και σκοπού αν έχουμε συγχώνευση μέσω οριζόντιας ή κάθετης ολοκλήρωσης.

2.4 Προσδιοριστικοί Παράγοντες ΑΞΕ

Το επιστημονικό ενδιαφέρον σχετικά με τους παράγοντες προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων αναζωπυρώθηκε πρόσφατα, με την αλλαγή των καθεστώτων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και το πέρασμα τους στην οικονομία της αγοράς. Όλες οι χώρες σε μετάβαση είχαν και έχουν ανάγκη από ξένες και άμεσες επενδύσεις. Κάποιες όμως τα καταφέρνουν καλύτερα από άλλες. Ειδικότερα, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης πχ Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία κ.λπ. συγκέντρωσαν πιο γρήγορα και σε μεγαλύτερο βαθμό τα περισσότερα ξένα κεφάλαια. Διάφορες έρευνες προσπάθησαν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο αυτό.

Οι αρχικές συνθήκες στις χώρες σε μετάβαση ήταν τελείως διαφορετικές σε σύγκριση με αυτές των αναπτυσσόμενων χωρών που ανοίγονταν στο διεθνές περιβάλλον. Οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες είχαν ήδη εγκαθιδρύσει οικονομίες της αγοράς, έστω και ατελείς, καθώς και ένα μεγάλο ιδιωτικό τομέα. Επομένως, η προσέλκυση περισσότερων ξένων κεφαλαίων περιελάμβανε κυρίως την ελευθέρωση υπαρχουσών ρυθμίσεων που αφορούσαν την πώληση ιδιωτικών περιουσιακών στοιχείων στους ξένους και τη διεύρυνση του ιδιωτικού τομέα. Το μεγαλύτερο μέρος των εισροών κεφαλαίων σε αυτές τις χώρες δεν συσχετιζόταν αναγκαστικά με την πρόοδο του προγράμματος των ιδιωτικοποιήσεων. Στις χώρες της Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης ή στις χώρες της Μαύρης Θάλασσας, υπήρχε πλήρης έλλειψη του θεσμικού πλαισίου και άλλων υποστηρικτικών μηχανισμών προσέλκυσης κεφαλαίων, ενώ ταυτόχρονα ο ιδιωτικός τομέας ήταν σχεδόν ανύπαρκτος.

Πράγματι ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων είναι σημαντική προϋπόθεση για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων με δεδομένη την υψηλή αναλογία κρατικών περιουσιακών στοιχείων. Ειδικότερα, αυξάνει τις εισροές ξένων κεφαλαίων με δύο τρόπους:

Πρώτον, μέσω της δημιουργίας νέων μικτών επιχειρήσεων στις χώρες σε μετάβαση.

Δεύτερον, μέσω της απευθείας πώλησης κρατικών περιουσιακών στοιχείων σε ξένους επενδυτές. Η διαδικασία αυτή σχετίζεται με τα προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων που υιοθετεί μια χώρα.

Επιπλέον, ως προσδιοριστικοί παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ θα μπορούσαν να αναφερθούν οι εξής:

- Κλασσικοί παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με το μέγεθος της αγοράς και το τοπικό εργατικό και κεφαλαιακό κόστος.
- Παράγοντες παρακώλυσης του εμπορίου οι οποίοι αναφέρονται στο βαθμό «ανοίγματος» της οικονομίας που θα δεχτεί η επένδυση.
- Δομικοί παράγοντες οι οποίοι εξαρτώνται από την ύπαρξη των κατάλληλων υποδομών.
- Παράγοντες επιχειρηματικού κινδύνου οι οποίοι προκύπτουν από τις αξιολογήσεις εταιρικών στοιχείων σχετικά με το βαθμό επικινδυνότητας της επένδυσης.
- Τη συμπεριφορά και την πολιτική της κυβέρνησης της χώρας υποδοχής ως προς ΑΞΕ.
- Την πολιτική σταθερότητα και το επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, τη νομοθεσία, το χαρακτήρα των οικονομικών πολιτικών, την ασφάλεια των ΑΞΕ.
- Την ορθότητα και τον ρεαλισμό των στόχων οικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής σε συνδυασμό με τις διεθνείς συνθήκες και την ύπαρξη μέσων για την επίτευξη των στόχων αυτών.
- Την ικανότητα της χώρας υποδοχής να διατηρήσει χαμηλά τις τιμές των συντελεστών παραγωγής σε σύγκριση με τις διεθνείς τιμές.
- Το επίπεδο γνώσης και ειδίκευσης του εργατικού δυναμικού και την ηθική των επιχειρηματιών.
- Την συμπεριφορά της κοινής γνώμης και των θεσμών ως προς τις ΑΞΕ και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Ο Ο.Ε.С. D. (2003) προσθέτει ότι είναι απαραίτητο:

- Ένα προβλέψιμο επενδυτικό περιβάλλον στο οποίο δεν γίνονται διακρίσεις και δεν υπάρχουν γενικότερα, διοικητικά εμπόδια για τις επιχειρήσεις.
- Ένα σταθερό μακρό-οικονομικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στο διεθνές εμπόριο.

- Επαρκείς και προσβάσιμοι πόροι, συμπεριλαμβανομένων των κατασκευών και του ανθρώπινου κεφαλαίου.

2.5 Επιχειρήματα υπέρ των ΑΞΕ

Ο Dunning (1977,1980) ανέπτυξε ένα ολοκληρωμένο μοντέλο ερμηνείας του φαινομένου της διεθνούς παραγωγής, το οποίο αποκαλεί εκλεκτικό, διακρίνοντας τρεις ομάδες επιχειρημάτων υπέρ των ΑΞΕ: πλεονεκτήματα αποκλειστικά κατεχόμενα από την επιχείρηση ή πλεονεκτήματα τύπου O (ownership specific advantages), πλεονεκτήματα που πηγάζουν από την ενδο-επιχειρησιακή ολοκλήρωση των αγορών ή πλεονεκτήματα τύπου I (internalization advantages) και πλεονεκτήματα κατεχόμενα αποκλειστικά από τη χώρα εγκατάστασης της ΑΞΕ ή τύπου L (location specific advantages).

Πλεονεκτήματα τύπου O (Ownership specific advantages): πλεονεκτήματα αποκλειστικά κατεχόμενα από την επιχείρηση, αφορούν την μητρική εταιρεία και συμβαίνουν στη χώρα προέλευσης. Σχετίζονται με την επάρκεια κεφαλαίου, τεχνολογία, τεχνογνωσία, ευρεσιτεχνίες-πατέντες, πρόσβαση σε αγορές, έρευνα και ανάπτυξη (R&D), οικονομίες κλίμακας, οργανωτικές δεξιότητες, μεθόδους management, παραγωγικότητα, δίκτυα διανομής-marketing, καλό brandname κτλ. Τα πλεονεκτήματα τύπου O προσδίδουν κάποιο βαθμό μονοπωλιακής δύναμης, επιτρέπουν στην επιχείρηση να ανταγωνιστεί με επιτυχία στις ξένες αγορές και αναλύονται από τη θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης, η οποία μέσω της ανάλυσης της δομικής αποτυχίας της αγοράς απαντά στο ερώτημα γιατί οι επιχειρήσεις απολαμβάνουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους, εγχώριους και ξένους, κατέχοντας ένα και περισσότερα περιουσιακά στοιχεία, υλικά ή μη. Δεν εξηγεί όμως γιατί οι επιχειρήσεις που τα κατέχουν επιλέγουν την ΑΞΕ σε αντιδιαστολή με διεθνές εμπόριο ή άλλες μορφές αγοραίων συναλλαγών για την είσοδο τους σε μια ξένη αγορά. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό βρίσκεται εν μέρει στην έννοια των πλεονεκτημάτων τύπου I.

Πλεονεκτήματα τύπου I (Internalization specific advantages): πλεονεκτήματα που πηγάζουν από την ενδο-επιχειρησιακή ολοκλήρωση των αγορών, αφορούν τη σχέση μητρικής και θυγατρικής εταιρείας και το κόστος συναλλαγών. Παραδείγματα

αποτελούν το κόστος συναλλαγών, το κόστος πληροφόρησης, η προστασία ευρεσιτεχνιών κα. Όλα αυτά τα κόστη δεν υπάρχουν αν γίνει ξένη επένδυση άρα το κόστος αυτό εσωτερικοποιείται.

Τα πλεονεκτήματα τύπου I, αν και λύνουν το πρόβλημα της επιλογής μεταξύ αγοραίων και μη αγοραίων τρόπων διεθνοποίησης της επιχείρησης, δεν λύνουν το πρόβλημα της επιλογής μεταξύ των μη αγοραίων μορφών εισόδου σε μια ξένη αγορά, δηλαδή την επιλογή μεταξύ ΑΞΕ και εξαγωγών, καθώς και την επιλογή μεταξύ εναλλακτικών χωρών ως τόπων εγκατάστασης μιας συγκεκριμένης ΑΞΕ. Η απάντηση μπορεί να προέλθει από τα πλεονεκτήματα τύπου L, δηλαδή των χαρακτηριστικών των χωρών υποδοχής που μπορούν να συμπληρώσουν τα πλεονεκτήματα τύπου O και I και να αυξήσουν την αποδοχή της ΑΞΕ σε σχέση με τις εξαγωγές.

Πλεονεκτήματα τύπου L (Location specific advantages): πλεονεκτήματα κατεχόμενα αποκλειστικά από τη χώρα εγκατάστασης της ΑΞΕ. Ξεκινούν από τη φιλοξενούσα χώρα-χώρα υποδοχής. Ως πλεονέκτημα τύπου L αναφέρονται ενδεικτικά τα εξής: χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές, καλή γεωγραφική θέση, καλό θεσμικό πλαίσιο, χαμηλό κόστος εργασίας, παρόμοια κουλτούρα, πολιτική σταθερότητα, μέγεθος αγοράς-πληθυσμός, επιτόκια, αναπτυξιακές ευκαιρίες, χαμηλός πολιτικός κίνδυνος, δασμοί κ.α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Τύπος Παραγωγής	Διεθνούς Πλεονεκτήματα τύπου O	Πλεονεκτήματα τύπου I	Πλεονεκτήματα τύπου L
ΑΞΕ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Licensing	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Διεθνές Εμπόριο	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ

Πηγή: Dunning (1981), Πίνακας 5.1, σελ 111

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ότι στο βαθμό που η ανάπτυξη συγκριτικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων είναι το αποτέλεσμα του στρατηγικού προγραμματισμού της επιχείρησης, και οι επιχειρήσεις διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την εσωτερική τους οργάνωση, το μάντζμεντ και τη ροπή και ικανότητα καινοτομίας, η επιχείρηση με τη διακριτή ιδιοσυγκρασία που τη χαρακτηρίζει καθίσταται ο βασικός συντελεστής της επιλογής μεταξύ των εναλλακτικών μορφών εισόδου στις ξένες αγορές, που ισοδυναμεί με επιλογή μεταξύ των εναλλακτικών τρόπων εκμετάλλευσης των ανταγωνιστικών της πλεονεκτημάτων.

Όσο μεγαλύτερη είναι η ροπή για την δημιουργία πλεονεκτημάτων τύπου Ο από τις επιχειρήσεις μιας χώρας, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η τάση διεθνοποίησής τους. Η ροπή για ΑΞΕ θα εντείνεται καθώς θα εντείνεται ο ρυθμός δημιουργίας πλεονεκτημάτων τύπου Ι, δηλαδή όσο θα εντείνεται ο ρυθμός δημιουργίας πλεονεκτημάτων τύπου Ο έντασης γνώσης και πληροφορίας. Τέλος, όσο μεγαλύτερη είναι σε μια χώρα η προσφορά παραγωγικών ή άλλων πόρων συμπληρωματικών των πλεονεκτημάτων τύπου Ο και Ι που διαθέτουν οι επιχειρήσεις άλλης εθνικότητας, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η εισροή ΑΞΕ.

2.6. Επενδυτικά κίνητρα για προσέλκυση ΑΞΕ

Με τον όρο κίνητρα ορίζονται οι παρεχόμενες κρατικές ενέργειες ή πράξεις που έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την επίδραση στην επενδυτική απόφαση, τη μείωση της αβεβαιότητας του επενδυτή αλλά και των υπαρχόντων επενδυτικών κινδύνων στην χώρα υποδοχής ή την αύξηση του ποσοστού της απόδοσης της επένδυσης.

Στην διαμόρφωση της συνολικής εικόνας ελκυστικότητας της χώρας-υποδοχής καθοριστικοί παράγοντες συνιστούν η γενικότερη μακροοικονομική πολιτική της κυβέρνησης αλλά και οι επιμέρους πολιτικές των κρατικών οργανισμών. Η υπάρχουσα εργατική νομοθεσία, η άσκηση της νομισματικής πολιτικής, η προστασία των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, η εφαρμοζόμενη εκπαιδευτική και περιβαλλοντική πολιτική καθώς επίσης και άλλοι παράγοντες επιδρούν στη λήψη της επενδυτικής απόφασης.

- Από τους σπουδαιότερους προσδιοριστικούς παράγοντες ή παράγοντες βαρύτητας (gravity) θεωρούνται το μέγεθος της αγοράς και η εγγύτητα στη

χώρα προέλευσης. Τα υποδείγματα βαρύτητας ερμηνεύουν περίπου το 60% των εισροών ΑΞΕ, ανεξαρτήτως χώρας.

- Άλλος παράγοντας επιρροής είναι το ευρύτερο πολιτικό περιβάλλον. Όταν προωθείται η πολιτική της μακροοικονομικής σταθερότητας, όταν οι θεσμοί μπορούν να διασφαλισθούν, όταν υποστηρίζεται η ανταγωνιστικότητα και ενθαρρύνεται η διεύρυνση του ιδιωτικού τομέα, τότε ασκούνται θετικές επιδράσεις στις ΑΞΕ.
- Σημαντικές επιπτώσεις υπάρχουν κι από τα διάφορα κόστη του εμπορίου (δασμολογικά μέτρα, μεταφορικά κόστη κλπ.). στις οριζόντιες εισροές ΑΞΕ τέτοιου είδους εμπόδια προσελκύουν ξένα κεφάλαια καθιστώντας εφικτή την υπερπήδηση των εμποδίων. Στις κάθετες εισροές ΑΞΕ τα ίδια εμπόδια αποθαρρύνουν τα ξένα κεφάλαια.
- Η φορολογική πολιτική έχει επίσης μικτή επίδραση, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία. Οι πιο πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι η χαμηλή φορολογική επιβάρυνση προσελκύει ΑΞΕ, τα αποτελέσματα όμως πολλών ερευνών δείχνουν ότι η προσέλκυση είναι μεγαλύτερη από φορολογικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από διαφάνεια.
- Η ένταση της περιφερειακής ολοκλήρωσης μεταξύ των χωρών μειώνει τις οριζόντιες εισροές ΑΞΕ και αυξάνει τις κάθετες. Για τις χώρες σε μετάβαση υποστηρίζεται ότι οι ΑΞΕ έχουν ρόλο ενίσχυσης της ολοκλήρωσης ή την προσδοκία μεγαλύτερης σταθερότητας μετά την ένταξή τους στην Ε.Ε.
- Εμπόδιο στις ΑΞΕ είναι ο χαμηλός βαθμός θεσμικής θωράκισης, οι διαρθρωτικές αγκυλώσεις και η αδύναμη διακυβέρνηση. Σε κάθε περίπτωση, ενώ οι περισσότερες απ' αυτές τις μεταβλητές είναι σημαντικές, συσχετίζονται και με άλλες.
- Στη βιβλιογραφία, το εργατικό κόστος παραγωγής και οι υπάρχοντες συντελεστές φαίνεται να έχουν μικτή επίδραση. Μία γενικά θετική επίδραση στις εισροές ΑΞΕ είναι οι δεξιότητες των εργαζομένων.
- Τα χρηματοδοτικά κίνητρα μπορούν επίσης να έχουν σημαντικό ρόλο, όπως είναι διάφορες επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις, δάνεια, παροχή εγγυήσεων κλπ.

Περαιτέρω διαχωρισμός των κινήτρων μπορεί να γίνει ανάλογα αν αυτά παρέχονται σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο, ή αν αυτά παρέχονται αυτόματα απ' το είδος, μέγεθος, τόπος επένδυσης ή αν παρέχονται επί τούτου, για παράδειγμα για επενδύσεις ιδιαίτερα εθνικής σημασίας.

Το είδος, η χρήση και η ποσότητα των κινήτρων ποικίλλουν από κράτος σε κράτος. Διαπιστώνεται γενικά ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες τα φορολογικά κίνητρα εφαρμόζονται πιο συχνά από τα χρηματοδοτικά ενώ ισχύει το αντίθετο για τις αναπτυγμένες χώρες.

Προκειμένου να προσελκυσθούν οι ΑΞΕ δημιουργούνται στη χώρα υποδοχής συχνά ειδικοί κρατικοί οργανισμοί, για τη βελτίωση της αντίληψης για το επενδυτικό περιβάλλον της χώρας, με σκοπό την ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στη συγκεκριμένη χώρα από αλλοδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Οι οργανισμοί αυτοί μπορεί να είναι κρατικοί ή ημι-κρατικοί, που ελέγχονται δηλαδή κεντρικά, αλλά η διοίκηση αποτελείται κι από μη κρατικούς φορείς. Υπάρχουν επίσης και μη-κρατικοί οργανισμοί που λειτουργούν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και δεν χρηματοδοτούνται από κρατικό φορέα.

Η αποτελεσματικότητα των κινήτρων δεν εξαρτάται πάντως από το κράτος υποδοχής μόνο αλλά και από τις ανάγκες, τους στόχους και την οικονομική κατάσταση του αλλοδαπού επενδυτή. Τονίζεται ακόμη ότι τα κίνητρα δεν στοχεύουν απλώς στην προσέλκυση, αλλά και κυρίως στη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων των εταιριών που θα επενδύσουν και για το μέλλον.

Αλληλένδετες δράσεις για τη χώρα υποδοχής είναι η προώθηση ενός σύγχρονου πλαισίου προσέλκυσης αλλοδαπών κεφαλαίων, η αποτελεσματική του εφαρμογή μέσω θεσμών και φορέων υλοποίησης αυτής της πολιτικής και η προώθηση του «θετικού επενδυτικού κλίματος» στο εξωτερικό. Οι μεταβολές στο θεσμικό τομέα δεν είναι αρκετές, αλλά προαπαιτούνται μεταρρυθμίσεις και επίδειξη αποφασιστικότητας των κυβερνήσεων για ν' αποδείξουν ότι η αναπτυξιακή διαδικασία ακολουθείται με συνέπεια και με μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα εφαρμογής.

Επιπλέον, τα επενδυτικά κίνητρα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής και ενώ είναι

σημαντική η προσπάθεια αντισταθμίματος των αντικινήτρων, αυτή δεν θα πρέπει να είναι η μόνη μέριμνα της παροχής επενδυτικών κινήτρων γιατί τότε τα αποτελέσματα θα είναι πενιχρά.

Σημειώνεται επίσης ότι τα κίνητρα προσέλκυσης ΑΞΕ θεωρούνται επικουρικά-συμπληρωματικά στη γενικότερη επενδυτική πολιτική μιας χώρας .

2.7. Αντίκτυπος των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής

Οι πολιτικές πολλών κρατών ως χώρες προσέλκυσης ΑΞΕ επεκτάθηκε πολύ τα τελευταία χρόνια. Ενδεικτικά ήταν τα παραδείγματα της Κίνας και της Ιρλανδίας, δύο χωρών που ανέτρεψαν την επί σειρά πολλών ετών πολιτική τους κατά της προσέλκυσης ΑΞΕ και παρουσίασαν θεαματική ανάπτυξη, η οποία κατά μεγάλο μέρος οφείλονταν σε εισροές ΑΞΕ.

Δεν είναι πάντα αναμενόμενα τα ίδια αποτελέσματα απ' τις εισροές ΑΞΕ σ' όλες τις χώρες. Χώρες με παράδοση στα αντικίνητρα (απαγορεύσεις ή αποθάρρυνση) που μετά ανοίγονται σε ΑΞΕ, μπορούν να έχουν μεγάλο περιθώριο κάλυψης κενών στην τεχνολογία ή στις προηγμένες βιομηχανικές εφαρμογές και να παρουσιάζουν θεαματικές θετικές διαφορές απ' ότι οι χώρες που ήταν πάντα ανοικτές σε εισροές ΑΞΕ. Σε γενικές γραμμές, οι χώρες που έχουν αξιόπιστα και προβλέψιμα νομικά συστήματα και αποτελεσματική δημόσια διαχείριση και διακυβέρνηση, μπορούν να έχουν ισχυρότερες εισροές ΑΞΕ και να επωφελούνται περισσότερο απ' τις άλλες χώρες.

Οι τομείς της οικονομίας και οι πολλαπλές επιχειρήσεις του κάθε κλάδου, όλοι επηρεάζονται με διαφορετικό τρόπο. Οι μικρές επιχειρήσεις έχουν άλλες επιδράσεις απ' τις μεγάλες, οι τεχνολογικά προηγμένες βιομηχανίες επηρεάζονται με άλλο τρόπο απ' τις συμβατικές βιομηχανίες. Οι εξαγωγικές επιχειρήσεις έχουν άλλες επιρροές απ' τις επιχειρήσεις τοπικού χαρακτήρα. Έτσι, για να εξαχθούν ρεαλιστικά συμπεράσματα δεν είναι πολύ απλό και χρειάζεται εξειδικευμένη πληροφόρηση, για τους κλάδους χωριστά, για τις επιχειρήσεις που αλλάζουν από εγχώρια σε ξένη ιδιοκτησία ή αντίστροφα, για τις τοποθεσίες και από τους ίδιους τους εργαζόμενους και το ποιόν τους (*Liebscher et al., 2007,37-39*).

Το ζητούμενο είναι πως μπορεί η οικονομική πολιτική σε εθνικό, ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο επίπεδο να συμβάλλει στη δημιουργία μιας κατάστασης αμφίδρομου κέρδους από τις ροές κεφαλαίων. Κατά πόσο οι ΑΞΕ έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα στην αύξηση της παραγωγικότητας, της αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας και στην ανάπτυξη μέσω μεταφοράς τεχνογνωσίας, γνωστικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, για το θέμα των επιδράσεων των ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής, υπάρχει οπωσδήποτε ένα θετικό αποτέλεσμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Παράλληλα, υπάρχει το θέμα της μεταφοράς τεχνολογίας-τεχνογνωσίας και επίσης άμεσες και έμμεσες επιδράσεις στην απασχόληση. Σύμφωνα με μελέτες, όταν υπάρχει και η επανασύνδεση των κερδών των ΑΞΕ, μειώνεται ο μακροοικονομικός κίνδυνος στα ισοζύγια πληρωμών.

Η σύνδεση των ΑΞΕ με τα αποτελέσματα στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας βασίζεται σε εξέταση αποτελεσμάτων οικονομικών ροών, όπως αυτές καταγράφονται στα ισοζύγια πληρωμών και σε εθνικούς λογαριασμούς. Αντίθετα, οι θεωρίες περί βελτίωσης της ανάπτυξης μέσω ΑΞΕ βασίζονται στις επιδράσεις που έχει η δραστηριότητα των ξένων πολυεθνικών σε μια χώρα, που πιθανώς αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της τοπικής οικονομίας, εισάγει προηγμένη τεχνολογία και στις άλλες εγχώριες επιχειρήσεις, εκπαιδεύει τους εργαζόμενους σε πιο προηγμένες μεθόδους παραγωγής κλπ.

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα των εισροών ΑΞΕ μπορούν να είναι θετικά ως προς το ΑΕΠ της χώρας που τις φιλοξενεί, θετικά για το βαθμό ανοίγματος της οικονομίας, θετικά για το λόγο των μισθών, λόγω του χαμηλότερου εργατικού κόστους και θετικά για το βαθμό ελευθέρωσης της οικονομίας και των ιδιωτικοποιήσεων, μεταβλητές που εισάγουν το στοιχείο της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς (Λιαργκόβας, 2007: σελ 109-110).

Οι ευρωπαϊκές χώρες που κατάφεραν να προσελκύσουν ΑΞΕ επωφελήθηκαν ως προς τον ανταγωνισμό, αναβαθμίστηκε το ανθρώπινο δυναμικό τους, καταγράφηκε εισροή τεχνογνωσίας και μειώθηκαν οι περιφερειακές τους ανισότητες, ενώ οι ΑΞΕ συνέβαλαν στην αύξηση του ΑΕΠ (Σταμπόγλης, 2008: σελ 14).

Τα αποτελέσματα των ΑΞΕ στην αποδέκτρια χώρα μπορούν να είναι είτε θετικά είτε αρνητικά, ανάλογα με τον τρόπο που αντιμετωπίζονται από την τοπική κυβέρνηση και τον εκάστοτε οικονομικό κλάδο.

- Οι άμεσες ξένες επενδύσεις αυξάνουν τις συνολικές πραγματικές αμοιβές.
- Η αποδέκτρια χώρα κερδίζει από το εισόδημα της φορολογίας των ξένων κερδών.
- Οι ΑΞΕ παρέχουν σημαντική οικονομική ενίσχυση και οι κύριες εισροές κεφαλαίων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών ή της πληρωμής του διεθνούς χρέους.
- Χαμηλότερες τιμές των προϊόντων που οφείλονται στον αυξανόμενο ανταγωνισμό-τοπική παραγωγή.
- Οι ΑΞΕ έχουν επίσης επίδραση στο συνολικό ακαθάριστο προϊόν της χώρας δεδομένου ότι η παραγωγή αυξάνεται ή, εάν θεωρήσουμε δεδομένη την παραγωγή υπαρχουσών επιχειρήσεων, το ποσοστό παραγωγικότητας μπορεί να αυξηθεί.
- Αν και οι ξένες επιχειρήσεις τείνουν να εξάγουν περισσότερο από ότι οι εγχώριες, ο εμπειρικός μέσος όρος καταδεικνύει ότι αυτές τείνουν επίσης να εισάγουν περισσότερα από ότι οι εκροές τους και έτσι κατά μέσον όρο έχουν αρνητική επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο. Η επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο εν τούτοις μπορεί να είναι θετική εάν η ΑΞΕ είναι παραδείγματος χάριν, επιχείρηση που αναζητά να καθιερώσει μια εξαγωγική βάση.
- Αν και οι πολυεθνικές εταιρίες μπορεί να παρέχουν στη χώρα νέες θέσεις απασχόλησης, μπορούν να έχουν μια αρνητική επίδραση στο ποσοστό απασχόλησης αν τείνουν να επενδύουν σε επιχειρήσεις εντάσεως κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Η επίδραση στο ποσοστό απασχόλησης εν τούτοις μπορεί να είναι θετική εάν η ΑΞΕ, παραδείγματος χάριν, στοχεύει στην εκμετάλλευση του χαμηλού κόστους εργασίας στη χώρα. Επίσης, αρνητικό αντίκτυπο μπορεί να έχει αν η πολυεθνική έχει εξαγοράσει μέσα από

ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης μια πρώην κρατική εταιρία και προβαίνει σε μείωση εργατικού δυναμικού για να γίνει πιο ανταγωνιστική.

Τα αποτελέσματα των ΑΞΕ μπορούν να φανούν είτε βραχυπρόθεσμα είτε μακροπρόθεσμα. Τα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα μπορούν να είναι διαφορετικά από τα μακροπρόθεσμα από την άποψη των συνθηκών ωρίμανσης. Παραδείγματος χάριν, το ποσοστό ανεργίας μπορεί να αυξηθεί βραχυχρόνια λόγω των ανταγωνιστικών πιέσεων και της εξυγίανσης των επιχειρήσεων αλλά να μειώνεται μακροπρόθεσμα, εάν η επιχείρηση επεκτείνει την παραγωγή της.

2.8. Σημαντικότητα των ΑΞΕ για τις αναπτυσσόμενες χώρες

Η οικονομική θεωρία και η εμπειρική έρευνα προσφέρουν επιχειρήματα τόσο υπέρ όσο και κατά μιας θετικής σχέσης μεταξύ των ΑΞΕ και της οικονομικής μεγέθυνσης των χωρών εγκατάστασης. Οι ΑΞΕ είναι δυνατόν να επιδράσουν θετικά στην οικονομική μεγέθυνση μέσω της μεταφοράς κεφαλαίου, της ανάληψης επενδύσεων και της αύξησης τόσο της απασχόλησης όσο και της παραγωγικότητας της εργασίας, ιδιαίτερα εάν ο συντελεστής κεφάλαιο σπανίζει στη χώρα εγκατάστασης. Επίσης, η παραγωγή ενδιάμεσων προϊόντων αναγκαίων για την παραγωγή προϊόντων των ΑΞΕ ωθεί το εθνικό προϊόν προς τα πάνω. Ο Dees (1998) συμπεραίνει ότι οι ΑΞΕ υπήρξαν ένας σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της οικονομικής μεγέθυνσης στην Κίνα, ενώ και ο De Mello (1996) καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα για χώρες της Λατινικής Αμερικής, αν και διαπιστώνει ότι η κατεύθυνση της αιτιότητας εξαρτάται από το καθεστώς διεθνούς εμπορίου που εφαρμόζει η χώρα εγκατάστασης. Έχει υποστηριχθεί ότι ένα φιλελεύθερο καθεστώς διεθνούς εμπορίου προσελκύει ΑΞΕ με δυναμικά χαρακτηριστικά, όπως οικονομίες κλίμακας, σύγχρονη τεχνολογία, αποτελεσματική διοίκηση και οργάνωση κ.λπ., οι οποίες ενσωματώνονται σε ένα επιχειρηματικό δίκτυο ολοκληρωμένο σε περιφερειακό ή/και παγκόσμιο επίπεδο που αναπτύσσουν οι μητρικές πολυεθνικές εταιρίες με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης τους στη διεθνή αγορά [Ozawa (1992) και Moran (1998)].

Οι πρόσφατες εξελίξεις της θεωρίας της οικονομικής μεγέθυνσης τονίζουν την σημασία των βελτιώσεων της τεχνολογίας, της οργανωτικής αποτελεσματικότητας

και της παραγωγικότητας για την προώθηση της οικονομικής μεγέθυνσης. Οι ΑΞΕ μεταφέρουν τεχνολογικούς πόρους και δεξιότητες πέρα από τα εθνικά σύνορα. Έτσι, αναμένεται να επιδρούν στη διαδικασία και το χαρακτήρα της οικονομικής μεγέθυνσης των χωρών όπου εγκαθίσταται επηρεάζοντας το ρυθμό τεχνολογικής αλλαγής σε αυτές.

Ένας άλλος τρόπος επίδρασης είναι μέσω των αλλαγών στη δομή της ζήτησης της χώρας υποδοχής που επιφέρει η προσφορά νέων προϊόντων. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις συνήθως λειτουργούν σε τομείς έντασης τεχνολογίας και E&A και προσφέρουν διαφοροποιημένα προϊόντα. Με αυτόν τον τρόπο η εγχώρια ζήτηση σταδιακά εθίζεται στην αναζήτηση προϊόντων ανάλογων χαρακτηριστικών και προδιαγραφών. Έτσι οι εγχώριοι παραγωγοί, υπάρχοντες και εν δυνάμει αναγκάζονται να μετασχηματίσουν την παραγωγή τους προς περισσότερο σοφιστικέ προϊόντα και υπηρεσίες. Το αποτέλεσμα είναι ότι ενισχύεται η τάση για ανάληψη E&A από τις εγχώριες επιχειρήσεις αλλά και η ζήτηση των τελευταίων για συμπληρωματικά ή ενδιάμεσα προϊόντα και υπηρεσίες ανάλογης τεχνολογίας και ποιότητας που κινητοποιεί την προσφορά επιχειρήσεων που παράγουν ή φιλοδοξούν να παράγουν τέτοια προϊόντα και υπηρεσίες.

Υπάρχουν εμπειρικές ενδείξεις που επιβεβαιώνουν τη θετική σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής μεγέθυνσης στη χώρα εγκατάστασης των θυγατρικών. Οι Caves (1974) και Nadiri (1991) βρήκαν ότι η παραγωγικότητα των εγχώριων επιχειρήσεων στις αναπτυγμένες χώρες συσχετίζεται θετικά με την παρουσία θυγατρικών των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Οι Imbriani και Reganati (1997) έδειξαν ότι, αν και το αποτέλεσμα διάχυσης είναι γενικώς υπαρκτό, γίνεται ισχυρότερο όσο αυξάνεται η ικανότητα απορρόφησης της ξένης τεχνολογίας από τη χώρα υποδοχής. Αυτό σημαίνει ότι το τεχνολογικό χάσμα μεταξύ της χώρας υποδοχής και της χώρας καταγωγής δεν είναι δραματικό. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι η χώρα υποδοχής είναι πάνω από ένα συγκεκριμένο επίπεδο ανάπτυξης, ώστε να έχει αναπτύξει μηχανισμούς, υποδομές, θεσμούς και ανθρώπινο δυναμικό ικανούς να αξιοποιήσουν τη μεταφερόμενη τεχνολογία. Οι Blomstrom, Lipsey και Zejan(1994) υποδεικνύουν ότι, ενώ οι ΑΞΕ επιδρούν θετικά στους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης, η επίδραση αυτή εξαντλείται στις αναπτυσσόμενες χώρες με το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα. Οι Borenzstein, De Gregorio και Lee(1995), χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 69 αναπτυσσόμενων χωρών, επιβεβαιώνουν τη θετική σχέση μεταξύ ΑΞΕ και

οικονομικής μεγέθυνσης, αλλά σημειώνουν ότι η σχέση αυτή καθίσταται ισχυρότερη καθώς το απόθεμα ανθρώπινου κεφαλαίου στη χώρα υποδοχής αυξάνεται. Ο Blomstrom (1986) συμπεραίνει ότι η παρουσία των ξένων επιχειρήσεων στο Μεξικό μειώνει τη διακύμανση της παραγωγικότητας ενός τομέα αλλά το αποτέλεσμα γίνεται στατιστικά σημαντικό σε τομείς απλής μάλλον παρά προχωρημένης τεχνολογίας. Οι Kokko(1994) και Kokko, Tansini και Zejan (1996) καταλήγουν σε παρόμοια συμπεράσματα για το Μεξικό και την Ουρουγουάη, όπου όμως το αποτέλεσμα διάχυσης δεν ταυτοποιείται όταν οι ξένες θυγατρικές έχουν πολύ πιο υψηλή παραγωγικότητα από τις εγχώριες επιχειρήσεις. Σε αυτή την περίπτωση, για παράδειγμα στους τομείς εξόρυξης και μεταποίησης φυσικών πόρων, όπως είναι αυτός του πετρελαίου, οι ΑΞΕ λειτουργούν θύλακες χωρίς διασυνδέσεις με την υπόλοιπη οικονομία της χώρας υποδοχής. Η επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση πραγματοποιείται κυρίως μέσω της δημιουργίας εισοδήματος, αντανακλώντας μάλλον τις μεταβολές του τομέα όπου πραγματοποιούνται οι ΑΞΕ, και έτσι αυξάνει την εξάρτηση της χώρας από τον τομέα αυτό.

Έχουν, ωστόσο, διατυπωθεί και απόψεις εναντίον της θετικής σχέσης ΑΞΕ και οικονομικής μεγέθυνσης. Οι Singer (1950) και Predisch (1986) υποστηρίζουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των ωφελειών μεταφέρονται στη χώρα καταγωγής της επένδυσης. Αν και οι ΑΞΕ αυξάνουν το επίπεδο των επενδύσεων, της παραγωγικότητας και της κατανάλωσης της χώρας εγκατάστασης, μειώνουν το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης, διότι στρεβλώνουν τις τιμές των παραγωγικών συντελεστών και την κατανομή των πόρων, και επαναπατρίζουν τα κέρδη με το ρυθμό που υπερβαίνει το ρυθμό των νέων επενδύσεων στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και τα επαναεπενδυόμενα κέρδη. Με αυτόν τον τρόπο, οι νέες επενδύσεις χρηματοδοτούνται με κεφάλαια που δημιουργούνται στη χώρα εγκατάστασης και όχι μέσω μεταφοράς κεφαλαίου από το εξωτερικό, και το χάσμα μεταξύ εκροών και εισροών κεφαλαίου της χώρας εγκατάστασης αυξάνεται, ενώ το κεφάλαιο ανακατανέμεται υπέρ των χωρών με αφθονία κεφαλαίου και εις βάρος των χωρών με αφθονία εργασίας. Επίσης, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις εισερχόμενες σε βιομηχανικούς τομείς των χωρών υποδοχής είναι σε θέση να υψώσουν εμπόδια εισόδου λόγω των ισχυρών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που διαθέτουν και να αποτρέψουν την είσοδο άλλων επιχειρήσεων. Ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης που προκαλείται επιτρέπει στις θυγατρικές να αποκομίζουν μονοπωλιακά οφέλη, ενώ η αποτροπή νέων

επενδύσεων οδηγεί σε υποαπασχόληση του συντελεστή εργασία και σε χαμηλότερη κατανάλωση που, σε συνδυασμό με τη μεταφορά πόρων στις χώρες προέλευσης μέσω των τιμών μεταβίβασης, μειώνουν το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης.

Γενικώς, έχει παρατηρηθεί ότι η σημαντικότητα των ΑΞΕ είναι μεγάλη για τις αναπτυσσόμενες χώρες:

- Συμβάλλουν στην μεταφορά τεχνολογίας η οποία μπορεί να ενισχύσει την εγχώρια καινοτομία.
- Μεταβιβάζεται η τεχνογνωσία και οι δεξιότητες που οδηγούν στην ανάπτυξη ανθρώπινου κεφαλαίου.
- Τονώνεται ο ανταγωνισμός στην εγχώρια οικονομία βελτιώνοντας έτσι την παραγωγικότητα και τη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων.
- Επιτυγχάνεται η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της χώρας με τις διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού, βελτιώνονται οι οικονομίες κλίμακας και αυξάνονται οι εξαγωγές.

Γενικώς, φαίνεται να αναπτύσσεται μια συμφωνία στη βιβλιογραφία ότι η όποια θετική επίδραση των ΑΞΕ στο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης των χωρών υποδοχής δεν ασκείται μέσω μιας αυτόνομης δράσης των πρώτων πάνω στον δεύτερο αλλά, μάλλον, μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας. Σε αυτήν την περίπτωση, μια σειρά από μεταβλητές που προσεγγίζουν χαρακτηριστικά της χώρας υποδοχής, όπως ο βαθμός φιλελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου, η ύπαρξη και το είδος περιορισμών ως προς την εισροή και λειτουργία ΑΞΕ, οι θεσμοί και η ικανότητα που διευκολύνουν την τεχνολογική διάχυση και την ενσωμάτωση εξωτερικών οικονομιών στο οικονομικό σύστημα, ο βαθμός ανάπτυξης του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος κλπ, πρέπει να εξεταστούν ώστε να διαπιστωθεί η επίδραση των ΑΞΕ στην οικονομική μεγέθυνση των χωρών υποδοχής. Βέβαια, μια τέτοια προσέγγιση εξατομικεύει κατά χώρα το είδος και το βαθμό επίδρασης.

2.9. Η ερμηνεία των ΑΞΕ μέσα από την θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης

Οι Koorman και Montias (1971) ανέπτυξαν μια μεθοδολογική προσέγγιση αποκαλούμενη Περιβάλλον (Environment), Σύστημα (System), Πολιτική (Policy) ή

E.S.P. Το κεντρικό επιχείρημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι η ροπή μιας επιχείρησης για δημιουργία πλεονεκτημάτων τύπου O, καθώς επίσης και η τάση της για διεθνοποίηση είναι συνάρτηση της προσφοράς εισροών, των χαρακτηριστικών των αγορών και του βαθμού κατά το οποίο το οικονομικό σύστημα και η οικονομική πολιτική ευνοούν τέτοιου είδους δραστηριότητες. Οι διάφορες χώρες είναι δυνατόν να ταξινομηθούν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά E.S.P. που διαθέτουν. Το περιβάλλον συντίθεται από τους πόρους, φυσικούς και ανθρώπινους, τη συσσωρευμένη εμπειρία και γνώση, την πολιτιστική και οικονομική υποδομή κ.ο.κ και επιδρά στο επίπεδο και τη δομή του εθνικού προϊόντος, π.χ. εξειδίκευση σε προϊόντα του πρωτογενούς τομέα, της μεταποίησης ή των υπηρεσιών, στη συσσώρευση και το είδος της συσσώρευσης κεφαλαίου, στην εργασιακή ηθική και νοοτροπία κ.λπ. Το σύστημα περιλαμβάνει τους μακροοικονομικούς μηχανισμούς κατανομής των διαθέσιμων πόρων, πχ μεικτή οικονομία, έκταση απορρύθμισης των αγορών, δομή αγορών κ.λπ., και επηρεάζει τους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων και τον τρόπο οργάνωσης των αγορών, συνεπώς και το βαθμό αποτελεσματικότητάς τους. Η οικονομική πολιτική συνίσταται από τους στρατηγικούς στόχους της κυβέρνησης και τα μέτρα πολιτικής στους τομείς της μακροοικονομικής διαχείρισης (δημοσιονομική, νομισματική, συναλλαγματική και άλλες πολιτικές), των μακροοικονομικών παρεμβάσεων, π.χ. βιομηχανική πολιτική και πολιτική ανταγωνισμού, και της παροχής υποδομών, π.χ. εκπαιδευτική πολιτική, και καθορίζει την έκταση και το είδος της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία και την κοινωνία.

Ο Porter (1990) προτείνει τέσσερις κατηγορίες παραγόντων που προσδιορίζουν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων.

- Φυσικοί πόροι, ανθρώπινο κεφάλαιο, εμπειρία, πληροφορία και γνώση για την παραγωγή καινοτομίας, οικονομική και πολιτιστική υποδομή.
- Επίπεδο και δομή της εγχώριας ζήτησης.
- Προσφορά πρώτων υλών, ενδιάμεσων προϊόντων και υπηρεσιών που συμπληρώνουν την παραγωγή.
- Ένταση και δομή του ανταγωνισμού και η επιρροή που ασκούν στη στρατηγική ανταγωνισμού και δημιουργίας καινοτομιών των επιχειρήσεων.

Οι παράγοντες αυτοί ή όψεις του διαμαντιού των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, όπως τους αποκαλεί ο Porter, είναι αλληλοσυνδεδεμένοι και διαφέρουν μεταξύ χωρών αλλά και παραγωγικών τομέων ή ακόμα και τμημάτων συγκεκριμένων τομέων. Σε μια δυναμική προοπτική η οικονομική και αναπτυξιακή πολιτική των κυβερνήσεων, π.χ. στην εκπαίδευση, στη βιομηχανική και τεχνολογική αλλαγή, στην ρύθμιση του ανταγωνισμού κ.λπ., επηρεάζει τη δομή του διαμαντιού των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και μέσω αυτής τη συσσώρευση πόρων, υλικών και μη, των επιχειρήσεων. Έτσι, επηρεάζει τόσο την έκταση όσο και το είδος της διεθνοποίησης των εγχώριων επιχειρήσεων, αλλά και την ελκυστικότητα των χωρών ως τόπων εγκατάστασης ΑΞΕ.

Οι Pavitt (1987) και Cantwell (1989) προβάλλουν τρεις προτάσεις όσον αφορά τη συσσώρευση πόρων:

- i. Οι αλλαγές των φυσικών και ανθρώπινων πόρων μιας επιχείρησης ή ενός παραγωγικού τομέα είναι σωρευτικές και διαχρονικά αλληλεξαρτώμενες, δηλαδή η συσσώρευση που παρατηρείται σε μια χρονική περίοδο επηρεάζει τη ροπή για συσσώρευση που παρατηρείται στις επόμενες χρονικές περιόδους.
- ii. Το συνολικό αποτέλεσμα που έχουν οι αλλαγές που σημειώνονται στη συσσώρευση πόρων πάνω στη ροπή δημιουργίας καινοτομίας, στην παραγωγικότητα και στην επιχειρηματική οργάνωση επιφέρεται σε περισσότερες από μία διαδοχικές χρονικές περιόδους.
- iii. Η συσσώρευση πόρων και η αναδόμησή τους συναρτώνται με χαρακτηριστικά που είναι αποκλειστικά σε κάθε επιχείρηση, τομέα ή χώρα, αλλά ταυτόχρονα, όπως προκύπτει από τις προτάσεις (i) και (ii), επιδρούν δυναμικά σε αυτά τα χαρακτηριστικά ώστε να δημιουργείται ένα ολοκληρωμένο σύστημα δυναμικής ισορροπίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΞΕ του Ομίλου TITAN στα Βαλκάνια

3.1 Γενικά

Είναι γεγονός πως τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά τις οικονομικοπολιτικές ανατροπές που σημειώθηκαν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, η παρουσία των ελληνικών επιχειρήσεων στις εν λόγω αγορές είναι ιδιαίτερος έντονη. Η διαδικασία μετασχηματισμού από την κεντρικά σχεδιαζόμενη οικονομία στη «λειτουργούσα οικονομία της αγοράς» (κριτήριο της Κοπεγχάγης) με τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, τις εκτεταμένες ιδιωτικοποιήσεις, την αποδιάρθρωση της αγοράς εργασίας συνοδεύτηκε από την προσπάθεια των ελληνικών κυβερνήσεων να ενισχύσουν την παρουσία των Ελλήνων επιχειρηματιών σε αυτές τις χώρες, αναβαθμίζοντας το ρόλο της Ελλάδας ως «δεύτερης γενεάς» καπιταλιστική χώρα στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης (άλλωστε δεν είναι καθόλου τυχαία η φράση ότι η Ελλάδα έπαψε πια να ανήκει στα Βαλκάνια).

Χωρίς καμία αμφιβολία, η έντονη παρουσία των Ελλήνων επιχειρηματιών στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης δε θα είχε επιτευχθεί εάν το ίδιο το ελληνικό κράτος δεν έθετε ως κύριο στόχο τη λεγόμενη «διείσδυση στα Βαλκάνια», η οποία δεν ήταν τίποτα άλλο παρά η εξασφάλιση διαρκώς αυξανόμενων ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης μέσω της εξαγωγικής – επενδυτικής εξωστρέφειας, η οποία ευνοήθηκε σημαντικά – εκτός από τον παράγοντα της γειννίαςσης – και από τη νευραλγική γεωγραφική θέση της Ελλάδας ως ανερχόμενη δύναμη στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. Αυτό άρχισε να διαφαίνεται ήδη από πολύ νωρίς (πριν το 1989-1990), με την Ελλάδα να ενισχύει σταθερά την προσπάθεια εκ-δυτικοποίησης και διαρθρωτικού πολιτικοοικονομικού μετασχηματισμού των συγκεκριμένων χωρών με όχημα τόσο τη συμμετοχή στους διεθνείς οργανισμούς (κυρίως την ΕΕ), όσο και την εμβάθυνση των παραδοσιακά ισχυρών διμερών πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με αυτές τις χώρες.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η διαδικασία μετασχηματισμού εξασφαλίστηκε με τις μεταρρυθμίσεις που σημειώθηκαν στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και των διαπραγματεύσεων για την πλήρη ένταξη των χωρών στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, για τη

Βουλγαρία, κύριοι σταθμοί αποτέλεσαν η υπογραφή της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας (8 Μάρτη 1993, η οποία ετέθη σε ισχύ την 1 Φεβρουαρίου 1995), η Αίτηση Προσχώρησης (14 Δεκέμβρη 1995, Ευρ. Συμβούλιο Βρυξελλών), η ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων (15 Ιουνίου 2004), η Υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης (25 Απριλίου 2005) και βεβαίως η πλήρης ένταξη την 1η Ιανουαρίου 2007.

Σε διμερές επίπεδο, με τη σύναψη οικονομικών συμφωνιών, αλλά και με την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας (Σύμφωνο Σταθερότητας της ΝΑ Ευρώπης, Πρωτοβουλία Συνεργασίας ΝΑ Ευρώπης, Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών ΝΑ Ευρώπης κ.λπ.), όπου επετεύχθη ουσιαστικά η περαιτέρω συνεργασία σε κρίσιμους οικονομικούς τομείς. Σε αυτό το πλαίσιο, λειτούργησε και το Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ανήλθε στα 586,10 εκατ. δολ., με τη Βουλγαρία να λαμβάνει το 10,27% (60,24 εκατ. Δολ.)), το οποίο λειτούργησε συμπληρωματικά με τα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά πακέτα που δόθηκαν στις χώρες της μετάβασης (Phare, ISPA, SAPARD κ.λπ.).

Η Ελλάδα κατείχε το 2010 την πρώτη θέση στις άμεσες ξένες επενδύσεις στην **Αλβανία**, με ποσοστό 26% - 28%, σύμφωνα με την ελληνική πρεσβεία στα Τίρανα. Ακολουθούσαν η Ιταλία (15,19%), η Αυστρία (13,71%) και ο Καναδάς (10,61%), σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Αλβανίας. Οι ελληνικές επενδύσεις στην Αλβανία αφορούν κυρίως τον τραπεζικό τομέα, τις τηλεπικοινωνίες, τις υπηρεσίες Υγείας, τα καύσιμα, τις κατασκευές, την πληροφορική, την παραγωγή και εμπορία δομικών υλικών, τις νομικές υπηρεσίες, τις λογιστικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες, τον κλάδο τροφίμων, την κλωστοϋφαντουργία και υποδηματοποιία κ.ά.

Στην **ΠΓΔΜ**, σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας, η Ελλάδα επένδυσε στο διάστημα 1997-2011 συνολικά 390,48 εκατ. ευρώ (ποσοστό 10,7% επί του συνόλου των ξένων επενδύσεων στη χώρα) και κατατάσσεται τέταρτη επενδύτρια χώρα μετά την Ολλανδία (ύψος συνολικών επενδύσεων 744,99 εκατ. ευρώ), την Αυστρία (416,76 εκατ. ευρώ) και τη Σλοβενία (405,66 εκατ. ευρώ).

Στη **Βουλγαρία**, οι μεγαλύτερες Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) το πρώτο δίμηνο του 2013 προήλθαν από την Ελλάδα (9,4 εκατ. ευρώ), το Λουξεμβούργο (7,9 εκατ. ευρώ), τη Ρωσία (6,7 εκατ. ευρώ) και την Αυστρία (6,1 εκατ. ευρώ), σύμφωνα με

ενημερωτικό δελτίο από το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Σόφιας για τον Απρίλη του 2013.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις παραμένουν ένας από τους τρεις μεγαλύτερους επενδυτές στη **Σερβία**, μαζί με Αυστριακούς και Ιταλούς, με συνολικές επενδύσεις πάνω από 2 δισ. ευρώ, σε τομείς όπως οι τράπεζες, τα ξενοδοχεία, τα ακίνητα, η τσιμεντοβιομηχανία, κλπ.

Από το 2002, μέχρι και το τέλος του 2010, οι χώρες που είχαν επενδύσει στην **Τουρκία** ανέρχονταν στις 154. Οι εισροές ΑΞΕ την ίδια περίοδο ανήλθαν στα 75 δισ. δολάρια, από τα οποία τα 55 δισ. (73%) ήταν από τις 27 χώρες της ΕΕ. Στις πρώτες θέσεις είναι η Ολλανδία, με 14.144 εκατ. δολάρια (αποτελεί για φορολογικούς λόγους ενδιάμεση βάση για επενδύσεις άλλων χωρών), οι ΗΠΑ, με 6.686 εκατ. δολάρια και η Ελλάδα με 6.483 εκατ. δολάρια.

Στη **Ρουμανία**, στο τέλος του 2011, οι επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στη χώρα έφτασαν τις 5.202, έναντι 4.943 ένα χρόνο πριν. Σύμφωνα με την ελληνική πρεσβεία στο Βουκουρέστι, μέσα στο 2011 και παρά την κρίση, περισσότερες από 250 νέες εταιρείες ελληνικών συμφερόντων ιδρύθηκαν στη Ρουμανία. Ακόμα και μέσα στο πρώτο τετράμηνο του 2012, από ελληνικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδρύθηκαν 82 νέες εταιρείες στη Βουλγαρία. Σύμφωνα με το Εθνικό Γραφείο Εγγραφής Εμπορικών Εταιρειών της Ρουμανίας (ONRC), τα ελληνικά κεφάλαια που έχουν επενδυθεί στη Ρουμανία υπερέβαιναν στις 31/12/2011 το 1,72 δισ. ευρώ. Η Κεντρική Τράπεζα της Ρουμανίας ανεβάζει την αξία των ελληνικών επενδύσεων στα 3 δισ. ευρώ και η ελληνική πρεσβεία στο Βουκουρέστι - συνυπολογίζοντας και τις επενδύσεις των θυγατρικών που εδρεύουν σε τρίτες χώρες (π.χ. στην Κύπρο)- στα 4 δισ. ευρώ. Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 4η-5η θέση της λίστας των κρατών με τις περισσότερες ΑΞΕ στη Ρουμανία. Ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων σε εταιρείες ελληνικών συμφερόντων ανέρχεται σε πάνω από 35.000 άτομα, κύρια σε τηλεπικοινωνίες - τράπεζες.

Πιο συγκεκριμένα, από πολύ νωρίς ο TITANΑΣ διέκρινε την ευκαιρία της διείσδυσης σε ξένες αγορές. Τόσο η αυξημένη παραγωγική δυναμικότητα που υπερέβαινε τις εγχώριες ανάγκες σε τσιμέντο, όσο και η αυξανόμενη ένταση του εγχώριου ανταγωνισμού στις αρχές της δεκαετίας του '30 - κυρίως από την ΑΓΕΤ Ηρακλής - ώθησαν την Εταιρία να στραφεί στις αγορές του εξωτερικού. Αρχικά με καθαρά εξαγωγικό προσανατολισμό και στη συνέχεια μέσω εγκαθίδρυσης εμπορικών

και παραγωγικών θυγατρικών σε αλλοδαπές χώρες η Εταιρία εντατικοποίησε σταδιακά την παρουσία της στο εξωτερικό. Αξίζει να επισημανθεί, πως ο Όμιλος δεν ενδιαφέρεται να διεισδύσει σε μεμονωμένες αγορές, αλλά εστιάζει στη διεθνοποίησή του σε ευρύτερες περιοχές (regions), με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξή του και τη δημιουργία συστάδων (clusters), που θα του επιτρέψουν την καλύτερη διαχείριση και έλεγχο των λειτουργιών, τη δημιουργία συνεργειών, τη μείωση του κόστους και τελικά την επίτευξη βέλτιστων οικονομικών αποτελεσμάτων. Οι αγορές-στόχοι του TITANA βρίσκονται σε τρεις κυρίως γεωγραφικές περιοχές - εξαιρώντας την Δυτική Ευρώπη και τον Καναδά, όπου τελεί είτε καθαρά εμπορική δραστηριότητα είτε υποβοηθητικές δραστηριότητες: την Ελλάδα, την Νοτιοανατολική Ευρώπη, την Ανατολική Μεσόγειο και τις ΗΠΑ.

3.1.1 Γιατί επενδύουν οι Έλληνες στα Βαλκάνια

Οι βαλκανικές χώρες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στην προσπάθειά τους να γίνουν μια λειτουργική οικονομία της αγοράς, αν και θα λέγαμε ότι δεν είναι ακόμα ικανές να αντιμετωπίσουν τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις αγοράς εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο όγκος των επενδυμένων κεφαλαίων σε αυτές τις χώρες είναι πολύ περιορισμένος και υπάρχει έλλειψη δυτικού επενδυτικού ενδιαφέροντος. Με δεδομένη αυτή την κατάσταση, οι Έλληνες επιχειρηματίες έχουν βρει έδαφος για να πραγματοποιήσουν αρκετά μεγάλες επενδύσεις σε σχέση με τα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας. Παρόλα αυτά 25 περίπου ελληνικές πολυεθνικές έχουν επενδύσει το 80% των συνολικών ελληνικών εκροών ΞΑΕ σε ολόκληρη τη βαλκανική περιοχή. Συγχρόνως, περίπου 3.000-3.500 ενεργές ελληνικές επιχειρήσεις από τις 8.000-10.000 εγγεγραμμένες πρόσφεραν και προσφέρουν δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας στις βαλκανικές οικονομίες, όπως νέες θέσεις εργασίας, προϊόντα καλύτερης ποιότητας, ευρύτερη ποικιλία των προϊόντων και αύξηση της παραγωγής. Με δεδομένο ότι οι εταιρείες από τις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες έχουν αναπτύξει υψηλό επενδυτικό ενδιαφέρον για τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, οι ελληνικές επιχειρήσεις πρέπει να στραφούν στις βαλκανικές χώρες αφού αναλύσουν με προσοχή τα οικονομικά και επιχειρησιακά δεδομένα των βαλκανικών χωρών και

λάβουν υπόψη κυρίως τη γεωγραφική και πολιτισμική εγγύτητα και τη γνώση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των Βαλκανίων.

Οι βαλκανικές χώρες, παρόλο που υστερούν οικονομικά σε σχέση με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, διαθέτουν εντούτοις σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης. Επίσης, υπάρχουν έντονα σημάδια οικονομικής ανάκαμψης-ανάπτυξης και πολιτικό-κοινωνικής σταθερότητας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Επομένως, παρουσιάζονται αρκετές επενδυτικές ευκαιρίες ιδίως για τις ελληνικές επιχειρήσεις με δεδομένη την έλλειψη επενδυτικού ενδιαφέροντος από τις δυτικές πολυεθνικές.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα οι ελληνικές εταιρείες επενδύουν στα Βαλκάνια. Πιο συγκεκριμένα, επειδή:

- Τα Βαλκάνια προσφέρουν στην Ελλάδα μία εντελώς νέα αγορά (Petrochilos και Salavrakos 2003).
- Η νέα αγορά των Βαλκανίων βρίσκεται πολύ κοντά στην Ελλάδα (Petraikos, 1997).
- Στην αγορά των Βαλκανίων υπάρχει έλλειψη εγχώριου ανταγωνισμού (στρατηγικοί κυνηγοί της αγοράς).
- Τα Βαλκάνια προσφέρουν φτηνό εργατικό κόστος, έτσι οι μεταφερόμενες επιχειρήσεις «συμβάλλουν» στην αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Βόρεια Ελλάδα.
- Η Ελλάδα ειδικεύεται στη φασόν παραγωγή (ειδικά η Βόρεια Ελλάδα), η οποία στηρίζεται επίσης στο χαμηλό κόστος της ανειδίκευτης εργασίας. Οι γειτονικές Βουλγαρία, Αλβανία και ΠΓΔΜ προσφέρουν εξαιρετικά καλούς όρους από αυτή την άποψη. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η αναλογία των αμοιβών μεταξύ Ελλάδας και Βαλκανίων ήταν 1:8 στην αρχή της μετάβασης και είναι τώρα 1:4 ή και ακόμη 1:5. Εντούτοις η παραγωγικότητα της εργασίας στα Βαλκάνια στα πρώτα χρόνια ήταν 1:3, αλλά με την αυξανόμενη εμπειρία σε ορισμένες περιοχές πλησιάζει εκείνη των Ελλήνων εργαζομένων. Η τελευταία ανάπτυξη οφείλεται στη συγκέντρωση ενός μεγάλου αριθμού ελληνικών υφαντουργικών επιχειρήσεων (ιδιαίτερα στη Νότια Βουλγαρία), οι οποίες

δημιούργησαν υψηλότερη ζήτηση για εργασία και αύξησαν στη συνέχεια τους μισθούς.

➤ Η ύπαρξη πολύ ευνοϊκών εμπορικών συμφωνιών (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη ποσοτώσεων και δασμολογίων κ.λπ.) μεταξύ της Βουλγαρίας και άλλων κοντινών χωρών, καθώς και η χαμηλή φορολογία (15% φόρος επί των εταιρικών κερδών στη Βουλγαρία από 1/1/2005).

➤ Η γραφειοκρατία, η δωροδοκία, ο υψηλός κίνδυνος, η διαφθορά που χαρακτηρίζουν την οικονομία των Βαλκανίων αποτελούν αποθαρρυντικούς παράγοντες για τους δυτικούς επενδυτές, ενώ οι Έλληνες ένιωσαν εξοικειωμένοι με αυτή την πραγματικότητα που την είχαν ζήσει και στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 (και τη «ζουν» εν μέρει μέχρι και σήμερα) (Iammarino και Pitelis,2000).

➤ Υπήρξε μια γενική ευφορία που προκύπτει από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και την ανάλογη ανάγκη για αγαθά και υπηρεσίες στις χώρες που υποδεικνύουν το γρήγορο και εύκολο κέρδος. Αυτή η ευφορία ενθαρρύνει τους Έλληνες επιχειρηματίες να ενεργήσουν βιαστικά και χωρίς προηγούμενη και λεπτομερή έρευνα της αγοράς.

➤ Η παρουσία χιλιάδων σπουδαστών στα πανεπιστήμια κυρίως της Σερβίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προσέλκυσε τους Έλληνες επιχειρηματίες για να επενδύσουν -ειδικά- στους κλάδους της ψυχαγωγίας, των εστιατορίων και της βιομηχανίας τροφίμων.

➤ Τα Βαλκάνια και ιδίως η Βουλγαρία παρέχουν μια ζωτική σύνδεση μεταξύ της Ελλάδας και των Ανατολικών χωρών (στρατηγικός λόγος).

➤ Ο έντονος ανταγωνισμός στην Ελλάδα (ο οποίος οφείλεται στην παρουσία πολλών ξένων επιχειρήσεων) ώθησε πολλές επιχειρήσεις να κινηθούν προς τις ξένες αγορές των Βαλκανίων. Αυτές οι επιχειρήσεις ήταν συνήθως μικρές στο μέγεθος.

➤ Μερικές ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως μικρές, ήταν ένα βήμα πριν από την πτώχευση και έτσι «μετακόμισαν» στα Βαλκάνια ελπίζοντας ότι θα επιβιώσουν σε μια νέα αγορά κυρίως λόγω του χαμηλού κόστους της εργασίας και της ενέργειας και της έλλειψης τοπικού ανταγωνισμού

(επενδύσεις διαφυγής). Επιπλέον, ελπίζουν ότι θα εξάγουν αυτά τα προϊόντα πίσω στην Ελλάδα (ένας τρόπος επιβίωσης).

➤ Η πώληση κρατικών επιχειρήσεων μέσω της ιδιωτικοποίησης ή της δημιουργίας κοινών (κοινοπραξιών) επιχειρήσεων (joint ventures) έβαλε σε «πειρασμό» μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, όπως η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης □ Coca-Cola, ο Τιτάν, η Intracom, η Δέλτα, η Goodys, η Νίκας, η Χαρτοποιία Θράκης και άλλες, να μπουρ στην αγορά και απέκτησαν ένα μεγάλο μέρος αυτής.

➤ Οι Έλληνες εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός ότι στα Βαλκάνια υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των Δυτικών επενδυτών (κυνηγοί αγοράς). Αυτό οφείλεται σε διάφορους λόγους:

- Αστάθεια στο οικονομικό περιβάλλον.
- Χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα.
- Απομόνωση των Βαλκανικών χωρών από τις δυτικές αγορές κατά τη διάρκεια των κομμουνιστικών ετών και το χαμηλό επίπεδο εμπορικών σχέσεων με αυτές τις αγορές.

➤ Η γεωγραφική απόσταση των Βαλκανικών χωρών από την Δύση σε σχέση με χώρες της Κεντρικής Ευρώπης όπως η Τσεχία, Ουγγαρία κ.τ.λ. οι οποίες είναι πιο κοντά στις δυτικές αγορές και δεν έχουν τα προαναφερθέντα προβλήματα, εξηγούν το μειωμένο δυτικό επενδυτικό ενδιαφέρον και αφήνουν πρόσφορο έδαφος στους Έλληνες επιχειρηματίες.

➤ Οι ελληνικές επιχειρήσεις σε συγκεκριμένους τομείς, όπως έπιπλα, εγκαταστάθηκαν σε μια Βαλκανική χώρα, αν και περίμεναν ότι θα είχαν χαμηλά κέρδη ή ακόμα και απώλειες κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της λειτουργίας τους. Αυτό το έκαναν για να παρουσιαστούν ως μια αναπτυσσόμενη δύναμη και για να καθιερωθούν ως ηγέτες στον τομέα τους πριν το κάνουν οι ανταγωνιστές τους (πριν από την απελευθέρωση αυτών των αγορών οι ελληνικές επιχειρήσεις που είχαν επενδύσει στο εξωτερικό ήταν πολύ λίγες). Επίσης, όταν οι εταιρίες του κλάδου απέτυχαν να είναι οι πρώτοι που επέκτειναν τις δραστηριότητες τους στα Βαλκάνια, κινήθηκαν επίσης σε αυτήν την αγορά για να μην αφήσουν τους ανταγωνιστές τους ελεύθερους να

«απολαύσουν» το σύνολο της αγοράς. Αυτό συμβαίνει όταν ο τομέας της αγοράς, που στοχεύουν, εμφανίζει σημάδια πιθανής αύξησης (περιπτώσεις Sato, Σκουρόπουλος, Λεονταρίδης, Neoset).

- Ιστορικοί δεσμοί, πολιτιστική εγγύτητα και η κοινή θρησκεία. Γενικά η ελληνική «επιχειρηματική νοοτροπία» είναι τουλάχιστον πιο κοντά με τη βουλγαρική, σερβική από ότι με τους δυτικούς λαούς. Εντούτοις, υπάρχει μια τάση μεταξύ των σύγχρονων πολιτών των βαλκανικών χωρών να μιμηθούν τις δυτικές καταναλωτικές συνήθειες και έτσι η πολιτιστική απόσταση γίνεται πολιτιστική εγγύτητα και κίνητρο. Δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι μέλος της ΕΕ από το 1979, στα μάτια των Βαλκανίων τα ελληνικά αγαθά και οι υπηρεσίες είναι ευρωπαϊκά και επομένως υψηλότερης ποιότητας. Το γεγονός ότι οι Βαλκάνιοι ταξιδεύουν συχνά στην Ελλάδα έχει θετικές επιπτώσεις δεδομένου ότι γίνονται πιο οικείοι με τα ελληνικά εμπορικά σήματα, ονόματα και προϊόντα (*Περιοδικό Επιστημονικό marketing management, Νοέμβριος 2005, «ο παλμός των επιχειρήσεων- οι ελληνικές επενδύσεις στα βαλκάνια»*).

- Στη Βουλγαρία μεγάλα προγράμματα έχουν αναληφθεί από ελληνικές κατασκευαστικές επιχειρήσεις όπως Λάτσης, Μηχανική και Σαραντόπουλος για προγράμματα υποδομής, τα οποία έχουν επίσης χορηγηθεί από ελληνικές, βουλγαρικές, ρώσικες κυβερνήσεις και μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων όπως PHARE, Intereg II, Intereg III, κλπ. Η Ελλάδα είναι μέλος της Ε.Ε. και για τη Βουλγαρία είναι ένας δρόμος σύνδεσης της με άλλα μέλη της Ε.Ε. Επίσης, υπάρχουν διάφορα άλλα προγράμματα στη Βουλγαρία, όπως αυτό για το αέριο, το οποίο θα βοηθήσει στην Ελλάδα στο ενεργειακό της πρόβλημα (στρατηγικοί κληρονομήματα αγοράς).

- Οι νόμοι στις Βαλκανικές χώρες έχουν δώσει τα κίνητρα (όπως η φορολογική απαλλαγή από τα κέρδη) για την καθιέρωση των προγραμμάτων ΑΞΕ. Υπάρχουν, επίσης, σημαντικά κίνητρα περιορισμένης φορολογίας για τις ξένες επιχειρήσεις που εγκαταστάθηκαν ειδικά στο νότιο μέρος της Βουλγαρίας και στο οποίο

υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας (κυνηγοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης).

➤ Οι περισσότερες από τις ελληνικές επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν στη Βουλγαρία είναι μικρές στο μέγεθος και έτσι δεν λαμβάνουν υπόψη το περιβάλλον υψηλού κινδύνου που υπήρξε ειδικά στα πρώτα χρόνια της βουλγαρικής μετάβασης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το επενδυμένο κεφάλαιο τους ήταν υψηλού ρίσκου, αλλά και οι προσδοκώμενες αποδοχές ήταν υψηλές.

➤ Πριν από τα χρόνια μετάβασης και κατά τη διάρκεια αυτών πολλές ελληνικές επιχειρήσεις είχαν εμπορικές σχέσεις με τη Βουλγαρία και τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες. Η επιτυχία αυτών των σχέσεων και η καλή αποδοχή των ελληνικών προϊόντων στη βαλκανική αγορά ενθάρρυναν τις ελληνικές επιχειρήσεις για να αναλάβουν προγράμματα ΑΞΕ (από το εμπόριο στις επενδύσεις). Οι βασικοί λόγοι που τα ελληνικά επενδυτικά προγράμματα αντικατέστησαν ή συμπλήρωσαν τις εμπορικές σχέσεις ήταν για να ξεπεράσουν τους εμπορικούς φραγμούς, να ελαχιστοποιηθεί το κόστος παραγωγής και να αποφευχθεί το κόστος μεταφορών.

Αυτή η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στη βαλκανική αγορά θα δώσει ώθηση στην ισχύ τους και στη θέση τους στην παγκόσμια αγορά και θα αυξήσει το παγκόσμιο μερίδιο αγοράς [π.χ. η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης έγινε ο δεύτερος μεγαλύτερος εμφιαλωτής στον κόσμο (πιέσεις από τον ανταγωνισμό)] (Bitzenis, 2002).

3.1.2 Τρόποι Αποφυγής Υψηλής Φορολόγησης στα Βαλκάνια

Οι ελληνικές εταιρείες στην προσπάθεια να αποφύγουν την υψηλή φορολόγηση, η οποία υπάρχει στην Ελλάδα, μπορεί να στραφούν σε μία βαλκανική χώρα όπου θα δημιουργήσουν μία εταιρεία με έδρα τη βαλκανική χώρα με αποτέλεσμα να λειτουργούν με τους κανόνες και τους νόμους της χώρας που υποδέχεται την επένδυση, διατηρώντας το δικαίωμα να επιστρέψουν, όποτε αυτές το επιθυμούν, τα

καταγεγραμμένα ποσά του επενδυμένου κεφαλαίου στην Ελλάδα υπό τη μορφή κερδών (**επαναπατρισμός κερδών**).

Επίσης, οι ελληνικές εταιρείες μπορεί να επανεπενδύσουν τα κέρδη και έτσι να αποφύγουν ακόμη και τη φορολογία του κράτους στο οποίο επένδυσαν. Πολλές φορές, εταιρείες, κυρίως εντάσεως εργασίας, προτιμούν να επενδύσουν σε περιοχές με υψηλή ανεργία, όπου θα απασχολούν πάνω από ένα συγκεκριμένο αριθμό εργαζομένων, ή να πραγματοποιήσουν μια επένδυση πάνω από ένα συγκεκριμένο ύψος με αποτέλεσμα **να απαλλάσσονται από φορολόγηση ενός μεγάλου μέρους των κερδών τους**. Επίσης, πολλές φορές και σε αρκετές βαλκανικές χώρες οι εταιρείες **απαλλάσσονται από τη φορολόγηση των κερδών (εξ ολοκλήρου) για τα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους**, και κάποιο ποσοστό των κερδών για τα επόμενα χρόνια αν επενδύσουν αυτές οι εταιρείες μέσα από το κρατικό πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων με πλειοψηφικό πακέτο. Είναι, επίσης, δυνατό βάσει της νομοθεσίας οι εταιρείες, είτε **να μεταφέρουν τις ζημιές στα επόμενα έτη** (ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις -έως 5 χρόνια- και για τις τράπεζες -έως 10 χρόνια-) είτε **να απαλλάσσονται από την πληρωμή κάποιου ποσοστού ΦΠΑ και να έχουν πλήρη απαλλαγή ΦΠΑ όταν πρόκειται για εισαγωγή μηχανολογικού εξοπλισμού**. Επιπρόσθετα, οι ξένες επιχειρήσεις στα Βαλκάνια μπορούν να εγγραφούν ως εγχώριες επιχειρήσεις (και όχι ως ξένες πολυεθνικές) με αποτέλεσμα τη χαμηλή φορολογία (για παράδειγμα στη Βουλγαρία το ποσοστό φόρου εταιρικών κερδών είναι 15% από 1/1/2005).

Τέλος, είναι σύνηθες σε μία χώρα υπό μετάβαση να είναι δεδομένη η ανυπαρξία ενός ανεπτυγμένου κρατικού ελέγχου για αποφυγή φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα την ύπαρξη δωροδοκιών-καταστάσεων διαφθοράς, αλλά και ανυπαρξία ελεγκτικών μηχανισμών, νόμων, αυστηρών κυρώσεων κτλ. Αποτέλεσμα αυτών **η δήλωση ελάχιστων κερδών από την πλευρά των επιχειρήσεων**. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δύναται κάθε επιχείρηση που επιθυμεί να επενδύσει στα Βαλκάνια να δημιουργήσει ταυτόχρονα μια παράκτια εταιρεία (offshore) (εταιρεία που απολαμβάνει προνομιακή φορολογική μεταχείριση σε περιοχές που αποκαλούνται φορολογικοί παράδεισοι) με αποτέλεσμα να εμφανίζεται αυτή η εταιρεία στους πίνακες των χωρών της Βαλκανικής ως επενδύτρια εταιρεία προερχόμενη από χώρα διαφορετική (π.χ. από Κύπρο, Λουξεμβούργο, Virgin Islands κτλ.) από αυτή (home

country) που πραγματικά ανήκουν τα συμφέροντα των επιχειρηματιών που την κατέχουν (Bitzenis, 2003b).

3.1.3 Ανάλυση SWOT για Βαλκανικές Χώρες

<i>Δυνατά Σημεία (Strengths)</i>	<i>Αδύνατα Σημεία (Weaknesses)</i>
<ul style="list-style-type: none">• Τα Βαλκάνια αποτελούν μία νέα αγορά (κυνηγοί αγοράς)• Βρίσκονται πολύ κοντά στην Ελλάδα• Υπάρχει έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού• Φθηνό εργατικό κόστος και χαμηλό κόστος απόκτησης ακατέργαστων υλικών• Σύνδεση μεταξύ της Ελλάδας και των Ανατολικών χωρών (στρατηγικός λόγος)• Ύπαρξη πολύ ευνοϊκών εμπορικών συμφωνιών (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη ποσοστώσεων και δασμολογίων κλπ) και χαμηλή φορολογία• Χαμηλό κόστος των μέσων μεταφοράς• Ιστορικοί θεσμοί, πολιτιστική εγγύτητα και κοινή θρησκεία με την Ελλάδα• Οι νόμοι στις Βαλκανικές χώρες έχουν δώσει τα κίνητρα (όπως η φορολογική απαλλαγή από τα κέρδη) για την καθιέρωση των προγραμμάτων ΑΞΕ (κυνηγοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης)• Χαλάρωση εμποδίων εισόδου και μικρό κόστος εισόδου	<ul style="list-style-type: none">• Γραφειοκρατία• Δωροδοκία• Υψηλός κίνδυνος, μαφία• Έλλειψη διαφάνειας-διαφθορά• Πολιτική και οικονομική αστάθεια• Ανεπαρκής υποδομή• Έλλειψη εξειδίκευσης• Αργή ανάπτυξη• Μακροοικονομική αστάθεια• Ανεπαρκές νομικό σύστημα

<i>Ευκαιρίες (Opportunities)</i>	<i>Απειλές (Threats)</i>
<ul style="list-style-type: none">• Πώληση κρατικών επιχειρήσεων• Νέα αγορά χωρίς πολλούς ανταγωνιστές• Ανάπτυξη στο εξωτερικό-εξαγωγές• Λόγω συνεχούς αύξησης του αριθμού των φοιτητών στις χώρες αυτές και ιδιαίτερα στη Βουλγαρία, ευκαιρία για ανάπτυξη επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους κλάδους της ψυχαγωγίας, εστιατορίων και της βιομηχανίας τροφίμων• Ένταξη κάποιων βαλκανικών χωρών στην Ε.Ε.	<ul style="list-style-type: none">• Είσοδος νέων ανταγωνιστών στην αγορά των Βαλκανίων και σαν συνέπεια αύξηση του ανταγωνισμού• Αύξηση ανεργίας στη Βόρεια Ελλάδα λόγω επενδύσεων στις Γείτονες χώρες (Επενδύσεις Διαφυγής)• Χαμηλού κόστους εισαγόμενα προϊόντα• Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει πλήξει την οικονομία των Βαλκανίων

3.2 ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

3.2.1: Γενικές πληροφορίες για την Βουλγαρία

Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας είναι χώρα της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Βρέχεται στα ανατολικά από τη Μαύρη Θάλασσα, ενώ συνορεύει με την Ελλάδα στα νότια, την Τουρκία στα ανατολικά, την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) στα δυτικά, τη Σερβία και τη Ρουμανία στα βόρεια. Φυσικό σύνορο μεταξύ της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας αποτελεί ο ποταμός Δούναβης. Με έκταση 110.994 τετραγωνικά χιλιόμετρα, η Βουλγαρία είναι η 14η σε έκταση χώρα της Ευρώπης. Η θέση της την έχει καταστήσει σταυροδρόμι διαφόρων πολιτισμών και ως τέτοιο ανέδειξε μερικά από τα αρχαιότερα μεταλλουργικά, θρησκευτικά και άλλα πολιτιστικά τεχνουργήματα στον κόσμο.

Ο πληθυσμός των 7,36 εκατομμυρίων κατοίκων είναι κατά κύριο λόγο αστικός και συγκεντρωμένος κυρίως στα διοικητικά κέντρα των 28 επαρχιών της. Οι περισσότερες εμπορικές και πολιτιστικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται στην

πρωτεύουσα Σόφια. Οι ισχυρότεροι τομείς της οικονομίας είναι η βαριά βιομηχανία, η παραγωγή ενέργειας και η γεωργία, που στηρίζονται όλοι σε τοπικούς φυσικούς πόρους.

Στα νότια της χώρας βρίσκεται η οροσειρά της Ροδόπης, η οποία την χωρίζει από την Ελλάδα. Βορειότερα βρίσκεται η πεδιάδα που σχηματίζει ο ποταμός Έβρος (βουλγ. Μαρίτσα). Δυτικότερα είναι η κοιλάδα του ποταμού Στρυμόνας (βουλγ. Στρούμα) κοντά στην οποία βρίσκεται και το όρος Ρίλα με την ψηλότερη κορυφή στα Βαλκάνια, που ονομάζεται Μουσαλά (2.925 μέτρα). Το βόρειο τμήμα της Βουλγαρίας αποτελεί μέρος της μεγάλης πεδιάδας που σχηματίζει ο Δούναβης, νότιο όριο της οποίας δημιουργεί η οροσειρά του Αίμου (βουλγ. Στάρα Πλανινά).

Πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη της χώρας είναι η Σόφια με περίπου 1.100.000 κατ. Άλλες μεγάλες πόλεις είναι η Φιλιπούπολη (βουλγ. Πλόβντιφ), η Βάρνα (θερινή πρωτεύουσα - όπως αποκαλείται από τους Βούλγαρους) και ο Πύργος (βουλγ. Μπουργκάς) στη Μαύρη Θάλασσα, το Ρούσε (στις όχθες του Δούναβη), η Στάρα Ζαγόρα, το Πλέβεν, το Λόβετς, το Σούμεν και το Βέλικο Τάρνοβο (η πρώτη πρωτεύουσα της Βουλγαρίας).

Η επίσημη γλώσσα της Βουλγαρίας είναι η βουλγαρική, η οποία είναι μία Ινδοευρωπαϊκή γλώσσα, μέλος του Νοτίου κλάδου των Σλαβικών γλωσσών. Ανήκει επίσης στο βαλκανικό γλωσσικό δεσμό. Ομιλείται, επίσης, σε Καναδά, Ελλάδα (με τη μορφή της Πομάκικης), Ουγγαρία, Ισραήλ, Μολδαβία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία και Μαυροβούνιο, Τουρκία, Ουκρανία, Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ. Εκτιμάται πως διαθέτει συνολικά 10 εκατομμύρια γηγενείς ομιλητές. Το πολίτευμα της Βουλγαρίας είναι η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πρόεδρος στη Βουλγαρία είναι ο Ρόσεν Πλέβνελιεφ ενώ υπηρεσιακός πρωθυπουργός Γκεόργκι Μπλιζνάσκι. Επίσης το νόμισμά της είναι το ΛΕΒ.

Η συντριπτική πλειονότητα των Βουλγάρων (82,6%) είναι ορθόδοξοι χριστιανοί, πιστοί στην Εκκλησία της Βουλγαρίας. Υπάρχει ένα μικρό ποσοστό καθολικών που αριθμεί περίπου 50.000. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας πολλοί Βούλγαροι ασπάστηκαν το μουσουλμανισμό με αποτέλεσμα σήμερα να αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη θρησκευτική ομάδα στο βουλγαρικό έθνος, η οποία φτάνει τις 131.000 μέσα στην Βουλγαρία. Τέλος υπάρχει μικρός αριθμός προτεσταντών, περίπου 25.000.

Συγκεντρωτικά Στοιχεία Βουλγαρίας:

- Πρωτεύουσα: Σόφια
- Επίσημες Γλώσσες: Βουλγάρικα
- Πολίτευμα: Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
- Πρόεδρος: Ρόσεν Πλέβνελιεφ
- Υπηρεσιακός Πρωθυπουργός: Γκεόργκι Μπλιζνάσκι
- Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης(2013) : 0,782 – υψηλή
- Νόμισμα: Λεβ (BGN)
- Η συναλλαγματική ισοτιμία: 1€ = 1,96 BGN (29/09/2014)
- Έτος προσχώρησης στην Ε.Ε.: 2007

Ανεξάρτητο Κράτος

- Ίδρυση: 632
- Κατάλυση: 1422
- Αυτονομία: 3 Μαρτίου 1878
- Ανεξαρτησία: 22 Σεπτεμβρίου 1908
- Ισχύον Σύνταγμα: 12 Ιουλίου 1991

Έκταση

- Σύνολο: 110.990 km²
- %Νερό: 0,3
- Σύνορα: 1808km
- Ακτογραμμή: 354 km

Πληθυσμός:

- Απογραφή 2011: 7.351.234
- Πυκνότητα: 69,3 κατ/ km²

A.E.Π.(PPP):

- Ολικό₍₂₀₀₉₎: 89,002 δις. \$
- Κατά κεφαλή: 12.760 \$

A.E.Π. (Ονομαστικό):

- Ολικό₍₂₀₀₉₎: 64,777 δις. \$
- Κατά κεφαλή: 10.916 \$

3.2.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στη Βουλγαρία

Σήμερα οι ελληνικές επενδύσεις στη γενική κατάταξη των ξένων επενδυτών είναι στην τρίτη θέση μετά τις Αυστρία και Ολλανδία. Οι μεγαλύτερες εισροές κεφαλαίων καταγράφηκαν στο χρηματοπιστωτικό τομέα, στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, στις επισκευές αυτοκινήτων, στα είδη προσωπικής και οικιακής χρήσης.

Η Βουλγαρία συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με το χαμηλότερο ρυθμό πληθυσμιακής ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αρνητική αύξηση του πληθυσμού ξεκινά από το 1990 και οφείλεται στις οικονομικές δυσκολίες της εποχής, σε συνδυασμό με την αύξηση της υπογεννητικότητας, αλλά και της μετανάστευσης. Έντονη, παρά τα όποια προβλήματα έχει λόγω της οικονομικής κρίσης, η ελληνική επενδυτική πρωτοβουλία και δράση στη γειτονική χώρα, η οποία ανακάμπτει με γοργούς ρυθμούς και η οποία για να προσελκύσει ξένα κεφάλαια αναπροσαρμόζει συνεχώς τους νόμους της, βάζει κατά της διαφθοράς και παρέχει ελαφρύνσεις και κίνητρα. Αυτήν τη μείωση του εργατικού δυναμικού και της δυναμικής της οικονομίας προσπάθησε να τα αντιμετωπίσει επενδύοντας στο ξένο κεφάλαιο με σκοπό να καλυτερεύσει τις οικονομικές της συνθήκες.

Η ελληνική επενδυτική δραστηριότητα ξεκινά τα έτη 1990-1993, ενώ σε μια δεκαετία εμφανίζονται γραμμένες στα βουλγαρικά μητρώα περίπου 4.000 επιχειρήσεις από τις οποίες το 1/3 είναι ενεργές. Ο κύριος όγκος τους συγκεντρώνεται στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και επεκτείνονται σε εκατοντάδες κλάδους.

Οι λόγοι δε που οδήγησαν τους Έλληνες επενδυτές και επιχειρηματίες στη Βουλγαρία είναι **η χαμηλή φορολογία, το φθηνότερο εργατικό κόστος, τα χαμηλά ενοίκια και οι μεταφορικές υπηρεσίες, αλλά και το σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον της Βουλγαρίας.**

Σύμφωνα με έρευνα που έκανε το Ελληνικό Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στη Σόφια, οι περισσότερες από τις εταιρείες με ελληνική συμμετοχή που βρίσκονται στη Βουλγαρία -και είναι πάνω από 3.100 επιχειρήσεις- βρίσκονται στη Σόφια. Άλλες 3.400 εταιρείες με ελληνική συμμετοχή είναι στις πόλεις κοντά στα ελληνικά σύνορα: 1) στο Πετρίτσι περίπου 1.800, 2) στο Μπλαγκόεβγκραντ περίπου 760 και 3) στο Σαντάνσκι περισσότερες από 800. Η δε Φιλιπούπολη συγκεντρώνει περίπου 600 εταιρείες με ελληνική συμμετοχή.

Από το σύνολο των ελληνικών επιχειρήσεων υπολογίζεται ότι ενεργές είναι περίπου 1.500, αν και στο Ελληνικό Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων γνωστοποίησαν την ύπαρξή τους μόνο 620 επιχειρήσεις.

Έντονη κινητικότητα παρουσίασαν την τελευταία διετία ορισμένες από τις μεγάλες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στη Βουλγαρία, είτε επανεπενδύοντας ή επεκτείνοντας τις δραστηριότητές τους. Από τις μεγαλύτερες επενδύσεις είναι το πολυκατάστημα στη Σόφια «Ρινγκ», που είναι το μεγαλύτερο της βουλγαρικής πρωτεύουσας και είναι κοινή επένδυση δύο ελληνικών ομίλων.

Επίσης ο όμιλος «Μαρινόπουλος» και η επιχείρηση «Τσιπίτα», η οποία έχει επεκτείνει τη δράση της στα Δυτικά Βαλκάνια και εξάγει τα προϊόντα της στη Σερβία, στην Κροατία, στο Κόσσοβο, στην Αλβανία, στο Μαυροβούνιο, στα Σκόπια, στη Σλοβενία.

Στον κατασκευαστικό τομέα μεγάλη δραστηριότητα παρουσιάζει ο «Άκτωρ», ο οποίος κατασκευάζει τον αυτοκινητόδρομο «Στρούμα», που θα συνδέσει τον Προμαχώνα με τη Σόφια, και η εταιρεία «Τέρνα», που κατασκευάζει οικιστικά συγκροτήματα και σιδηροδρομικά έργα, όπως την κατασκευή σιδηροδρομικής

γραμμής υψηλών ταχυτήτων, συμπεριλαμβανομένης και της ηλεκτροκίνησης μεταξύ των σταθμών Ντιμίτροβγκραντ-Χάρμανλι.

Τέλος, στον τραπεζικό κλάδο η ελληνική παρουσία παρουσιάζει δυναμική και καλύπτει το 21,6% της τραπεζικής αγοράς μέσω της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας, της Eurobank, της Alpha και της Πειραιώς. Για παράδειγμα, μόνο η Alpha έχει 86 υποκαταστήματα σε όλη τη βουλγαρική επικράτεια με περίπου 900 εργαζομένους.

3.2.3 Φορολογία Φυσικών & Νομικών Προσώπων

Το καθεστώς φορολογίας στη Βουλγαρία μπορεί να χωριστεί σε δύο βασικές κατηγορίες: άμεσοι φόροι (φόρος εισοδήματος εταιρειών, φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, φόροι παρακρατηθέν στην πηγή) και έμμεσοι φόροι (φόρος προστιθεμένης αξίας και ειδικοί φόροι).

Άμεση Φορολογία:

- Φόρος εισοδήματος εταιρειών

Σύμφωνα με το Νόμο περί φόρου εισοδήματος εταιρειών (ΝΦΕΕ) όλα τα νομικά πρόσωπα και ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα οι οποίοι συναλλάσσονται εμπορικά στη χώρα φορολογούνται με φόρο εισοδήματος σε ποσοστό από 10%. Για τους σκοπούς αυτού του νόμου, οι ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα ισούνται με τα νομικά πρόσωπα. Τα ημεδαπά νομικά πρόσωπα φορολογούνται σχετικά με όλα τα κέρδη και εισοδήματά τους ανεξάρτητα πού πραγματοποιήθηκαν. Τα αλλοδαπά νομικά πρόσωπα φορολογούνται με φόρο εισοδήματος μόνο για την επιχείρησή τους στη Βουλγαρία. Οι μη-επιχειρηματικοί οργανισμοί (όπου περιλαμβάνονται και οι κυβερνητικοί) φορολογούνται για τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Αν και τα παραρτήματα των εταιρειών δεν έχουν νομική προσωπικότητα, εντούτοις τα παραρτήματα των εταιρειών με έδρα εκτός Βουλγαρίας διατηρούν χωριστό ισολογισμό και λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως. Υπάγονται στον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων με το στάνταρτ ποσοστό 15%. Τα ετήσια εισοδήματα πρέπει να δηλώνονται μέχρι την 31^η Μαρτίου του επόμενου έτους.

Φορολογικές Απαλλαγές

Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις (όπου περιλαμβάνονται και όσες προβαίνουν σε παθητική τελειοποίηση) απολαμβάνουν 100% απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων στην περίπτωση που συντρέχουν σωρευτικά οι παρακάτω προϋποθέσεις:

1. Τα πάγια της επιχείρησης, τα οποία δηλώνονται υποχρεωτικά σύμφωνα με τις διαδικασίες του Κώδικα Φορολογικών Διαδικασιών πρέπει να είναι ολοσχερώς εγκατεστημένα εντός των διοικητικών ορίων και δήμων και κοινοτήτων, όπου το ποσοστό ανεργίας είναι 50% υψηλότερο από το μέσο όρο ανεργίας της χώρας τον προηγούμενο χρόνο.
2. Το 80% του ετήσιου μέσου αριθμού απασχολουμένων που εργάζονται με συμβόλαιο εργασίας, έχουν μόνιμη διεύθυνση εντός των ορίων που περιγράφονται στο ανωτέρω (1).
3. Το ημερολογιακό έτος της απαλλαγής, η επιχείρηση δεν πρέπει να έχει φορολογικές ή ασφαλιστικές οφειλές.

Η φορολογική απαλλαγή χορηγείται εφόσον το ποσόν του φόρου επενδύεται για αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας ή διανέμεται στους εργαζομένους με συμβόλαιο στο τέλος του ημερολογιακού έτους που ακολουθεί το έτος της απαλλαγής. Μία εταιρεία που δικαιούται φορολογικής απαλλαγής μπορεί να την χρησιμοποιήσει μέσα στα επόμενα 5 χρόνια ακόμη και αν λόγω της αυξημένης απασχόλησης, ο δήμος ή η κοινότητα εξαιρείται της κατάστασης που επικυρώνεται από το Υπουργείο Οικονομικών.

- Φόρος στα εισοδήματα φυσικών προσώπων

Υποκείμενο στη φορολογία υπό το Νόμο περί φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων – ημεδαπά και αλλοδαπά. Ο νόμος ρυθμίζει τη φορολογία στα εισοδήματα των φυσικών προσώπων συμπεριλαμβανομένων και από δραστηριότητα σαν ατομική επιχείρηση. Ως ημεδαπά πρόσωπα θεωρούνται πρόσωπα, ανεξάρτητα από την υπηκοότητά τους, τα οποία έχουν μόνιμη διεύθυνση στη Βουλγαρία ή τα πρόσωπα που μένουν στη Βουλγαρία περισσότερο από 183 μέρες ετησίως. Τα ημεδαπά φυσικά πρόσωπα φορολογούνται για εισοδήματα από πηγές στη Βουλγαρία και εκτός της

χώρας. Τα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα φορολογούνται μόνο για εισοδήματα από πηγές στη Βουλγαρία. Τα εισοδήματα από μερίσματα και διανεμηθέντα κέρδη – ημεδαπά και αλλοδαπά, φορολογούνται επίσης σύμφωνα με το νόμο. Από τη 1/1/2008 τα εισοδήματα των φυσικών προσώπων φορολογούνται με ενιαίο φόρο από 10%.

- Φόροι παρακρατηθέν στην πηγή

Φόρος παρακρατημένος στην πηγή σύμφωνα με το Νόμο περί φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων παρακρατείται και πληρώνεται μόνο όταν το πρόσωπο που παίρνει το εισόδημα είναι νομικό πρόσωπο – ημεδαπό ή αλλοδαπό. Το εισόδημα του φυσικού προσώπου φορολογείται σύμφωνα με το Νόμο περί φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Με φόρο στην πηγή φορολογούνται μερίσματα και διανεμηθέντα κέρδη (προσωποποιημένα) από ημεδαπά νομικά πρόσωπα προς όφελος των:

1. Αλλοδαπών νομικών προσώπων με εξαίρεση τις περιπτώσεις όταν τα μερίσματα πραγματοποιούνται από αλλοδαπό νομικό πρόσωπο μέσω μέρους της δραστηριότητας επιχείρησης στη χώρα
2. Ημεδαπών νομικών προσώπων οι οποίοι δεν είναι έμποροι, συμπεριλαμβανομένων δήμων. Αυτός ο φόρος είναι τελικός και φορολογείται από τα ημεδαπά νομικά πρόσωπα που κατανέμουν τα μερίσματα και τα διανεμηθέντα κέρδη. Ο φορολογικός συντελεστής είναι 5%.

Έμμεση Φορολογία

- Φόρος προστιθεμένης αξίας

Ο Νόμος περί φόρου προστιθεμένης αξίας ισχύει από την 1/1/2007, η ημερομηνία της ένταξης της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή ένωση. Ο φορολογικός συντελεστής είναι 20%, εκτός των προϊόντων και υπηρεσιών που στο νόμο ρητά αναφέρονται ως φορολογούμενες με συντελεστή μηδέν.

Ειδικό Προτιμησιακό Καθεστώς ΦΠΑ στις εισαγωγές

Φόρος επί των εισαγωγών αγαθών μπορεί να επιβάλλεται από τα εγγεγραμμένα (φυσικά ή νομικά) πρόσωπα εάν έχουν άδεια εκδοθείσα από το Υπουργείο Οικονομικών και εάν εισάγουν αγαθά (με εξαίρεση των αγαθών στα οποία επιβάλλεται ειδικός φόρος κατανάλωσης) σύμφωνα με την κατάσταση που εγκρίνει το Υπουργείο Οικονομικών. Σε αυτήν την περίπτωση, οι τελωνειακές υπηρεσίες επιτρέπουν την διέλευση των αγαθών χωρίς να καταβάλλονται πληρωμές ή με άλλο τρόπο να διασφαλίζεται ο φόρος. Ο εισαγωγέας ασκεί το δικαίωμά του ως ακολούθως:

1. Δηλώνοντας στην τελωνειακή διασάφηση ότι θα κάνει χρήση αυτού του καθεστώτος.
2. Δηλώνοντας ότι τη στιγμή της εισαγωγής έχει εγγραφεί στο Μητρώο Φ.Π.Α. και δεν έχει εκκρεμείς και απαιτητές φορολογικές και ασφαλιστικών εισφορών υποχρεώσεις (δημοσίου και υγείας).

Προκειμένου ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο να εφαρμόσει αυτό το καθεστώς θα πρέπει για μια περίοδο μέχρι δύο ετών να πληροί ταυτόχρονα τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

1. Να υλοποιεί επενδυτικό πρόγραμμα εγκεκριμένο από το Υπουργείο Οικονομικών
2. Να έχει εγγραφεί στο Μητρώο ΦΠΑ
3. Να μην έχει εκκρεμείς και απαιτητές φορολογικές ή ασφαλιστικών εισφορών υποχρεώσεις
4. Να εκπληρώνει τις απαιτήσεις για τη λήψη κρατικής βοήθειας για την περιφερειακή ανάπτυξη, σύμφωνα με το Νόμο για την κρατική βοήθεια
5. Να έχει λάβει άδεια από το Υπουργείο Οικονομικών

Η άδεια από το Υπουργείο Οικονομικών παρέχεται εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- i. Η διάρκεια υλοποίησης του έργου δεν υπερβαίνει τα 2 χρόνια
- ii. Η επένδυση ξεπερνά τα 10 εκατ. Λέβα για περίοδο μέχρι 2 χρόνια
- iii. Η δημιουργία τουλάχιστον 50 θέσεων εργασίας

- iv. Δυνατότητες εκ μέρους του φυσικού ή νομικού προσώπου να χρηματοδοτήσει το έργο μέσω δανείων, συμφωνιών χρονομίσθωσης, τραπεζικών εγγυήσεων, εγγυητικών επιστολών συμμετοχής σε χρηματοδότηση του έργου, ίδια εισοδήματα, αναμενόμενα έσοδα που μπορούν να χρηματοδοτήσουν το έργο.

Εγγραφή υπό ΦΠΑ

Η εγγραφή υπό του Νόμου περί ΦΠΑ είναι υποχρεωτική και προαιρετική. Η υποχρεωτική εγγραφή – κάθε πρόσωπο που είναι υποκείμενο σε φορολογία με φορολογούμενο κύκλο εργασιών από 50.000 λέβα ή περισσότερο για περίοδο μη μακρύτερη από τους τελευταίους 12 μήνες πριν από τον τρέχον μήνα είναι υποχρεωμένο - μέσα σε περίοδο από 14 μέρες από τη λήξη φορολογικής περιόδου που απέκτησε αυτό τον κύκλο εργασιών – να υποβάλει αίτηση για εγγραφή στο ανάλογο περιφερειακό γραφείο του Εθνικού Οργανισμού εσόδων. Ανεξάρτητα από το φορολογούμενο κύκλο εργασιών, υποχρεωτική είναι η εγγραφή του κάθε προσώπου που μένει σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ, που δεν μένει στη χώρα και εκτελεί παράδοση αγαθών που είναι υποκείμενα σε φόρο οι οποίες εισάγονται στη Βουλγαρία εξ ή σε βάρος του και ο παραλήπτης τους δεν είναι πρόσωπο υποκείμενο στο ΦΠΑ. Προαιρετική εγγραφή – κάθε πρόσωπο υποκείμενο σε φόρο ανεξάρτητα από το μέγεθος του φορολογούμενου κύκλου εργασιών μπορεί να εγγραφεί υπό του Νόμου περί ΦΠΑ οικειοθελώς.

- Ειδικός φόρος (κατανάλωσης)

Ο ειδικός φόρος είναι έμμεσος φόρος που χρεώνεται στα εξής εμπορεύματα:

- Αλκοόλ, συμπεριλαμβανομένων κρασί και μπίρα
- Καπνός
- Ενεργειακά προϊόντα και ηλεκτρική ενέργεια
- Αυτοκίνητα
- Καφές και εκχυλίσματα του καφέ

3.2.4 Ο Όμιλος στην Βουλγαρία

Ο Όμιλος TITAN είναι στη Βουλγαρία για περισσότερα από 10 χρόνια και έχει επενδύσει περισσότερα από 86 εκατ. € σε εκσυγχρονισμούς. Ο Όμιλος TITAN εξαγόρασε τις μετοχές της εταιρείας ZLATNA PANEGA A.D. στη Βουλγαρία. Η εταιρεία Zlatna Panega Cement είναι ένας από τους κορυφαίους κατασκευαστές υψηλής ποιότητας τσιμέντου στη Βουλγαρία. Η επιτυχία ανήκει στις καλύτερες υπάρχουσες τεχνολογίες παραγωγής που χρησιμοποιούνται και στην τεχνογνωσία. Οι δραστηριότητές της βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο στην περιοχή την ίδια στιγμή που η υποστήριξη των κοινωνικών και πολιτιστικών πρωτοβουλιών σε συνδυασμό με την διαφύλαξη του περιβάλλοντος είναι κορυφαία.

Ο Όμιλος TITAN στην Βουλγαρία περιλαμβάνει τις ακόλουθες εταιρείες:

Zlatna Panega Cement AD: ένας από τους κορυφαίους κατασκευαστές τσιμέντου στη Βουλγαρία, με ετήσια παραγωγική δυναμικότητα άνω των 1,3 εκατ. €.

Zlatna Panega Beton EOOD: κατέχει και λειτουργεί εργοστάσια έτοιμου σκυροδέματος στη Σόφια και Φιλιππούπολη και σχεδιάζει να εισέλθει σε άλλες μεγάλες πόλεις στο εγγύς μέλλον.

Gravel and Sand Pits Bulgaria EAD: θυγατρική της Zlatna Panega Cement AD που εμπλέκεται στη λειτουργία των λατομείων αδρανών υλικών. Η εταιρεία πραγματοποιεί γεωλογικές μελέτες των πιθανών περιοχών σε ολόκληρη τη Βουλγαρία και αποκτά επίσης μετοχές στη λειτουργία λατομείων, προκειμένου να προμηθεύσει συγκεντρωτικά στοιχεία για την οικοδομική βιομηχανία της Βουλγαρίας.

3.2.4.1 Ιστορία

Η πρώτη εταιρεία τσιμέντου στη Βουλγαρία κατασκευάζεται στο χωριό Zlatna Panega το 1907. Μια ιταλική εταιρεία έχτισε ένα μικρό εργοστάσιο τσιμέντου δίπλα

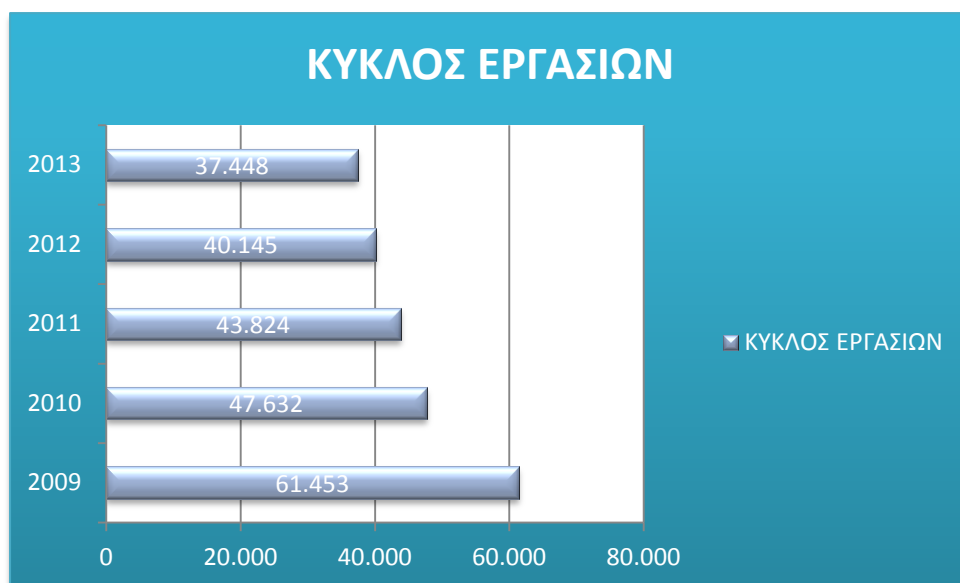
στο ποτάμι, το οποίο λειτούργησε μέχρι το 1923. Το τσιμέντο ήταν καλής ποιότητας και χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του Εμπορικού Κέντρου της Σόφιας, το λιμάνι της Βάρνας, του Αγίου Καθεδρικό Ναό και πολλά άλλα. Μεταξύ 1923 και 1947 η εταιρεία παρήγαγε υδραυλική άσβεστος. Μετά την εθνικοποίηση, η εταιρεία επέκτεινε τις δραστηριότητές της και ξεκίνησε την κατασκευή τσιμέντου τύπου 150 και 200. Το 1966 το εργοστάσιο έκλεισε και 5 «νέες γραμμές» τσιμέντου ανατέθηκαν στο σημερινό έδαφος της Zlatna Panega Cement. Μετά την ιδιωτικοποίηση του 1998, το εργοστάσιο εξαγοράστηκε από τη Heidelberg Cement και το 2004 πωλήθηκε στον Τιτάνα. Ο Όμιλος Τιτάν εκσυγχρόνισε το εργοστάσιο με τις τρέχουσες επενδύσεις άνω των 86 εκατομμυρίων ευρώ για την ενίσχυση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας και τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον. Οι βελτιώσεις περιλαμβάνουν την αντικατάσταση ενός παλαιού κλιβάνου, την εγκατάσταση νέων υβριδικών φίλτρων, θέση σε λειτουργία ενός νέου κάθετου μύλου, ένα νέο σιλό κλίνκερ, η αντικατάσταση του παλαιού συστήματος σωληνώσεων νερού, την κατασκευή της μονάδας επεξεργασίας νερού, η αντικατάσταση όλων των παλαιών φίλτρων κτλ.

3.2.4.2 Οικονομικά Στοιχεία του Ομίλου

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

**ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΣΤΗΝ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ**

	2009	2010	2011	2012	2013
Zlatna Panega Beton EOOD	5.746	6.674	8.031	4.331	4.496
Zlatna Panega Cement AD	55.707	40.958	35.793	35.814	32.952
Gravel and Sand Pits Bulgaria AD	-	-	-	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	61.453	47.632	43.824	40.145	37.448

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΡΔΗ Ή ΖΗΜΙΕΣ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ**

	2009	2010	2011	2012	2013
Zlatna Panega Beton EOOD	-658	-411	-1.464	-1.668	-996
Zlatna Panega Cement AD	13.287	5.487	16.868	1.468	1.376
Gravel and Sand Pits Bulgaria AD	-49	-123	-176	-111	-140
ΣΥΝΟΛΟ	12.580	4.953	15.228	-311	240

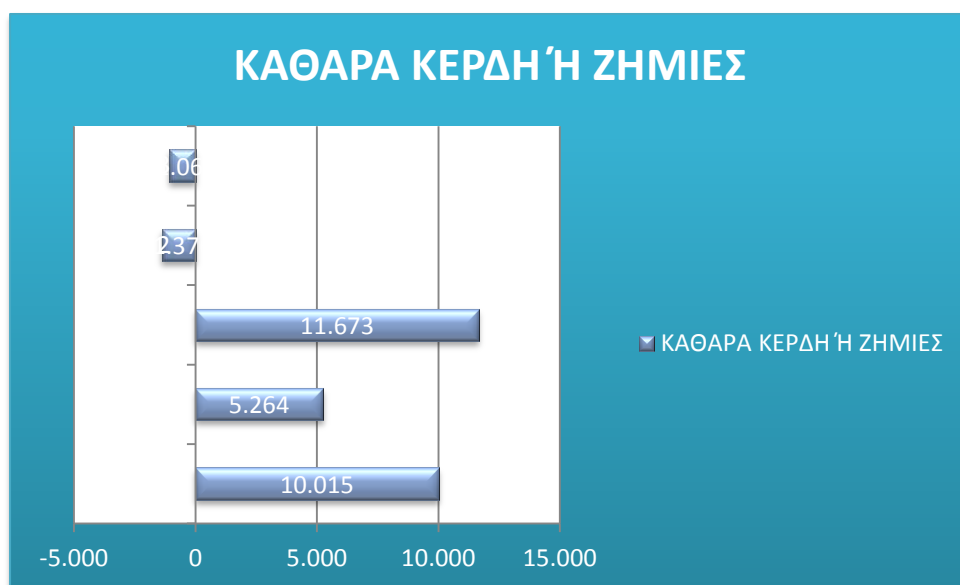
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3

**ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ Ή ΖΗΜΙΕΣ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΣΤΗΝ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ**

	2009	2010	2011	2012	2013
Zlatna Panega Beton EOOD	-983	-610	-1.774	-1.867	-1.185
Zlatna Panega Cement AD	10.344	5.682	13.577	537	238
Gravel and Sand Pits Bulgaria AD	654	192	-130	-46	-116
ΣΥΝΟΛΟ	10.015	5.264	11.673	-1.376	-1.063

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ ΣΤΗΝ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ**

3.3 ΑΛΒΑΝΙΑ

3.3.1: Γενικές Πληροφορίες για την Αλβανία

Η Αλβανία, γνωστή επισήμως ως Δημοκρατία της Αλβανίας, είναι μια Βαλκανική χώρα της ΝΑ Ευρώπης. Συνορεύει βόρεια και βορειοδυτικά με το Μαυροβούνιο, βορειοανατολικά με το Κόσσοβο, ανατολικά με την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και νότια με την Ελλάδα. Βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα δυτικά, και το Ιόνιο πέλαγος νοτιοδυτικά. Απέχει λιγότερο από 72 χλμ από την Ιταλία μέσω του Καναλιού του Οτράντο που συνδέει την Αδριατική με το Ιόνιο.

Κάπως ασυνήθιστο ανάμεσα στα βαλκανικά έθνη είναι το γεγονός ότι η Αλβανία είναι σχετικά ομοιογενής. Η αλβανική κυβέρνηση έχει να πραγματοποιήσει απογραφή για την εθνολογική ανάλυση του πληθυσμού από το 1989, παρόλο που αποτελεί υπόσχεσή της προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι αλβανικής εθνικότητας. Υπάρχει επίσης ελληνική μειονότητα στο νότιο τμήμα της χώρας (3% του πληθυσμού) που ποικίλλει ανάλογα με διαφορετικές

πηγές. Το 1989, οι εκτιμήσεις για τον ελληνικό πληθυσμό ποίκιλαν από 1% (επίσημα στατιστικά κομμουνιστικού καθεστώτος) έως 12% (από ελληνική οργάνωση). Πληθυσμοί αλβανικής εθνικότητας ζουν επίσης στις γειτονικές χώρες: Σερβία (περίπου 100.000) Κόσσοβο (περίπου 2.000.000), Μαυροβούνιο (περίπου 50.000) και στην ΠΓΔΜ (περίπου 500,000). Από το 1991, μεγάλος αριθμός Αλβανών, που αντιστοιχεί συνολικά στο 1/5 του συνολικού πληθυσμού, μετανάστευσε στην Ελλάδα, την Ιταλία, τη Γερμανία, την Ελβετία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικά στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα περί τους 442.000 Αλβανούς μετανάστες, από τους οποίους οι 189.000 είναι μέλη της ελληνικής μειονότητας.

Η κυρίαρχη γλώσσα είναι η Αλβανική, αν και η Ελληνική ομιλείται επίσης από την ελληνική μειονότητα στις νότιες περιοχές της χώρας και από Αλβανούς μετανάστες στην Ελλάδα.

Οι Αλβανοί είναι στην πλειονότητά τους Μουσουλμάνοι (45%), αλλά κατά τη διάρκεια της κομμουνιστικής εποχής η θρησκεία είχε απαγορευτεί (ακόμη και σήμερα οι πολλοί Αλβανοί δεν μπορούν να θεωρηθούν ως "ενεργοί πιστοί", δηλαδή δεν προσεύχονται, πάνε σε εκκλησία ή τζαμί κ.λπ.). Πάντως οι Χριστιανοί Ορθόδοξοι της χώρας αποτελούν το 40% του συνολικού πληθυσμού, ενώ οι καθολικοί το 15%. Παρόλο τον μουσουλμανικό πληθυσμό της, η Αλβανία δεν μπορεί να θεωρηθεί αυθεντική μουσουλμανική χώρα, καθώς η διαφορά του μουσουλμανικού με τον ορθόδοξο πληθυσμό είναι σχετικά μικρή. Η αλβανική κυβέρνηση ανακήρυξε την Αλβανία ως τη μόνη επίσημα αθεϊστική χώρα στον κόσμο. Έτσι, έγινε γνωστό ότι το 60-65% του πληθυσμού είχαν δηλώσει άθεοι. Μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην περίοδο 1989–1990, οι θρησκείες αποκαταστάθηκαν επίσημα. Ο θρησκευτικός φανατισμός φαίνεται πως δεν έχει θέση στην αλβανική κοινωνία, καθώς άνθρωποι διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων ζουν αρμονικά μεταξύ τους.

Σημαία της Αλβανίας

Εθνόσημο της Αλβανίας

Συγκεντρωτικά Στοιχεία Αλβανίας:

- Πρωτεύουσα: Τίρανα
- Επίσημες Γλώσσες: Αλβανικά
- Πολίτευμα: Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
- Πρόεδρος: Μπουγιαρ Νισάνι
- Πρωθυπουργός: Έντι Ράμα
- Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης₍₂₀₁₃₎: 0,749 – υψηλή
- Νόμισμα: Λεκ (ALL)
- Η συναλλαγματική ισοτιμία: 1€ = 139.43 ALL (29/09/2014)

Ανεξάρτητο Κράτος

- Πριγκιπάτο του Άρβανον: 1190
- Σύνδεσμος της Λέζας: 2 Μαρτίου 1444
- Ανεξάρτητη Αλβανία: 28 Νοεμβρίου 1912
- Πριγκιπάτο της Αλβανίας: 29 Ιουλίου 1913
- Ισχύον Σύνταγμα: 28 Νοεμβρίου 1998

Έκταση

- Σύνολο: 28.748 km²
- % Νερό: 4,7
- Σύνορα: 717 km
- Ακτογραμμή: 362 km

Πληθυσμός

- Απογραφή 2011: 2.831.741
- Πυκνότητα: 98,5 κατ/km²

Α.Ε.Π.(PPP)

- Ολικό₍₂₀₀₉₎: 27,461 δις.\$
- Κατά κεφαλή: 9.903\$

A.E.II. (Ονομαστικό)

- Ολικό₍₂₀₀₉₎: 14 δις \$
- Κατά κεφαλή: 5000\$

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης: 0,749 – υψηλή

3.3.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στην Αλβανία

Η Αλβανία αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ του ιταλικού-ελληνικού κεφαλαίου, αλλά και δευτερευόντως, μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας. Από το σύνολο των ξένων επενδύσεων στην Αλβανία, το 80% προέρχεται από Ιταλία (53%) και Ελλάδα (27%). Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση σε επενδυμένο κεφάλαιο, το οποίο υπερβαίνει τα 800 εκατ. δολάρια.

Στην Αλβανία η ελληνική επενδυτική παρουσία αριθμεί 250 επιχειρήσεις που εδρεύουν κυρίως στα Τίρανα, στο Δυρράχιο και στην Κορυτσά και έχουν δημιουργήσει περίπου 9.000 νέες θέσεις εργασίας στην Αλβανία. Οι σημαντικότερες ελληνικές επενδύσεις αφορούν στους τομείς τραπεζών, τηλεπικοινωνιών, εργοληψίας και κατασκευών, καπνού, καυσίμων, κλωστοϋφαντουργίας, τροφίμων, ειδών ένδυσης και υπόδησης. Μεταξύ των ελληνικών επιχειρήσεων στην Αλβανία αναφέρονται: οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας Albanian Mobile Communications (συμφερόντων Cosmote) και Vodafone (συμφερόντων Vodafone Ελλάδος), οι πετρελαϊκές εταιρείες, αδειοδοτημένες για εισαγωγή και εμπορία καυσίμων, ΕΛΛΠΕ-Global ΑΕ, Mamidakis Oil, Envcoil (ομίλου ΔΙΕΚΑΤ) και Avin ΑΕ (συμφερόντων Avinoil-Motor oil), οι καπνικές Μιχαηλίδης ΑΕ και Kavex Tobacco Industry (θυγατρική Γλεούδη), οι εταιρείες βιομηχανικού εξοπλισμού Mailis και Alumil, οι εταιρείες του τομέα τροφίμων με σημαντικότερη την αλευροβιομηχανία Λούλης, η εταιρεία πληροφορικής Quest Albania (θυγατρική της Infoquest), η εταιρεία διάθεσης υγραερίου Duagar ΑΕ, ελληνοαλβανικών συμφερόντων (70% ελληνική συμμετοχή), η ασφαλιστική εταιρεία Ασπίς Πρόνοια, η οποία εξαγόρασε το 51% της αλβανικής Interbalkanian SHA, εισαγωγικές - εμπορικές εταιρείες στον τομέα των δομικών υλικών, αγροτοβιομηχανικές μονάδες, κλωστοϋφαντουργικές μονάδες κ.ά.

εισαγωγικές - εμπορικές εταιρείες στον τομέα των δομικών υλικών, αγροτοβιομηχανικές μονάδες, κλωστοϋφαντουργικές μονάδες κ.ά.

Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Αλβανίας, η Ελλάδα παραμένει σταθερά ένας από τους σημαντικότερους ξένους επενδυτές στην Αλβανία. Μέχρι και το 2010, η Ελλάδα κατείχε την 1η θέση στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ/stock), ενώ το 2011, που είναι και το τελευταίο έτος για το οποίο έχουν ανακοινωθεί σχετικά στατιστικά στοιχεία, η Ελλάδα βρισκόταν στη δεύτερη θέση, μετά τον Καναδά.

Το μερίδιο των ελληνικών επενδύσεων στο σύνολο των ΑΞΕ στην Αλβανία, ανήλθε το 2011 σε 17,3%. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας (INSTAT), οι εταιρείες ξένων και μεικτών συμφερόντων ανέρχονταν σε 3.811, στο τέλος του 2012, εκ των οποίων οι 578 ήταν ελληνικών ή ελληνο-αλβανικών συμφερόντων.

Πέρα από τις επιχειρήσεις ελληνικών και ομογενειακών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται σήμερα στην Αλβανία, ένας ακόμη σημαντικός αριθμός αλβανικών εταιρειών που λειτουργούν στη χώρα, διαθέτουν επικεφαλής και υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη από την Ελλάδα, αντιπροσωπεύουν ελληνικές εταιρείες, εισάγουν ελληνικά προϊόντα και γενικότερα διατηρούν συνεργασίες με τη χώρα μας.

3.3.3 Κίνητρα ΑΞΕ στην Αλβανία

Οι παράγοντες που ενισχύουν τη δραστηριοποίηση των Ελλήνων επιχειρηματιών στην Αλβανία είναι :

1. Το επενδυτικό κλίμα που έχει αρχίσει να βελτιώνεται τα τελευταία χρόνια
2. Η προσωπική κατοχύρωση της προσωπικής ασφάλειας των επενδυτών
3. Οι επενδύσεις στα οδικά δίκτυα
4. Αφθονία φυσικών πόρων (πετρέλαιο, αέριο, κάρβουνο, σίδηρος, χαλκός και χρώμιο)
5. Χαμηλό κόστος εργασίας
6. Υψηλό ποσοστό πληθυσμού νεαρής ηλικίας
7. Στρατηγική θέση της χώρας που προσφέρει πρόσβαση σε αγορές της Ευρώπης

8. Έλλειψη εγχώριων βιομηχανικών προϊόντων
9. Η γειτνίαση της Ελλάδας με την Αλβανία
10. Η ευρεία χρήση της ελληνικής γλώσσας

Επίσης, η κυβέρνηση του πρωθυπουργού Μπερίσα, αντιλαμβανόμενη την ανάγκη προσέλκυσης επενδυτών, υιοθέτησε σειρά επενδυτικών κινήτρων όπως:

1. η μείωση των εργοδοτικών εισφορών σε 20%,
2. η μείωση του φόρου εταιρικών κερδών σε 20%,
3. η μείωση της τιμής του βιομηχανικού ρεύματος κατά 33% (μέσος όρος),
4. καθώς και ορισμένες ευνοϊκές διατάξεις για την καταβολή του ΦΠΑ.

Η μεγαλύτερη αλλαγή αφορά τη στροφή σε έναν και μόνο συντελεστή φόρου. Από την 1η Ιανουαρίου 2008, η Αλβανία εφαρμόζει έναν και μόνο σταθερό συντελεστή 10%, τον χαμηλότερο στην Ευρώπη.

Οι συνδρομές των επιχειρήσεων προς τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης θα μειωθούν επίσης στο 10%. Η κυβέρνηση και άλλοι υποστηρικτές της μεταρρύθμισης λένε ότι θα διευρύνει τη φορολογήσιμη βάση και θα απλοποιήσει τη φορολογική διαχείριση, ενώ παράλληλα θα καταστήσει την Αλβανία το ευκολότερο μέρος για επενδύσεις.

3.3.4 Ο Όμιλος στην Αλβανία

Η Antea Cement Sh. A. είναι η τελευταία μονάδα παραγωγής τσιμέντου του Ομίλου. Αυτή είναι η μεγαλύτερη ιδιωτική ξένη επένδυση στη χώρα μέχρι σήμερα, και μία από τις μεγαλύτερες επενδύσεις του Ομίλου TITAN κατά τα τελευταία χρόνια. Η κατασκευή του νέου εργοστασίου ήταν ένα μοντέλο της πολυεθνικής συνεργασίας.

Ο Όμιλος TITAN κατέχει το 60% της νέας επιχείρησης, με την International Finance Corporation και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη που κατέχουν το υπόλοιπο 40%. Η κατασκευή ήταν μια πραγματικά πολυεθνική επιχείρηση, με ελληνική, κινεζική και δυτικό-ευρωπαϊκή αρωγή, Κινέζοι, Έλληνες και Αλβανοί εργολάβοι.

Παρά το γεγονός ότι αυτό ήταν ένα έργο «πράσινο», κατασκευάστηκε σε μια περιοχή χωρίς βασικές υποδομές (δρόμοι πρόσβασης, ενέργεια, νερό, κ.λπ.) και σε μια κοινότητα με καμία βιομηχανική εμπειρία. Ωστόσο, παρά τις πολύ δύσκολες συνθήκες, το έργο ολοκληρώθηκε εντός του χρονοδιαγράμματος και του προϋπολογισμού που είχαν τεθεί εξ'αρχής. Η παραγωγική ικανότητα του εργοστασίου είναι 1,5 τόνους τσιμέντου ετησίως. Η νέα λειτουργία της μονάδας έχει ως στόχο όχι μόνο να μειώσει την ανάγκη για την εισαγωγή τσιμέντου στη χώρα, αλλά και να ενθαρρύνουν νέες επενδύσεις στον τομέα της στέγασης και της ανάπτυξης των υποδομών, καθώς και των εξαγωγών.

3.3.5 Οικονομικά Στοιχεία

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ**

	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Κύκλος Εργασιών</i>	32.850,38	48.845,35	54.750,36	51.599,62	54.474,77
<i>Λειτουργικά Κέρδη ή Ζημιές</i>	-1.776,65	3.306,87	778,89	-211,49	3.135,46
<i>Καθαρά Κέρδη ή Ζημιές</i>	-9.507,40	-1.200,07	-8.517,62	-10.306,38	-5.233,54

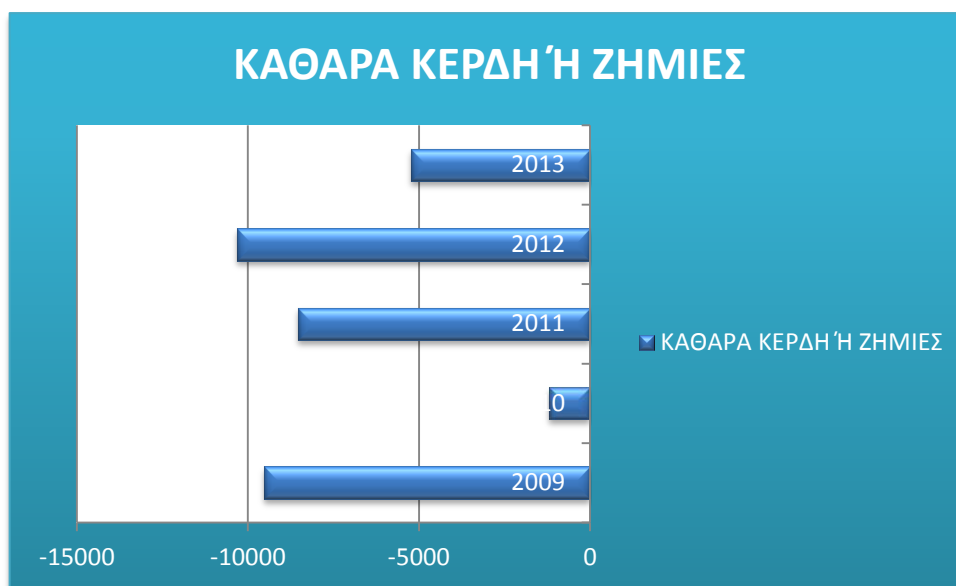
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ**

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

3.4 Π.Γ.Δ.Μ. (FYROM)

3.4.1: Γενικές πληροφορίες για την Π.Γ.Δ.Μ.

Η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, για συντομία πΓΔΜ, ή με το συνταγματικό της όνομα Δημοκρατία της Μακεδονίας είναι ηπειρωτική χώρα των κεντρικών Βαλκανίων και βρίσκεται στην νοτιοανατολική Ευρώπη. Είναι ένα από τα διάδοχα κράτη της Γιουγκοσλαβίας, από την οποία ανεξαρτητοποιήθηκε το 1991. Ευρισκόμενη μεταξύ Σερβίας, Αλβανίας, Κοσσυφοπεδίου, Ελλάδας και Βουλγαρίας, καταλαμβάνει συνολική έκταση 25.333 τετραγωνικών χιλιομέτρων (ξηρά: 24.856 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ύδατα: 477 τετραγωνικά χιλιόμετρα), έχει συνολικό πληθυσμό 2.066.718 κατοίκους και το γνωστότερο τουριστικό αξιοθέατο της χώρας είναι η λίμνη Οχρίδα στα δυτικά σύνορα με την Αλβανία.

Η χώρα αναφέρεται συχνά διεθνώς ως «Μακεδονία», πράγμα που προκαλεί σύγχυση με το ελληνικό γεωγραφικό διαμέρισμα της Μακεδονίας ή την ευρύτερη περιοχή της λεγόμενης γεωγραφικής Μακεδονίας. Στην Ελλάδα αναφέρεται ανεπισήμως ως «Σκόπια» ή «κράτος των Σκοπίων», ή με την αγγλική συντομογραφία "fYROM" (former Yugoslav Republic of Macedonia), η οποία χρησιμοποιείται και από πολλά κράτη και όλους τους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το NATO. Ωστόσο, πολλά κράτη την έχουν αναγνωρίσει και με το συνταγματικό της όνομα, όσον αφορά στις κατ' ιδίαν διμερείς τους σχέσεις, ενώ σε διεθνές επίπεδο συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τη διεθνή ονομασία FYROM. Το διεθνές όνομά της το οφείλει στον Κίρο Γκλιγκόροφ που χειρίστηκε τις διαπραγματεύσεις της ονομασίας ως πρωθυπουργός της υπό ίδρυσης χώρας, του οποίου ο ρόλος υποβαθμίστηκε από τις μετέπειτα κυβερνήσεις και ο ίδιος κατηγορήθηκε ως προδότης από τους Μακεδονιστές για την υποστήριξη της σλαβικής ταυτότητας του έθνους του.

Η πΓΔΜ είναι από τον Δεκέμβριο του 2005 υποψήφια προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διπλωματικά ζητήματα της χώρας είναι η διαμάχη με την Ελλάδα σχετικά με τη χρήση του ονόματος Μακεδονία και οι ψυχρές σχέσεις με τη Βουλγαρία. Αν και συμμετείχε στη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι στις 2 Απριλίου του 2008, δεν έλαβε τελικά πρόσκληση για την ένταξή της στη συμμαχία λόγω της διαφωνίας με την Ελλάδα σχετικά με το όνομα.

Σημαία της π.Γ.Δ.Μ.

Εθνόσημο της π.Γ.Δ.Μ.

Συγκεντρωτικά Στοιχεία Π.Γ.Δ.Μ.:

- Πρωτεύουσα: Σκόπια
- Επίσημες Γλώσσες: Σλαβομακεδονικά
- Πολίτευμα: Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
- Πρόεδρος: Γκιόργκε Ίβανοφ
- Πρωθυπουργός: Νίκολα Γκρούεβски
- Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης(2013) : 0,740 - υψηλή
- Νόμισμα: Δηνάριο π.Γ.Δ.Μ.
- Η συναλλαγματική ισοτιμία: 1 € = 61.73 δηνάρια (23/10/2014)

Ανεξάρτητο Κράτος

- Ανεξαρτησία: 8 Σεπτεμβρίου 1991
- Ισχύον Σύνταγμα: 17 Νοεμβρίου 1991

Έκταση

- Σύνολο: 25.713 km²
- % Νερό: 1,9

- Σύνορα: 766 km

Πληθυσμός

- Εκτίμηση 2009: 2.066.718
- Πυκνότητα: 81 κατ/km²

Α.Ε.Π.(PPP)

- Ολικό(2009): 19.996 δις.\$
- Κατά κεφαλή: 9.728 \$

Α.Ε.Π. (Ονομαστικό)

- Ολικό(2010): 9.108 δις \$
- Κατά κεφαλή: 4.431\$

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης: 0.740 - υψηλή

3.4.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στην π.Γ.Δ.Μ.

Στην πρώτη θέση στην κατάταξη των μεγαλύτερων ξένων επενδυτών στην ΠΓΔΜ βρίσκεται η Ελλάδα, όπως έκανε πρόσφατα γνωστό το γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (ΟΕΥ) της Ελλάδας στα Σκόπια, τοποθετώντας το ύψος των

ελληνικών επενδύσεων στη γείτονα χώρα μεταξύ 900 εκατ. ευρώ και 1 δισ. ευρώ. Παράλληλα, η Ελλάδα είναι και ένας από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της ΠΓΔΜ, η οποία πραγματοποιεί εισαγωγές προερχόμενες κυρίως από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. (58,4%) και τις αναπτυσσόμενες χώρες (22,9%). Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της, εκτός από την Ελλάδα είναι η Γερμανία, η Σερβία, η Βουλγαρία και η Ιταλία, το δε εμπόριο με τις 5 παραπάνω χώρες αντιστοιχεί στο 47,1% του συνολικού εξωτερικού εμπορίου της ΠΓΔΜ. Σύμφωνα με την Κρατική Στατιστική Υπηρεσία της ΠΓΔΜ, το σύνολο των εμπορικών συναλλαγών της χώρας με την Ελλάδα το 2012 ανήλθε σε αξία περίπου στα 991,7 εκατ. δολ. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές των Σκοπίων προς την Ελλάδα ανήλθαν περίπου στα 188 εκατ. δολάρια και οι εισαγωγές της από τη χώρα μας σχεδόν στα 804 εκατ. δολάρια. Όπως σημειώνει το Γραφείο ΟΕΥ, η Ελληνική Στατιστική Αρχή διαθέτει, μέχρι στιγμής, στοιχεία ενδεκάμηνου, όσον αφορά στις διμερείς εμπορικές συναλλαγές το 2012, χωρίς τη συμπερίληψη των πετρελαιοειδών.

Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της ΠΓΔΜ, η Ελλάδα στο διάστημα 1997- 2011 επένδυσε συνολικά στη χώρα 390,48 εκατ. ευρώ (ποσοστό 10,7% επί του συνόλου των ΑΞΕ, που ανέρχονται, για το ίδιο διάστημα, περίπου στα 3,65 δισ. ευρώ), κατατασσόμενη ως τέταρτη επενδύτρια χώρα έπειτα από την Ολλανδία (ύψος συνολικών επενδύσεων 744,99 εκατ. ευρώ), την Αυστρία (416,76 εκατ. ευρώ) και τη Σλοβενία (405,66 εκατ. ευρώ).

Ωστόσο, βάσει των στοιχείων που το Γραφείο ΟΕΥ συγκέντρωσε από τις ελληνικές επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στην ΠΓΔΜ, μόνον οι 40 μεγαλύτερες εξ αυτών έχουν επενδύσει στη χώρα αρχικά κεφάλαια άνω των 550 εκατ. ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένων των επανεπενδεδυμένων κερδών.

Εάν λοιπόν λάβουμε υπόψη τα επανεπενδεδυμένα κέρδη αυτών, καθώς και τις επενδύσεις των λοιπών (άνω των 200) ελληνικών επιχειρήσεων, αλλά και τις μεταβιβάσεις ελληνικών κεφαλαίων μέσω άλλων χωρών (όπως Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Κύπρος κ.ά.), η Ελλάδα στην πραγματικότητα κατέχει την πρώτη θέση στη χώρα, με συνολικό ύψος επενδύσεων περί τα 900 εκατ. ευρώ έως 1 δισ. Ευρώ.

Με βάση τις επίσημες πηγές του ισοζυγίου πληρωμών της ΠΓΔΜ καθώς και της αντιπροσωπείας ιδιωτικοποίησης της ΠΓΔΜ, οι ελληνικές ΞΑΕ υπολογίζονται περίπου σε 350 εκατομμύρια US\$. Περισσότερα από \$165 εκατομμύρια έχουν

επενδυθεί από τους Έλληνες μέσω των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης στη ΠΓΔΜ. Επιπλέον, \$64 εκατομμύρια έχουν επενδυθεί από τον TITAN και την HBC/3E χρησιμοποιώντας τον φορολογικό παράδεισο της Κύπρου. Οι Έλληνες επιχειρηματίες μέσω της Ελλάδας και της Κύπρου έχουν επενδύσει γύρω στα 350 εκατ. \$ και βρίσκονται στην πρώτη θέση σε όγκο επενδυμένου κεφαλαίου στην ΠΓΔΜ, πολύ κοντά με την Ουγγαρία. Όμως, στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ουγγρικό επενδυτικό ενδιαφέρον στην ΠΓΔΜ, αφού το σύνολο των ουγγρικών επενδύσεων προέρχεται από ένα επιτυχημένο πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης της σκοπιανής κρατικής επιχείρησης τηλεπικοινωνιών από την ουγγρική επιχείρηση □ MATAV για \$310 εκατομμύρια. Όμως, η MATAV ανήκει πλειοψηφικά στη γερμανική εταιρεία Deutsche Telecom.

Οι Έλληνες Επιχειρηματίες «κατακλύζουν» τα Βαλκάνια χρησιμοποιώντας τον Φορολογικό Παράδεισο της Κύπρου. Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχτεί ότι οι ελληνικές επενδύσεις στη βαλκανική περιοχή υπολογίζονται σε 5 δισεκατομμύρια US\$ (συμπεριλαμβανομένης και της ειδικής περίπτωσης του ΟΤΕ στη Ρουμανία αλλά και της χρήσης από τους Έλληνες των παράκτιων κέντρων της Κύπρου -μόνο 4.25% φόρος επί των κερδών- και του Λουξεμβούργου –). Συγχρόνως, οι περισσότερες (άνω του 50% επί του συνόλου των επενδύσεων) από τις συνολικές ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια (σε όγκο επενδυμένου κεφαλαίου) πραγματοποιήθηκαν από περίπου 25 μεγάλες ελληνικές πολυεθνικές. Επιπλέον, υπολογίζονται στις 8.000-10.000 οι εγγεγραμμένες ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, αλλά μόνο 3.000 από αυτές είναι ενεργές προσφέροντας θέσεις εργασίας, προϊόντα καλύτερης ποιότητας, ευρύτερη ποικιλία των προϊόντων, και αύξηση παραγωγής του ΑΕΠ της κάθε γείτονας χώρας.

3.4.3 Σχέσεις π.Γ.Δ.Μ. - Ελλάδα - Το ζήτημα της Ονομασίας

Οι σχέσεις των δύο χωρών είναι αρκετά καλές και η μετακίνηση των πολιτών γίνεται με την ταυτότητα για τους Έλληνες που εισέρχονται στην πΓΔΜ και με διαβατήριο για τους πολίτες της πΓΔΜ που εισέρχονται στην Ελλάδα. Από το 1991, έτος ανεξαρτησίας της πΓΔΜ, μέχρι και σήμερα συνεχίζεται η πολιτική και διπλωματική διαμάχη για τη χρήση του ονόματος «Μακεδονία» στο συνταγματικό

όνομα της γείτονας χώρας. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η ονομασία Μακεδονία είναι αναμφίβολα ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά. Θεωρεί ότι η ιστορία της Μακεδονίας και ειδικά η συγκεκριμένη ονομασία δεν είναι διαπραγματεύσιμη και ως πατρική ταυτότητα και κληρονομιά δε δύναται να παραχωρηθεί σε τρίτους.

Τον Απρίλιο του 1991 εκλέγεται η πρώτη μετακομμουνιστική πολυκομματική βουλή και ψηφίζεται το νέο Σύνταγμά της νέας αυτής Δημοκρατίας, με την ψήφιση τροπολογιών ισχυρουσών Συνταγματικών Διατάξεων, προς τη μετάβαση από καθεστώς σοσιαλιστικής δημοκρατίας, σε καθεστώς δυτικού τύπου δημοκρατίας, χωρίς η μετάβαση αυτή να στερείται διαφόρων ιδιαιτεροτήτων, όπως είναι οι διατάξεις περί μεταβολής συνόρων, οι οποίες βρίσκονται στο προοίμιο των άρθρων 3, 68 και 74, αλλά και περί προστασίας μειονοτήτων σε γειτονικές χώρες άρθρο 49 παρ. 1 στο οποίο αναφέρεται: «Η Δημοκρατία, μεριμνά για την κατάσταση και τα δικαιώματα του σλαβομακεδονικού λαού στις γειτονικές χώρες». Εδώ αναφέρεται καθαρά σε πολίτες της Αλβανίας, της Ελλάδας, της Βουλγαρίας και της Σερβίας, τους οποίους τα Σκόπια θεωρούν αποτελούν «σλαβομακεδονική μειονότητα». Επίσης, σχεδίασαν μια νέα σημαία με τον Ήλιο της Βεργίνας.

Η Ελλάδα πιέζει μέσω της τότε ΕΟΚ τη νέα αυτή Δημοκρατία να συμμορφωθεί. Στις 13 Απριλίου 1992 η Ελλάδα λαμβάνει θέση για το θέμα της ονομασίας του κράτους της γείτονας με την απόφαση του Συμβουλίου των πολιτικών αρχηγών υπό τον τότε Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Κωνσταντίνο Καραμανλή, όταν το πρόβλημα του ονόματος πήρε την πλήρη σαφή και ουσιαστική μορφή του και αποφασίστηκε να μην γίνει αποδεκτό κανένα όνομα που θα αναφέρεται στον όρο «Μακεδονία» ή παράγωγά του.

Στις 27 Ιουνίου του ίδιου έτους, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της Λισσαβόνας, η Ευρώπη δήλωσε την υποστήριξή της στις Ελληνικές θέσεις. Η αναγνώριση της νέας αυτής Δημοκρατίας από την Ελλάδα και την τότε ΕΟΚ συνδέεται με τις εξής προϋποθέσεις:

Αλλαγή της αμφισβητούμενης Συνταγματικής της ονομασίας "Δημοκρατία της Μακεδονίας", ενώ το όνομα της γείτονας δεν θα περιέχει τον όρο «Μακεδονία» ή παράγωγά του. Παύση της αλυτρωτικής και εχθρικής της προπαγάνδας και επίσης προσφορά συνταγματικών και πολιτικών εγγυήσεων σχετικά με τις δήθεν εδαφικές διεκδικήσεις της Νέας αυτής Δημοκρατίας από τις γειτονικές της χώρες και για τροποποιήσεις των επίμαχων άρθρων του Συντάγματος της στις διατάξεις περί

μεταβολής συνόρων και περί δήθεν προστασίας μειονοτήτων σε γειτονικές χώρες και την άμεση αλλαγή του συμβόλου που υπάρχει στη σημαία της και του νέου χαρτονομίσματος.

Την 8 Απριλίου 1993 , αναγνωρίστηκε στα Ηνωμένα Έθνη (με την Απόφαση 817/1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας (του ΟΗΕ)) με την προσωρινή ονομασία της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Η πΓΔΜ έχει επισήμως αποδεχθεί ότι το όνομα του κράτους αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεων.

Οι δύο χώρες (πΓΔΜ και Ελλάδα) ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ για την τελική ονομασία του κρατιδίου. Την 16 Φεβρουαρίου 1994 η Ελλάδα αποφάσισε τον οικονομικό αποκλεισμό (εμπάργκο) της πΓΔΜ και τη διακοπή λειτουργίας του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στα Σκόπια, ως μέσο πίεσης για την αποδοχή των ελληνικών όρων. Αρχίζουν οι πιέσεις από τους μεσολαβητές για άρση του εμπάργκο. Η Ελλάδα παραπέμπεται στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το Δικαστήριο όμως δεν κάνει δεκτό το αίτημα για λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά της Ελλάδας.

Ενδιάμεση Συμφωνία

Η Αμερική εντείνει τις πιέσεις της για άρση του ελληνικού εμπάργκο και στις 4 Σεπτεμβρίου 1995 από τα Σκόπια ο τότε υφυπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, από την Αθήνα ο τότε πρέσβης Τόμας Μίλερ και από την Ουάσινγκτον ο τότε εκπρόσωπος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Νικόλας Μπερνς, ανακοινώνουν ταυτόχρονα την επίτευξη συμφωνίας Ελλάδα – πΓΔΜ για απευθείας διάλογο υπό την αιγίδα του Σάιρους Βανς, με σκοπό την υπογραφή μιας «ενδιάμεσης» συμφωνίας.

Στις 13 Σεπτεμβρίου στην Νέα Υόρκη των Η.Π.Α., υπογράφεται η Ενδιάμεση Συμφωνία από τον τότε υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας κ. Παπούλια και τον τότε υπουργό Εξωτερικών της πΓΔΜ κ. Τσερβενκόφσκι και προβλέπει:

- Τον σεβασμό των υπαρχόντων συνόρων.
- Την υποχρέωση από την Ελλάδα να αναγνωρίσει τα Σκόπια με την προσωρινή ονομασία «πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (πΓΔΜ)».

- Η πΓΔΜ θα πρέπει να προχωρήσει σε άμεση αλλαγή του συμβόλου (με τον Ήλιο της Βεργίνας) που υπάρχει στη σημαία της και να σχεδιάσει μια νέα σημαία.
- Η πΓΔΜ θα πρέπει να σταματήσει την έκδοση και να διακηρύξει την άμεση αλλαγή του νέου χαρτονομίσματος με την απεικόνιση του Λευκού Πύργου της Θεσσαλονίκης.
- Η πΓΔΜ θα πρέπει να διακηρύξει ότι η ερμηνεία των επίμαχων άρθρων στο Σύνταγμά της δεν ερμηνεύονται ως διεκδίκηση ελληνικού εδάφους αλλά ούτε και ως ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας.
- Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα βάση του άρθρου 11, να αντιταχθεί στην ένταξη της γείτονος χώρας σε διεθνείς οργανισμούς με ονομασία διαφορετική από της πΓΔΜ (fYROM).
- Άρση του ελληνικού εμπάργκο. (Το ελληνικό εμπάργκο επέφερε ζημιά 1,5 δις. δολαρίων στην οικονομία της πΓΔΜ . Τα διυλιστήρια και τα χαλυβουργεία διέκοψαν τη λειτουργία τους, επειδή δεν μπορούσαν να ανεφοδιαστούν από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Από τότε μέχρι σήμερα όλοι, ακόμη και οι ίδιοι οι Σλάβοι κάτοικοι της πΓΔΜ-Σλαβομακεδόνες), συμφωνούν ότι η πΓΔΜ δεν μπορεί να αναπνεύσει οικονομικά χωρίς την Ελλάδα.

Ενώ μέχρι να βρεθεί μόνιμη και τελική λύση συμφωνήθηκε να χρησιμοποιείται ως προσωρινό όνομα το «πΓΔΜ» (πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας), με το οποίο έγινε δεκτή και στον ΟΗΕ (στις 7/4/1993 με την Απόφαση 817/1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας). Στις 12 Οκτωβρίου, το Μόνιμο Συμβούλιο του Ο.Α.Σ.Ε. αποφασίζει, με τη σύμφωνη γνώμη της Ελλάδας, την ένταξη των Σκοπίων με την αγγλική ονομασία former Yugoslav Republic of Macedonia ή με τη συντομογραφία fYROM.

Οι δύο χώρες (πΓΔΜ και Ελλάδα) άρχισαν ξανά διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ για την τελική ονομασία του κρατιδίου.

Τον Απρίλιο του 2008 η Ελλάδα άσκησε βέτο στην ένταξη της όμορης χώρας στο ΝΑΤΟ, κατά τη σύνοδο κορυφής στο Βουκουρέστι. Τελικά, η αίτηση ένταξης απορρίφθηκε ομόφωνα από τα μέλη του ΝΑΤΟ. Στις 21 Μαρτίου 2011 η πΓΔΜ

ξεκίνησε προφορική διαδικασία προσφυγής κατά Ελλάδα στο Δικαστήριο της Χάγης ή οποία κατατέθηκε στις 13 Νοεμβρίου 2008. Στην προσφυγή επικαλείται την παραβίαση από την Ελλάδα του Άρθρου 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας μεταξύ των χωρών που υπογράφηκε το 1995. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό η Ελλάδα συμφωνεί να μην προβάλλει αντιρρήσεις στην αίτηση της πΓΔΜ σε συμμετοχή σε οργανισμούς στις οποίες η Ελλάδα είναι ήδη μέλος (όπως NATO ή Ευρωπαϊκή Ένωση), με αιτιολογία τη μη συμφωνία για το όνομα. Το Δικαστήριο στις 5 Δεκεμβρίου 2011 καταδίκασε την Ελλάδα για τις επίσημες δηλώσεις, κατά τη σύνοδο κορυφής του Βουκουρεστίου, όπου ουσιαστικά αρνούνταν την ένταξη της πΓΔΜ στο NATO, λόγω της μη εύρεσης λύσης για το όνομα. Η Γερμανική εφημερίδα Süddeutsche Zeitung δημοσίευσε άρθρο «15:1 για τη “Μακεδονία”» και υπότιτλο «Επιτυχία για το βαλκανικό κράτος στη διαμάχη του ονόματος με την Ελλάδα», παρόλο που η απόφαση του δικαστηρίου δεν αφορά την διαμάχη για την ονομασία καθαυτή. Η πολιτική της Ελλάδος, στην άσκηση βέτο δέχτηκε αρνητική κριτική σε άρθρα σε εφημερίδες στον Ελληνικό και διεθνή τύπο. Ο πρωθυπουργός της πΓΔΜ Νικόλα Γκρούεβσκι, σε ομιλία του δήλωσε ότι η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης δίνει "το δικαίωμα να χρησιμοποιεί η πΓΔΜ το όνομα Δημοκρατία της Μακεδονίας στην επικοινωνία μας με τους διεθνείς οργανισμούς και σε διμερές επίπεδο".

Παρά το ότι δεν έχει υπάρξει επίτευξη συμφωνίας μέχρι σήμερα, η κυβέρνηση της πΓΔΜ διακηρύσσει ότι περισσότερες από 130 χώρες έχουν αναγνωρίσει την χώρα με το συνταγματικό της όνομα, ανάμεσα τους η Βουλγαρία, η Τουρκία, η Ρωσία, η Κίνα, οι ΗΠΑ και ο Καναδάς, που θα χρησιμοποιεί τη συνταγματική της ονομασία μόνο στις διμερείς τους σχέσεις.

3.4.4 Κίνητρα ΑΞΕ στην π.Γ.Δ.Μ.

Τα τελευταία χρόνια η ελληνική παρουσία σημειώνει υποχώρηση. Παρά όμως το δυσμενές πολιτικό κλίμα και τις εγγενείς δυσχέρειες που συνεπάγεται για τον έλληνα επενδυτή η πραγματικότητα της χώρας, υπάρχει ακόμη και σήμερα ενδιαφέρον, έστω και μειωμένο.

Από την άλλη πλευρά, από τότε που εμφανίσθηκε η παγκόσμια οικονομική κρίση σημειώνεται περιστολή στις δραστηριότητες ελληνικών επιχειρήσεων, κυρίως στην βιομηχανία ετοίμου ενδύματος, λόγω της εξάρτησής τους από την ζήτηση από άλλες χώρες της Ευρώπης, αλλά και εταιρειών που ασκούν δραστηριότητες «φασόν» σε άλλους τομείς, με τελικό παραλήπτη τις ίδιες επιχειρήσεις στην Ελλάδα.

Επίσης, τόσο για λόγους που συνδέονται με το διμερές πολιτικό πρόβλημα με την πΓΔΜ, όσο και λόγω των εγγενών αδυναμιών του συστήματος στην χώρα, οι Έλληνες επιχειρηματίες αντιμετωπίζουν ορισμένες φορές σοβαρότατα προβλήματα, σε επίπεδο φορολογικής, τελωνειακής και γενικότερης διοικητικής μεταχείρισης.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Π.Γ.Δ.Μ. αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες και προβλήματα, όπως:

- Ρευστή πολιτική κατάσταση
- Έλλειψη σαφούς νομοθετικού πλαισίου οικονομικής δραστηριότητας
- Ασαφές καθεστώς ιδιοκτησίας γης και ακινήτων
- Ανεπαρκές σύστημα απονομής δικαιοσύνης
- Διαφθορά και γραφειοκρατία
- Χαμηλός βαθμός ανάπτυξης του χρηματοοικονομικού συστήματος
- Καθυστερήσεις στα τελωνεία
- Επιβολή αυξημένων διοδίων και τελών διέλευσης στα σύνορα
- Μείωση της αγοραστικής δύναμης των κατοίκων λόγω της συνεχόμενης οικονομικής κρίσης

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η πΓΔΜ αποτελεί μικρού μεγέθους αγορά, με εμφανείς διαρθρωτικές αδυναμίες, η χώρα παρουσιάζει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για τους Έλληνες επιχειρηματίες, και την Ελλάδα γενικότερα, και ευκαιρίες ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας, κατόπιν της απελευθέρωσης της αγοράς και διαμόρφωσης νέων σχημάτων εκμετάλλευσης (πετρελαίου - φυσικού αερίου), καθώς και στους τομείς γεωργίας, τροφίμων, κατασκευών, περιβαλλοντικής μέριμνας και ανάπτυξης, υπηρεσιών συμβούλων, ασφαλειών, κ.α.

Ακόμα, σε μια προσπάθεια να τονώσει την τοπική αγορά ακινήτων και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ αποφάσισε να προσφέρει άδεια παραμονής σε αλλοδαπούς όταν αυτοί αγοράζουν ακίνητα και υπηκοότητα

καθώς και διαβατήριο της χώρας σε όσους αλλοδαπούς προβαίνουν σε μεγάλες ξένες επενδύσεις.

Επίσης, όσοι αλλοδαποί (ανεξαρτήτως από ποια χώρα προέρχονται) προβαίνουν σε παραγωγικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ, άνω των 400 χιλιάδων ευρώ και απασχολούν πάνω από δέκα εργαζόμενους, θα αποκτούν αυτομάτως την υπηκοότητα και διαβατήριο της ΠΓΔΜ. Από το μέτρο εξαιρούνται οι επενδύσεις στους τομείς της εστίασης και του εμπορίου.

3.4.4.1 Φορολογικά κίνητρα προσέλκυσης ΑΞΕ

Ένας σημαντικός αριθμός φορολογικών κινήτρων έχει θεσπιστεί από την ΠΓΔΜ για την προσέλκυση ξένων επενδυτών. Πιο συγκεκριμένα:

- Δεν υπόκεινται σε τελωνιακό δασμό η εισαγωγή κύριου εξοπλισμού
- Τα κέρδη μιας επιχείρησης που επανεπενδύονται σε πάγιο ενεργητικό της επιχείρησης ή σε προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος, δεν φορολογούνται.

Άλλο σημαντικό κίνητρο είναι η αφαίρεση 100.000 ευρώ από τη φορολογική βάση για τις επενδύσεις μέχρι 100.000 ευρώ σε πάγιο ενεργητικό, καθώς και τη μείωση μέχρι και 25% για επενδύσιμα ποσά που υπερβαίνουν τα 100.000 ευρώ. Επίσης έχουν υπογραφεί περίπου 27 διμερείς συμφωνίες προστασίας επένδυσης, εκ των οποίων οι 13 με χώρες-μέλη του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ). Μια ευρεία κλίμακα φορολογικών κινήτρων για επενδυτικούς σκοπούς είναι διαθέσιμη και περιλαμβάνουν τα εξής:

Επένδυση στην νέα τεχνολογία και την προστασία του περιβάλλοντος

Όταν ένας φορολογούμενος επενδύει στην τεχνολογική αναβάθμιση ή προμηθεύεται τεχνολογία φιλική προς το περιβάλλον, έχει δικαίωμα στην επίσπευση της απόσβεσης των πάγιων ενεργητικών αλλά χωρίς υπέρβαση του 25% οποιουδήποτε καθορισμένου ποσοστού.

Η φορολογική βάση ενός φορολογούμενου μπορεί να μειωθεί για το ποσό των κεφαλαίων που επενδύονται στην προστασία του περιβάλλοντος. Οποιοδήποτε ποσό που επενδύεται για τέτοιο σκοπό εκπίπτει πλήρως από τη φορολογία.

Ελεύθερες οικονομικές ζώνες

Σε περιπτώσεις που ένας φορολογούμενος γίνεται "χρήστης" ή "ιδρυτής" μιας "Ελεύθερης Οικονομικής Ζώνης", απαλλάσσεται από τον φόρο κέρδους για μια περίοδο 10 ετών από την έναρξη της δραστηριότητας στην ζώνη. Άλλα φορολογικά κίνητρα διαθέσιμα στο πλαίσιο του νόμου ελεύθερων ζωνών περιλαμβάνουν τα εξής:

1. Μετά από την φορολογική απαλλαγή κέρδους δέκα ετών, οποιαδήποτε επανεπένδυση των κερδών από το φορολογούμενο στα πάγια ενεργητικά θα επέτρεπε μια ανάλογη έκπτωση στον υπολογισμένο φόρο του φορολογούμενου για εκείνη την περίοδο

2. Δεκαετή απαλλαγή από το φόρο ιδιοκτησίας

3. Απαλλαγή από τον Φ.Π.Α. (VAT) στα εισαγόμενα προϊόντα που προορίζονται για εξαγωγή

4. Απαλλαγή από τον Φ.Π.Α. (VAT) στις υπηρεσίες για τα αγαθά που προορίζονται για εξαγωγή και απαλλαγή από τους τελωνειακούς δασμούς και φόρους.

Άλλες παροχές

Οι ζημίες εξαιτίας επιχειρηματικών, οικονομικών και μη-επιχειρηματικών συναλλαγών μπορούν να μεταφερθούν ως αντιστάθμιση των κερδών για μια περίοδο όχι μεγαλύτερη των τριών ετών. Αυτό το όφελος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην περίπτωση αλλαγής της κατάστασης των φορολογούμενων λόγω συγχώνευσης, απόκτησης, διαίρεσης και μετασηματισμού της ιδιοκτησίας. Τα κέρδη από το κεφάλαιο (capital gains) που επιτυγχάνονται από την πώληση των τίτλων, του εξοπλισμού και της ακίνητης περιουσίας συμπεριλαμβάνονται στη φορολογική βάση (tax base) στο ποσό του 70%. Οποιαδήποτε ζημία στο κεφάλαιο (any capital loss) αφαιρείται πλήρως από το φόρο. Όταν προκύπτει ζημία κεφαλαίου (capital loss) από πώληση τίτλων, μπορεί να αντισταθμιστεί από τα εισοδήματα μόνο κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους. Τα μερίσματα από τη συμμετοχή στο κεφάλαιο μιας άλλης επιχείρησης απαλλάσσονται από το φόρο. Εντούτοις, το δικαίωμα αυτό παραχωρείται μόνο με την προϋπόθεση ότι τα βασικά κέρδη (underlying profits) της συμμετέχουσας επιχείρησης υπόκεινται στο φόρο κερδών.

3.4.4.2 Νομοθετικό Πλαίσιο

Το νομικό πλαίσιο που διέπει τις ξένες επενδύσεις περιλαμβάνει νόμους, όπως το εταιρικό δίκαιο των εμπορικών συναλλαγών, ο νόμος τίτλων, ο νόμος για την φορολογία των κερδών, ο νόμος για το εξωτερικό εμπόριο, ο νόμος που αφορά τα επενδυτικά κεφάλαια, το συνάλλαγμα, το λογιστικό έλεγχο, κτλ.

Η ΠΓΔΜ ως μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) ακολουθεί τους βασικούς κανόνες εμπορικής συμπεριφοράς που διέπουν τον Οργανισμό. Οι κανόνες του ΠΟΕ έχουν εισαχθεί στο δίκαιο εταιριών και ειδικότερα στο δίκαιο των εμπορικών συναλλαγών. Έτσι, έχει απελευθερωθεί πλήρως το εξωτερικό εμπόριο, με εξαίρεση τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα στα οποία εφαρμόζουν ακόμα ορισμένους περιορισμούς. Υπάρχουν όμως και ορισμένοι περιορισμοί που αφορούν τις άδειες εξαγωγής και εισαγωγής για την προστασία του περιβάλλοντος, της ανθρώπινης υγείας, των ζώων, των φυτών, καθώς και στο εμπόριο στρατιωτικού υλικού. Επίσης υπάρχει η δυνατότητα για την προστασία της εσωτερικής παραγωγής από την αύξηση του όγκου των εισαγόμενων αγαθών.

Υπάρχουν περιθώρια για την βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου της χώρας ώστε να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον για να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές οι επιχειρήσεις και να ενισχυθεί ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας (όπως για παράδειγμα το νομοθετικό πλαίσιο για τις πτωχεύσεις).

Το εταιρικό δίκαιο ισχύει από το 2004, με ορισμένες τροποποιήσεις που έγιναν το 2005. Αυτός είναι ο βασικός νόμος που ρυθμίζει την επιχειρηματική δραστηριότητα στην ΠΓΔΜ, και καθορίζει τους τύπους των επιχειρήσεων, τις διαδικασίες και τους κανονισμούς για το καθεστώς και τη δραστηριοποίηση τους.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, δεν υπάρχει κανένας περιορισμός για τις ξένες επενδύσεις στην ΠΓΔΜ – με εξαίρεση το στρατιωτικό υλικό, το εμπόριο ναρκωτικών, και τα χειροποίητα αντικείμενα πολιτιστικής και ιστορικής αξίας. Έτσι ένας ξένος επενδυτής έχει την εγγύηση του Συντάγματος για το δικαίωμα της ελεύθερης μεταφοράς του επενδυμένου κεφαλαίου και των κερδών. Μπορεί να αποκτήσει δικαιώματα ιδιοκτησίας, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται στο Σύνταγμα, να ιδρύσει επιχειρήσεις, καθώς και να δραστηριοποιηθεί ως μεμονωμένο

φυσικό πρόσωπο. Ακόμη και στον τραπεζικό τομέα δεν υπάρχει κανένας περιορισμός συμμετοχής ξένου κεφαλαίου.

Όσον αφορά όμως τις ραδιοφωνικές εταιρείες, ένας ξένος επενδυτής δεν μπορεί να έχει ποσοστό μεγαλύτερο του 25%, ενώ αν πρόκειται για περισσότερους του ενός ξένων επενδυτών, το ποσοστό συμμετοχής δεν μπορεί να υπερβεί το 49%. Δεν υφίστανται κανένας περιορισμός στη μεταφορά των κερδών και των μερισμάτων στο εξωτερικό, με την προϋπόθεση ότι έχει ήδη καταβληθεί ο προβλεπόμενος φόρος εισοδήματος.

3.4.5 Ο Όμιλος στην π.Γ.Δ.Μ.

«1998: Ο Όμιλος εξαγοράζει την εταιρεία Cementarnica Usje στη F.Y.R. of Macedonia.»

Η εταιρεία Cementarnica Usje στην π.Γ.Δ.Μ. αποτελεί μία θυγατρική του Ομίλου TITAN. Το εργοστάσιο ξεκίνησε την παραγωγή τσιμέντου και άλλων συναφών δομικών υλικών το έτος 1955 και σήμερα απασχολεί 320 άτομα. Σήμερα, ως μέλος του Ομίλου Τιτάν, είναι μια σύγχρονη εταιρεία και ένα ενεργό μέρος της κοινότητας. Η εταιρεία βρίσκεται στα Σκόπια, την πρωτεύουσα της χώρας. Είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες της χώρας και κατατάσσεται μεταξύ των κορυφαίων 20, σύμφωνα με την επιτυχία και το κέρδος. Η εταιρεία προμηθεύει την τοπική αγορά, καθώς και την περιοχή (Κόσσοβο, Αλβανία και Βουλγαρία) με τσιμέντο Portland (σύμφωνα με το EN 197-1-πρότυπο). Αποτελεί ένα μεγάλο παράδειγμα με τις συνεχείς επενδύσεις της στην τεχνολογία παραγωγής, την έναρξη και την εφαρμογή των διαφόρων στοιχείων του περιβάλλοντος, της εκπαίδευσης, της κοινότητας και άλλων σχετικών με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη έργων. Το εργοστάσιο USJE AD έχει εφαρμόσει ένα σύστημα ποιότητας ISO 9001: 2000, από τον Ιούλιο του 2003. Το Σύστημα Ποιότητας έχει σχεδιαστεί με τελικό στόχο την εφαρμογή του συνόλου των αρχών της ποιότητας σε όλες τις δραστηριότητες της Εταιρείας.

3.4.6 Οικονομικά Στοιχεία

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
ΣΤΗΝ Π.Γ.Α.Μ.**

	2009	2010	2011	2012	2013
Κύκλος Εργασιών	71.295,18	60.216,46	71.554,56	56.996,74	53.617,53
Λειτουργικά Κέρδη ή Ζημίες	26.934,91	26.009,13	30.917,18	20.857,91	23.419,90
Καθαρά Κέρδη ή Ζημίες	24.892,95	24.308,94	31.106,91	21.477,14	24.050,10

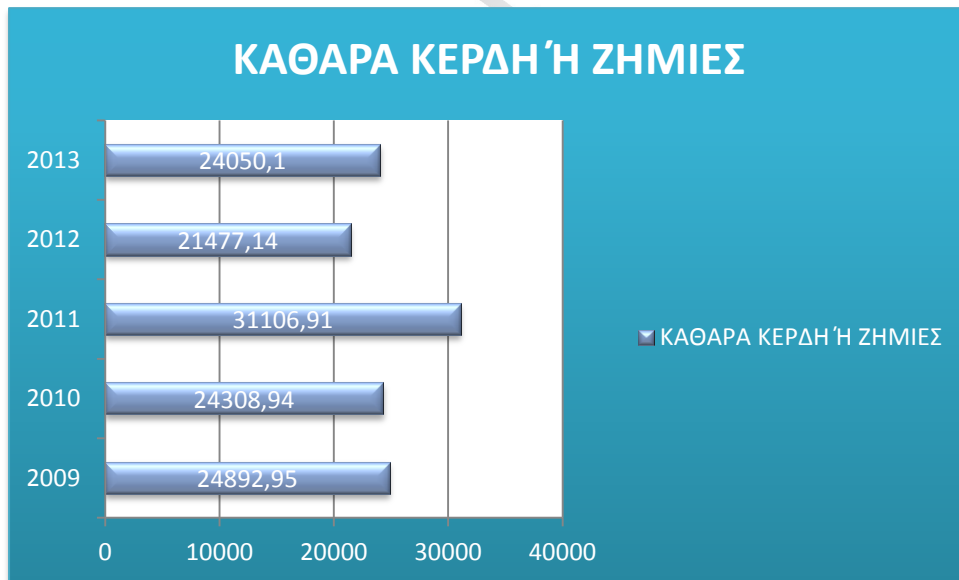
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.7

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΤΗΝ Π.Γ.Α.Μ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.8

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ
ΣΤΗΝ Π.Γ.Α.Μ**

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.9

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ ΣΤΗΝ
Π.Γ.Α.Μ.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΞΕ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

4.1 Γενικές Πληροφορίες για Αίγυπτο

Η Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου είναι ένα κράτος κυρίως της βορειοανατολικής Αφρικής, μαζί με τη χερσόνησο του Σινά, που είναι γέφυρα ξηράς (ισθμός) στη νοτιοδυτική Ασία. Γι' αυτό το λόγο η Αίγυπτος είναι διηπειρωτική χώρα και θεωρείται μια μεγάλη δύναμη στη Βόρεια Αφρική, τη Μεσόγειο Θάλασσα στον Ισλαμικό κόσμο και την Ερυθρά Θάλασσα. Καλύπτει μια έκταση 1.001.450 km². Η Αίγυπτος συνορεύει προς βορειοανατολικά με τη Λωρίδα της Γάζας και το Ισραήλ, δυτικά με τη Λιβύη και νότια με το Σουδάν. Βρέχεται βόρεια από τη Μεσόγειο και ανατολικά από την Ερυθρά Θάλασσα.

Η Αίγυπτος είναι μια από τις πιο πολυπληθείς χώρες της Αφρικής και τις Μέσης Ανατολής. Η μεγάλη πλειονότητα των 75.500.662 κατοίκων της ζει κοντά στις όχθες του ζωοδότη ποταμού Νείλου, μια έκταση περίπου 40.000 km², που είναι η μόνη αρδύσιμη εύφορη γη της χώρας. Μεγάλες περιοχές της Ερήμου Σαχάρας είναι αραιοκατοικημένες. Πάνω από το μισό του πληθυσμού της ζει στις αστικές περιοχές και η μεγάλη πλειονότητα του αστικού πληθυσμού ζει στις πιο πυκνοκατοικημένες πόλεις, Κάιρο (πρωτεύουσα), Αλεξάνδρεια και άλλες μεγάλες πόλεις κατά μήκος του Νείλου.

Η χώρα που είναι γνωστή ως «Αίγυπτος» έχει μια μακριά και πολύπλοκη, πληθυσμιακή ιστορία. Αυτό συνέβη εν μέρει λόγω της γεωγραφικής της χωροθέτησης στα σταυροδρόμια πολλών κύριων πολιτιστικών περιοχών: της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής, της Σαχάρας και της Ανατολικής Αφρικής. Επιπρόσθετα, η Αίγυπτος δέχθηκε πολλές μαζικές εισβολές κατά τη διάρκεια της μακράς της ιστορίας, περιλαμβάνοντας τους Χαναανίτες, τους Λίβυους, τους Νούβιους, τους Ασσύριους, τους Κουσίτες, τους Πέρσες, τους Έλληνες, τους Ρωμαίους, τους Άραβες, τους Οθωμανούς, τους Γάλλους και τους Βρετανούς. Οι πολλές κατακτήσεις μέσα στο χρόνο κάνουν ερευνητική τη σχέση μεταξύ Σύγχρονων και Αρχαίων Αιγυπτίων. Η οριοθέτηση των Ανατολικών συνόρων είναι συνδεδεμένη με τη δημιουργία στην Παλαιστίνη, μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, του κράτους του

Ισραήλ. Με τις συμφωνίες ανακωχής του 1949, η Αίγυπτος καθόριζε τη διοίκησή της στο τμήμα της Παλαιστίνης (βρετανική εντολή) που λεγόταν Λωρίδα της Γάζας, η οποία είχε παραχωρηθεί στο αραβοπαλαιστινιακό κράτος από το σχέδιο διαμελισμού του ΟΗΕ το 1947, το οποίο δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Τις λωρίδες της Γάζας και του Σινά κατέλαβαν όμως οι δυνάμεις του Ισραήλ στη διάρκεια της αραβοϊσραηλινής σύρραξης του 1967. Το 1973, οι Αιγύπτιοι προσπάθησαν να ανακαταλάβουν τη χερσόνησο του Σινά, αλλά απέτυχαν. Ακολούθησαν διαπραγματεύσεις με τη μεσολάβηση των ΗΠΑ που κατέληξαν (ύστερα από ενδιάμεσες συμφωνίες) στη συμφωνία του Καμπ Ντέιβιντ (1979) και στην οριστική αποχώρηση του Ισραήλ από τις περιοχές που κατείχε από το 1967 έως το 1982. Το 2001-2 η ένταση αναζωπυρώθηκε και οι Ισραηλινοί αναπτύχθηκαν στρατιωτικά σε όλα τα κατεχόμενα εδάφη.

Σημαία της Αιγύπτου

Εθνόσημο της Αιγύπτου

Συγκεντρωτικά Στοιχεία Αιγύπτου:

- Πρωτεύουσα: Κάιρο
- Επίσημες Γλώσσες: Αραβικά
- Πολίτευμα: Ημιπροεδρευόμενη Δημοκρατία
- Πρόεδρος: Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι
- Υπηρ. Πρωθυπουργός: Ιμπραχίμ Μαχλάμπ
- Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης(2013) : 0,662- μεσαία
- Νόμισμα: Λίρα Αιγύπτου
- Η συναλλαγματική ισοτιμία: 1 € = 9,06 EGP (24/10/2014)

Ανεξάρτητο Κράτος

- Από το Ην. Βασίλειο: 28 Φεβρουαρίου 1922
- Κήρυξη Δημοκρατίας: 18 Ιουνίου 1953
- Ισχύον Σύνταγμα: 18 Ιανουαρίου 2014

Έκταση

- Σύνολο: 1.001.450km²
- % Νερό: 0,632
- Σύνορα: 2.665 km

Πληθυσμός

- Εκτίμηση 2008: 75.500.662
- Πυκνότητα: 82,96 κατ/km²

Α.Ε.Π.(PPP)

- Ολικό(2009): 471,509 δις,\$
- Κατά κεφαλή:6.147 \$

Α.Ε.Π. (Ονομαστικό)

- Ολικό(2009):187,956 δις \$
- Κατά κεφαλή:2.450 \$

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης: 0,662 - μεσαία

4.2 Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στην Αίγυπτο

Η Αίγυπτος αποτελεί στρατηγικό οικονομικό και εμπορικό εταίρο της Ελλάδας στην ευρύτερη περιοχή για λόγους οικονομικούς , γεωγραφικούς, πολιτικούς , ιστορικούς και πολιτιστικούς. Η Αίγυπτος ανέκαθεν ιστορικά συνιστούσε

προνομιακό πεδίο δράσης και ανάπτυξης της ελληνικής επιχειρηματικότητας καθώς συνιστά την πλούσια νότια ενδοχώρα της και την πύλη για την Μέση Ανατολή και Αφρική. Είναι μια αγορά που οι Έλληνες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σε διάφορες ιστορικές περιόδους, έχουν σημαντική εμπορική και επενδυτική παρουσία σήμερα και σαφώς έναν προνομιακό ρόλο δεδομένης της δυναμικής της χώρας ως περιφερειακής δύναμης ιδιαίτερα μετά την επανάσταση του Ιανουαρίου 2011.

Η Ελλάδα ανέκαθεν διέθετε αξιόλογη επιχειρηματική παρουσία κυρίως μέσω των αιγυπτίων και τις τελευταίες δεκαετίες με την εισροή σημαντικού ελλαδικού επενδυτικού κεφαλαίου. Κατά την δεκαετία του 90, η εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων εκδηλώθηκε κατά κύριο λόγο στα Βαλκάνια και στην Νοτιοανατολική Ευρώπη με πρωτόγνωρα για τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας αποτελέσματα καθιστώντας τη Ελλάδα κυρίαρχο οικονομικό και πολιτικό παράγοντα στην περιοχή αυτή.

Ο ελληνικός επιχειρηματικός κόσμος στράφηκε προς την αιγυπτιακή αγορά κυρίως όταν συντελέστηκε η μεγάλη τομή μετά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ Αιγύπτου και Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004 και το άνοιγμα της χώρας στις ξένες επενδύσεις. Τότε, κυρίως, άρχισαν να συρρέουν οι ελληνικές επιχειρήσεις επενδύοντας στην χώρα και εκμεταλλευόμενες τα εμφανή πολλαπλά πλεονεκτήματα του επιχειρείν στην Αίγυπτο σε ένα γνώριμο γι' αυτούς περιβάλλον πολύ πιο οικείο από αυτό των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης.

Σήμερα, οι ελληνικές επιχειρήσεις κατέχουν αξιόλογη θέση στην αιγυπτιακή αγορά καθιστώντας την Ελλάδα σημαντικό παράγοντα στο οικονομικό γίγνεσθαι της χώρας. Περί τις 120 επιχειρήσεις είναι επίσημα εγγεγραμμένες στην χώρα, εκ των οποίων 50 μεσαίου και μεγάλου μεγέθους και το συνολικό επενδυμένο κεφάλαιο υπολογίζεται σε 1,8 δις δολάρια. Η σημαντική επιχειρηματική υποδομή που διαθέτει η Ελλάδα (ελλαδικές και αιγυπτιακές επιχειρήσεις), την καθιστά μοναδική σε μέγεθος και αξία στην ευρύτερη περιοχή: συνιστά βάση για τις χώρες της Μ. Ανατολής, Βόρειας Αφρικής και της χώρας της Κοιλάδας του Νείλου (κυρίως το Βόρειο και Νότιο Σουδάν –στην ουσία ενδοχώρα της Αιγύπτου και την Αιθιοπία).

Οι ελληνικές επενδύσεις εντοπίζονται στους εξής τομείς: ενέργειας (έρευνα, εξόρυξη υδρογονανθράκων) βιομηχανιών χάρτου, τσιμέντου, κατασκευών, τροφίμων, χρωμάτων και δομικών υλικών, συστημάτων άρδευσης, αλουμινίου,

τραπεζών, θαλασσίων μεταφορών, υπηρεσιών εκπαίδευσης, κλωστοϋφαντουργίας, πλαστικών, τουριστικών υπηρεσιών κλπ.

Από τις σημαντικότερες ελληνικές επενδύσεις αναφέρουμε τις: TITAN (τσιμέντα), Χαρτοποιία Θράκης (Pyramids Paper Mills S.A.E. – Flora, χαρτοβιομηχανία), Vegas Oil & Gas του Ομίλου Βαρδινογιάννη (εξόρυξη πετρελαίου), η Alumil (αλουμίνιο), Kothali (δομικά υλικά), Ελληνικά Πετρέλαια (πετρέλαιο, φυσικό αέριο), Αρχιρόδον (τεχνικά έργα λιμένων), Edita/Chipita (τρόφιμα), Eurodrip (συστήματα υδρεύσεως και αρδεύσεως), Er-Lac (χρώματα), Τράπεζα Πειραιώς, Εθνική Τράπεζα, Informer (πληροφορική), Mellon Technologies (πληροφορική), Blue Point (κλωστοϋφαντουργία), BSB και Raxeovski (franchise γυναικείων ενδυμάτων), Όμιλοι Χανδρή και Ευγενίδη (θαλάσσιες μεταφορές), AXON (εκπαίδευση), Follie Follie, ANTAEA (φαρμακευτικά), ENERGEAN (εξόρυξη πετρελαίου), ΑΡΓΩ (υλικά συσκευασίας).

Αξίζει να γίνει αναφορά και στο διμερές εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών, ο όγκος του οποίου το 2011 (μια δύσκολη και για τις δύο χώρες χρονιά) ήταν € 900 εκ. εκ των οποίων 336εκ. ελληνικές εξαγωγές και 564 εκ. εισαγωγές (80% αύξηση σε σχέση με το 2010). Σύμφωνα με στοιχεία του ΕΒΕΑ, 227 ελληνικές εταιρείες εξάγουν προϊόντα και υπηρεσίες στην Αίγυπτο.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις απορρόφησαν γρήγορα τους κραδασμούς που ακολούθησαν την επανάσταση της 25ης Ιανουαρίου, προσαρμόστηκαν στα νέα δεδομένα που προέκυψαν και διαβλέπουν τις νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες στην Αίγυπτο, μια χώρα στην οποία οι Έλληνες πάντα είχαν συμπαρασταθεί κατά την διάρκεια της ιστορίας της κυρίως σε περιόδους δοκιμασίας.

Διαβλέπουν ότι η Αίγυπτος και λόγω μεγέθους και λόγω γεωγραφικής θέσης ως πύλη εισόδου στον αραβικό κόσμο και στην Αφρική, συνιστά, ιδιαίτερα στην παρούσα συγκυρία της οικονομικής κρίσης που βιώνουμε, διέξοδο στην ελληνική επιχειρηματικότητα καθώς και στο πλούσιο έμπυχο δυναμικό της χώρας που αναζητά ανά τον κόσμο ευκαιρίες απασχόλησης.

4.3 Επενδυτικό Περιβάλλον Αιγύπτου

Η Αίγυπτος είναι ο πρώτος αποδέκτης άμεσων ξένων επενδύσεων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και η Ε.Ε. είναι η κύρια πηγή προέλευσης. Η αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων μετά το 2004 οφείλεται στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και τις ιδιωτικοποιήσεις. Παρατηρείται απότομη πτώση των εισροών μετά την επανάσταση (-68%), χωρίς να διαφαίνονται σημεία ανάκαμψης μέχρι στιγμής.

Σε γενικές γραμμές, η Αίγυπτος προσφέρει ευνοϊκές συνθήκες για ξένες επενδύσεις, με εξαίρεση ένα περιορισμένο αριθμό (ως επί το πλείστον τομεακών) περιορισμών. Επιπλέον, σε ορισμένους τομείς η ξένη συμμετοχή επιτρέπεται από το νόμο, αλλά στην πράξη η πρόσβαση στους τομείς αυτούς είναι δυσχερής.

Η Αίγυπτος έχει υπογράψει περίπου 100 διμερείς επενδυτικές συμφωνίες και έχει θέσει σε ισχύ αντίστοιχες συμφωνίες με όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Παγκόσμια Τράπεζα κατέταξε την Αίγυπτο το 2006/07 στην κορυφή των κρατών όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις στο επιχειρηματικό κλίμα παγκοσμίως, ωστόσο η απόδοση της Αιγύπτου στη συνολική κατάταξη επιχειρείν την κατατάσσει στην 110^η θέση μεταξύ 183 χωρών. Η Αίγυπτος έχει καλές αποδόσεις όσον αφορά την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας και τις διασυνοριακές συναλλαγές, αλλά υπολείπεται σε δείκτες όπως απόκτηση οικοδομικών αδειών, εφαρμογή των συμβάσεων και καταβολή φόρων.

Ωστόσο, οι ιδιωτικοποιήσεις σταμάτησαν το 2008 όταν ξεκίνησε η χρηματοπιστωτική κρίση, και εν συνεχεία παραπέμφθηκαν στις καλένδες μετά την επανάσταση της 25^{ης} Ιανουαρίου ως απάντηση στις ανησυχίες των πολιτών σχετικά με ορισμένες αμφιλεγόμενες συμφωνίες με το προηγούμενο καθεστώς. Επιπλέον, οι φάκελοι πολλών συμβάσεων ιδιωτικοποίησης που υπογράφηκαν υπό το προηγούμενο καθεστώς άνοιξαν εκ νέου, ενώ άλλοι παραπέμφθηκαν στην Δικαιοσύνη. Το Υπουργείο Επενδύσεων καταργήθηκε και ο κύριος εκτελεστικός του βραχίονας, η Γενική Αρχή Επενδύσεων (GAFI) τέθηκε υπό την άμεση εποπτεία του πρωθυπουργού. Η GAFI παραμένει ο εκτελεστής και ο κύριος ρυθμιστής της επενδυτικής πολιτικής της Αιγύπτου.

Το επιχειρηματικό κλίμα επιδεινώθηκε σημαντικά στον απόηχο της επανάστασης της 25^{ης} Ιανουαρίου χωρίς να αποκατασταθεί κατά τη διάρκεια της μακράς μεταβατικής περιόδου. Αν και βελτιώσεις πραγματοποιήθηκαν όσον αφορά την

ασφάλεια, η νομική και διοικητική αβεβαιότητα εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα. Η ιδιωτικοποίηση έχει καταστεί ένα ευαίσθητο θέμα, και είναι απίθανο νέες ιδιωτικοποιήσεις να λάβουν χώρα σύντομα.

Οι γενικοί κανόνες που ισχύουν για τις ξένες επενδύσεις είναι διάσπαρτες σε διαφορετικούς νόμους και υπάγονται στην αρμοδιότητα διαφορετικών Αρχών. Κατ' αρχήν, οι ξένοι επενδυτές υπόκεινται σε διαδικασίες εισδοχής χωρίς διακρίσεις. Οι εξαιρέσεις από την εθνική μεταχείριση που αναφέρθηκαν από την Αίγυπτο στο πλαίσιο της Δήλωσης του ΟΟΣΑ για τις διεθνείς επενδύσεις και τις πολυεθνικές εταιρείες εφαρμόζονται κυρίως στις κατασκευές, τον ηλεκτρισμό, τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, το εμπόριο, τις θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές. Σειρά κινήτρων ισχύουν για την προσέλκυση επενδυτών, ιδίως για τις Ελεύθερες Οικονομικές Ζώνες και Ζώνες Επενδύσεων. Οι συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού τομέα (PPP), αν και βρίσκονται σε σχετικά αρχική φάση, έχουν πραγματοποιηθεί για μια σειρά επενδυτικών σχεδίων, ιδίως στις υποδομές.

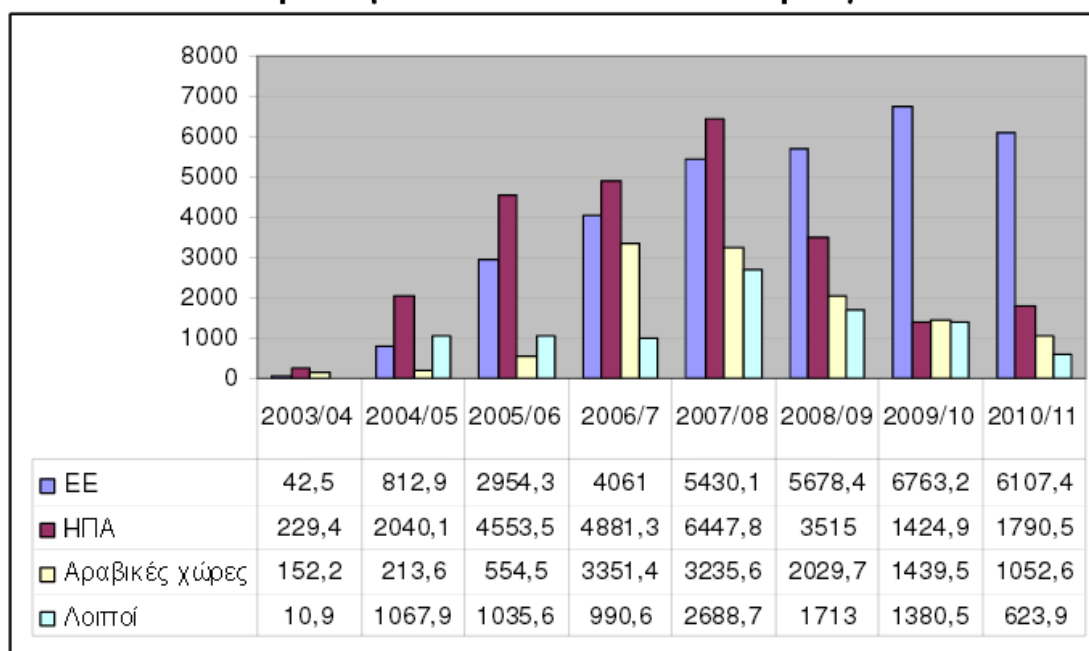
Υπό τον νόμο 8/1997, ο οποίος ρυθμίζει το καθεστώς των ξένων επενδύσεων σε 16 τομείς, οι επενδυτές επωφελούνται από ειδική διακριτική μεταχείριση και κίνητρα (μεταποίηση, υποδομές). Ο εν λόγω νόμος εγγυάται, επίσης, τον επαναπατρισμό των κεφαλαίων, το δικαίωμα κατοχής λογαριασμών ξένου συναλλάγματος και ισότιμη μεταχείριση.

Η μετά-επαναστατική επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος είχε ισχυρό αρνητικό αντίκτυπο στις επενδυτικές ροές. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου, το οικονομικό έτος 2010/2011 σημειώθηκε μεγάλη πτώση (67,6%) των καθαρών εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων, σε μόλις \$ 2,2 δις (0,9% του ΑΕΠ) έναντι \$ 6,8 δις (3,1% του ΑΕΠ) κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου κατέγραψαν καθαρή εισροή \$ 2,55 δις το 2010/2011 σε σύγκριση με την εισροή \$ 7,9 δις κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος. Οι ακαθάριστες εισροές ΑΞΕ προέλευσης ΕΕ μειώθηκαν σε 6,1 δις \$ από \$ 6,8 δις το προηγούμενο οικονομικό έτος, το οποίο αντανάκλαται και στον αριθμό των θυγατρικών της ΕΕ που ιδρύθηκαν. Τα τελευταία προσωρινά στοιχεία για τις ακαθάριστες ροές άμεσων ξένων επενδύσεων (δεύτερο εξάμηνο του 2011) δεν δείχνουν σημάδια ανάκαμψης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Αιγύπτου, η πλέον σημαντική πτώση των εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων κατά το τελευταίο οικονομικό έτος

ήταν στον τομέα του πετρελαίου, με εκροή \$ 191,3 εκ. έναντι εισροής \$ 3,6 δις το προηγούμενο οικονομικό έτος. Οι άμεσες παραγωγικές επενδύσεις ανήλθαν σε \$ 2,2 δις έναντι 2,7 δις το προηγούμενο έτος. Ο τομέας του πετρελαίου συνήθως προσελκύει το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ (73,3% το οικονομικό έτος 2010/2011). Η κατανομή των εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων σε τομείς το 2010/2011 αποκαλύπτει ότι ο δεύτερος ελκυστικότερος τομέας για ξένες επενδύσεις είναι ο τομέας της μεταποίησης (8% του συνόλου), ακολουθούμενος από τον τομέα των Υπηρεσιών (6,3%). Μεταξύ των υπηρεσιών, ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 1,7% των συνολικών εισροών και ακολουθούν οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (1,2%), οι κατασκευές (1,1%), και οι τηλεπικοινωνίες (0,1%). Οι άλλες υπηρεσίες αντιπροσώπευαν το 2,2% συνολικά. Οι επενδύσεις σε ακίνητα αντιπροσώπευαν το 1,4% του συνόλου, ενώ ο τομέας της γεωργίας είχε μερίδιο μόλις 0,3%.

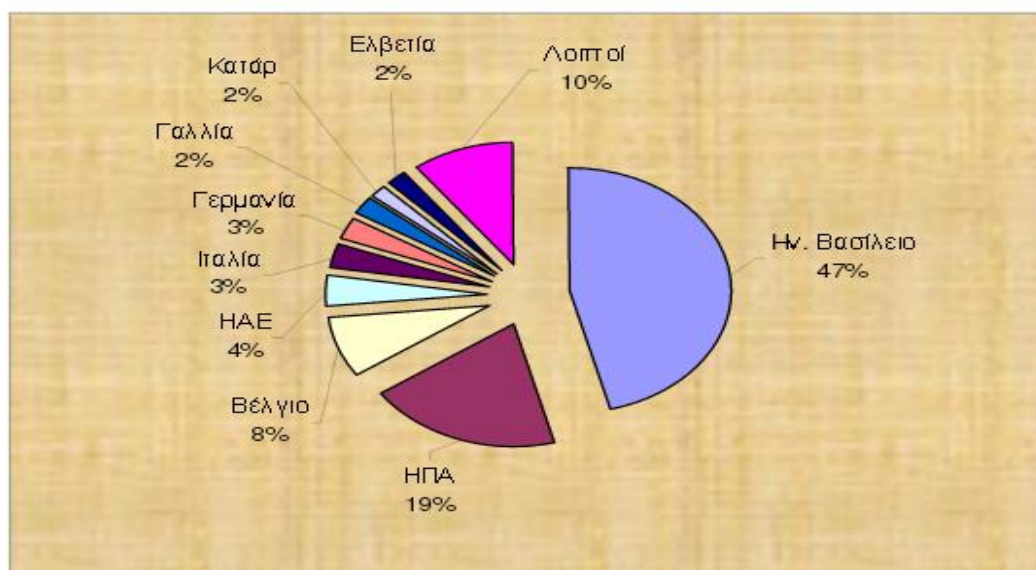
Πορεία Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Αίγυπτο

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων, Πρεσβεία της Ελλάδος στο Κάιρο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1

Οι σημαντικότεροι επενδυτές στην Αίγυπτο το 2010/11

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων, Πρεσβεία της Ελλάδος στο Κάιρο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2

Μεταξύ των χωρών της ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ιταλία και η Γερμανία ήταν οι πιο σημαντικές πηγές ξένων άμεσων επενδύσεων για την Αίγυπτο κατά τα τελευταία 5 χρόνια. Περίπου το 45% των ακαθάριστων εισροών στην Αίγυπτο προέρχονται από το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι ΗΠΑ αντιπροσώπευαν το 18% το 2010/2011, ενώ οι αραβικές χώρες κατείχαν συνολικά το 10% περίπου, με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Σαουδική Αραβία να προηγούνται. Η Κίνα αντιπροσωπεύει ένα πολύ μικρό ποσοστό (48\$ εκ. το 2010/2011, που αντιστοιχεί στο 0,5% του συνόλου). Οι 10 πρώτες χώρες αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 90% των εισροών ΑΞΕ.

Επενδυτικά, ο δευτερογενής τομέας και, κυρίως, η βιομηχανία έχει ιδιαίτερο βάρος για την αιγυπτιακή οικονομία, δεδομένου ότι σχετίζεται άμεσα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη μείωση της ανεργίας, με αιχμή τους κλάδους των τροφίμων, του έτοιμου ενδύματος και κλωστοϋφαντουργικών, της επιπλοποιίας, των δομικών υλικών, των χημικών και φαρμακευτικών. Ο τομέας της ενέργειας, ο οποίος προσελκύει το μεγαλύτερο τμήμα των επενδύσεων είναι εργασιακά κορεσμένος, εφόσον το απασχολούμενο σε όλα τα επίπεδα προσωπικό είναι εξειδικευμένο.

4.4 Τα κίνητρα ΑΞΕ στην Αίγυπτο

Τα βασικά κίνητρα που προσφέρονται στις επιχειρήσεις είναι μέσω διαφόρων Ζωνών με ειδικό καθεστώς και οι σχετικές πληροφορίες είναι διαθέσιμες στο κοινό (συμπεριλαμβανομένης της σε απευθείας, «online», σύνδεσης) από το GAFI. Για να ωθήσουν την μετακίνηση του πληθυσμού από τις μεγάλες πυκνοκατοικημένες πόλεις, σε (συνήθως φτωχότερες) γεωγραφικές περιοχές (ειδικότερα στην Άνω Αίγυπτο) οι Αρχές προσφέρουν διάφορα επενδυτικά κίνητρα, όπως διευκολύνσεις στην απόκτηση γης ή την επέκταση εγκαταστάσεων και από την άλλη πλευρά, για τους ίδιους λόγους, δυσχεραίνουν την έγκριση επενδυτικών σχεδίων στην πυκνοκατοικημένη Περιφέρεια του Καίρου. Η χερσόνησο του Σινά, λόγω της σημασίας της για την εθνική ασφάλεια, συνήθως μένει εκτός των εν λόγω κινήτρων. Ωστόσο, πρόσφατα (19 Ιανουαρίου 2012), ένα νομοθετικό διάταγμα για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της χερσονήσου του Σινά ψηφίστηκε από το Ανώτατο Συμβούλιο των Ενόπλων Δυνάμεων (SCAF). Ανοίγει τον δρόμο για την προώθηση της ανάπτυξης και τις επενδύσεις σε περιοχές όπου οι επενδύσεις ή αναπτυξιακά έργα που ανήκουν σε μη-Αιγύπτιους μπορεί να λάβουν την μορφή συμμετοχικών εταιρειών (joint stock company) με ανώτατο όριο 45% ξένης συμμετοχής. Η ιδιοκτησία της γης στην περιοχή του Σινά δεν επιτρέπεται στους ξένους αλλά επιτρέπονται δικαιώματα επικαρπίας για περίοδο έως 50 έτη.

Σύμφωνα με έκθεση του ΟΟΣΑ, η Αίγυπτος δεν επωφελείται στο έπακρο από τα προσφερόμενα κίνητρα και ειδικά εξ όσων ισχύουν στις Ελεύθερες Ζώνες. Επιπλέον, υπάρχει κάποια σύγχυση όσον αφορά τους διάφορους τύπους των Ζωνών που λειτουργούν, και μπορεί να προκύψει μεταξύ τους ανταγωνισμός για προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων, ιδίως στην περίπτωση εκείνων που προσφέρουν φορολογικά κίνητρα.

Φορολογία

Ο φορολογικός νόμος 91/2005 απλοποιεί σημαντικά το φορολογικό περιβάλλον, καθώς όλοι οι φόροι μειώνονται κατά 50% και ταυτόχρονα εξαλείφει το μεγαλύτερο μέρος των φορολογικών κινήτρων που ήταν προηγουμένως σε ισχύ (με εξαίρεση εκείνα που εφαρμόζονται στον γεωργικό τομέα). Ο αιγυπτιακός φορολογικός νόμος επιβάλλει φόρο εισοδήματος και εταιρικό φόρο 20% για αλλοδαπούς και Αιγύπτιους.

Οι πετρελαϊκές εταιρείες έρευνας και εξόρυξης υπόκεινται σε φόρο επί των κερδών 40,55%. Τα μερίσματα απαλλάσσονται φόρου. Τόκοι και χρεόγραφα που είναι εισηγμένα στο Χρηματιστήριο της Αιγύπτου απαλλάσσεται φόρου, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Τα άτομα δεν υπόκεινται σε φόρο επί των κερδών κεφαλαίου εκτός από την περίπτωση εκποίησης ακίνητης περιουσίας. Τα κέρδη αυτά δεν υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος, αλλά φορολογούνται με συντελεστή 2,5% επί της αξίας του ακινήτου.

Περιορισμοί στις Εισαγωγές

Η Αίγυπτος επιβάλλει περιστασιακά εμπορικούς περιορισμούς, όπως η απαγόρευση εξαγωγής ρυζιού, υψηλούς δασμούς κατά την εξαγωγή ορισμένων βιομηχανικών πρώτων υλών (ακατέργαστο μάρμαρο, γρανίτη, scrap), ή προβαίνει σε απαγόρευση των εξαγωγών τσιμέντου και χάλυβα. Μετά την Επανάσταση, οι περιορισμοί στις εισαγωγές έχουν ενταθεί (π.χ. απαγόρευση των εισαγωγών βάμβακος, τέλη αντιντάμπινγκ για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα από βαμβάκι, υποχρεωτικές απαιτήσεις πιστοποίησης ελέγχου για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, είδη ένδυσης, προϊόντα από δέρμα κα).

Σύμφωνα με το νόμο, η κυβέρνηση δεν μπορεί να παρεμβαίνει για να καθορίζει τις τιμές ή τα κέρδη των εταιρειών που έχουν ιδρυθεί στο πλαίσιο του Επενδυτικού Νόμου. Ωστόσο, καθορισμός τιμών και άλλες μορφές παρέμβασης στην διαμόρφωση των τιμών αποτελεί κοινή πρακτική σε ορισμένους τομείς που θεωρούνται στρατηγικής σημασίας όπως καύσιμα, ορισμένα βασικά τρόφιμα, και τα φαρμακευτικά προϊόντα.

Ανταγωνισμός

Το 2005 ψηφίστηκε νόμος περί Προστασίας του Ανταγωνισμού και της Απαγόρευσης Μονοπωλιακών Πρακτικών και για την εφαρμογή του νόμου, άρχισε να λειτουργεί ένας νέος οργανισμός, η Αιγυπτιακή Αρχή Ανταγωνισμού. Η νομοθεσία καλύπτει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης και οριζόντιες και κάθετες συμφωνίες. Οι δημόσιες επιχειρήσεις κοινής ωφέλειες που διαχειρίζεται το κράτος αποκλείονται καθώς και οι συμφωνίες που έχουν συναφθεί από την κυβέρνηση για τον καθορισμό τιμών πώλησης για βασικά προϊόντα. Το 2008 με τροποποιήσεις του νόμου εισήχθη η υποχρεωτική κοινοποίηση των συγχωνεύσεων και εξαγορών (στην

περίπτωση των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών άνω των 100 εκ. EGP). Ωστόσο, αυτές οι κοινοποιήσεις γίνονται μετά την συναλλαγή. Οι τομείς όπως οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια, οι τράπεζες και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες υπόκεινται σε κανονισμούς που εκδίδουν από δικούς τους εξειδικευμένους φορείς.

Προμήθειες Δημοσίου

Οι προμήθειες του Δημοσίου ρυθμίζονται από το Νόμο 39/1983 και τις τροποποιήσεις του. Οι τροποποιήσεις που επέφερε ο νόμος 98/1998 απαιτούν από την Κυβέρνηση να εξετάσει την τιμή και την αξία κατά την ανάθεση των συμβάσεων και να δικαιολογεί την άρνηση της προσφοράς. Ο Νόμος συνεχίζει να διατηρεί την προτίμησή του για τους εγχώριους εργολάβους, οι οποίοι έχουν προτεραιότητα, εάν οι προσφορές τους δεν υπερβαίνουν την χαμηλότερη προσφορά από αλλοδαπό περισσότερο από 15%. Βασικές διατάξεις του νέου νόμου περιλαμβάνουν επίσης: απαγόρευση επανάληψης των διαπραγματεύσεων μετά την υποβολή των τελικών προσφορών, έμφαση σε τεχνικές παραμέτρους, προστασία των δικαιωμάτων του αναδόχου, μείωση των τελών ασφάλισης, άμεση επιστροφή των εγγυήσεων όταν ανακοινωθούν τα αποτελέσματα και ίδρυση μιας κεντρικής υπηρεσίας για την Επίλυση των Παραπόνων στο Υπουργείο Οικονομικών.

Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Ένας σημαντικός αριθμός των συνθηκών για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (IPR) είναι σε ισχύ στην Αίγυπτο, και η εθνική νομοθεσία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας καλύπτει ένα σχετικά ευρύ φάσμα (διπλώματα ευρεσιτεχνίας, εμπορικά σήματα, πνευματικά δικαιώματα, γεωγραφικές ενδείξεις, βιομηχανικά σχέδια, προστασία βιοποικιλότητας). Η θέση σε ισχύ των ανωτέρω παραμένει η βασική πρόκληση. Η Αίγυπτος είναι μια χώρα διέλευσης παρά παραγωγής προϊόντων απομίμησης, ωστόσο αυτή η «διέλευση» μπορεί να είναι σημαντική. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων, η Αίγυπτος ήταν μεταξύ των πρώτων 10 χωρών αναχώρησης προϊόντων απομίμησης (σε αριθμό τεμαχίων) το 2008, 2009 και 2010.

Εμπόριο

Ο Εμπορικός Κώδικας της Αιγύπτου του 1882 (όπως τροποποιήθηκε από τον Εμπορικό Νόμο 17/1999) καλύπτει το γενικό εμπόριο, εμπορικές συμβάσεις, τραπεζικές συναλλαγές, εμπορικά έγγραφα (συμπεριλαμβανομένων επιταγών), και την πτώχευση. Νόμος περί πτωχεύσεως, αποκλειστικά, δεν υπάρχει. Το κεφάλαιο πτώχευσης του εμπορικού κώδικα είναι ασαφές ή δεν αποφαίνεται σε σειρά βασικών θεμάτων (π.χ. επικεντρώνεται στην ατομική και όχι στην εταιρική πτώχευση και στην εκκαθάριση και όχι αποκατάσταση). Ως εκ τούτου, στην πράξη, αποδεικνύεται συχνά ανεπαρκής για την αντιμετώπιση πολύπλοκων καταστάσεων που επιχειρήσεις ενδέχεται να αντιμετωπίσουν.

Τραπεζικό Σύστημα

Η κυβέρνηση προέβη σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις του τραπεζικού συστήματος από το 2004 με αποτέλεσμα τη μείωση του ποσού των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ωστόσο, οι πιστώσεις προς τον ιδιωτικό τομέα είναι προβληματικές (οι τράπεζες έχουν περιοριστικές πολιτικές δανεισμού, ιδιαίτερα έναντι των μικρομεσαίων επιχειρήσεων), ενώ αυξάνεται ο δανεισμός προς την κυβέρνηση για την χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Leasing

Νόμος 95/1995 επιτρέπει την μίσθωση (leasing) των παγίων περιουσιακών στοιχείων και ακινήτων και σχεδιάστηκε με σκοπό την μείωση των υψηλών δαπανών που αντιμετωπίζουν οι νέοι επενδυτές στην αρχική φάση της επένδυσης. Συγκεκριμένα, ο νόμος επιτρέπει ρητά την αγορά ακινήτων μέσω των μηχανισμών χρηματοδοτικής μίσθωσης. Ο νόμος Leasing τροποποιήθηκε το 2011 για να καταστεί πιο ελκυστική η χρηματοδοτική μίσθωση για τους επενδυτές μέσω απαλλαγής των οικονομικών δραστηριοτήτων χρηματοδοτικής μίσθωσης από φόρο πωλήσεων (sales tax) και τέλη, μέσω καθορισμού χρηματοοικονομικών όρων τους οποίους οι εταιρείες Leasing πρέπει να τηρούν, αύξησης του ελέγχου, οργάνωσης και αποτελεσματικότητας των δραστηριοτήτων χρηματοδοτικής μίσθωσης και μέσω ενσωμάτωσης σαφών εγγυήσεων για τα εμπλεκόμενα μέρη.

Λογιστικά Πρότυπα

Σύμφωνα με το Εταιρικό Δίκαιο ν.159/1981 και τον Νόμο της Αρχής Κεφαλαιαγοράς 95/1992, όλες οι εταιρείες που είναι εγκαταστημένες στην Αίγυπτο (εισηγμένες και μη, ξένες και εγχώριες) πρέπει να συντάσσουν τις οικονομικές καταστάσεις (financial statement) σύμφωνα με τα αιγυπτιακά Λογιστικά Πρότυπα (EOS) και οι οποίες πρέπει να ελέγχονται από ορκωτό λογιστή. Τα Αιγυπτιακά Λογιστικά Πρότυπα ορίστηκαν από την Επιτροπή Προτύπων της Αιγυπτιακής Εταιρείας των Λογιστών και Ελεγκτών η οποία είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (IFAC).

4.5 Ο Όμιλος στην Αίγυπτο

Η παρουσία του Τιτάνα στην Αίγυπτο χρονολογείται από το 1979 όταν προχώρησε στην κατασκευή πλωτού κέντρου διανομής τσιμέντου στην Αλεξάνδρεια. Το 1980 δημιουργήθηκε δεύτερος σταθμός διανομής στην Adabiya δίπλα στο Σουέζ. Και οι δύο σταθμοί λειτούργησαν μέχρι το 1987 όταν η Αίγυπτος απαγόρευσε τις εισαγωγές τσιμέντου. Με την άρση της απαγόρευσης το 1997, ο Τιτάνας συμμετείχε σε σταθμούς εισαγωγής και διανομής τσιμέντου στην Αλεξάνδρεια και στην Safaga στην Ερυθρά Θάλασσα. Το 1999 Τιτάν και Lafarge προχωρούν στη σύσταση κοινής εταιρείας και εξαγοράζεται η πλειοψηφία των μετοχών της Beni Suef Cement Company. Ακολούθησε το 2002 η από κοινού εξαγορά της Alexandria Portland Cement Company (APCC). Το 50% του πλειοψηφικού πακέτου (88,45%) των μετοχών της αιγυπτιακής εταιρείας Alexandria Portland Cement Company (APCC) απέκτησε η Τιτάν. Η APCC διατηρεί εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου στην Αλεξάνδρεια, ετήσιας δυναμικότητας δύο εκατ. τόνων και πρόσφατα ολοκλήρωσε την ανέγερση νέας γραμμής παραγωγής ξηράς μεθόδου.

Η εξαγορά πραγματοποιείται μέσω της κοινής με τη Lafarge εταιρείας Lafarge Titan Egyptian Investments Limited (LTEIL), στην οποία περιέρχεται το 100% των μετοχών της Alexandria Development Limited (ADL), θυγατρικής συμμετοχών της Lafarge, που κατέχει το 88,45% του μετοχικού κεφαλαίου της εξαγοραζόμενης τσιμεντοβιομηχανίας APCC.

Το τίμημα εξαγοράς ισοδυναμεί με μέση τιμή 21,64 αιγυπτιακών λιρών ανά μετοχή της APCC. Στην Τιτάν για το 50% του ανωτέρω πλειοψηφικού πακέτου αντιστοιχεί ποσό 25,5 εκατ. δολ. Η Τιτάν αναλαμβάνει επίσης το 50% των υποχρεώσεων, οι οποίες εκτιμάται ότι ανέρχονται συνολικά σε 100 εκατ. δολ. Η νέα αυτή συμφωνία αποτελεί επέκταση της ήδη υφιστάμενης επιχειρηματικής συνεργασίας της Τιτάν και της Lafarge στην Αίγυπτο, που μέσω της LTEIL ελέγχουν, από το 1999, κατά ποσοστό 95% και την αιγυπτιακή εταιρεία Beni Suef Cement Company, ιδιοκτήτρια του ομώνυμου εργοστασίου (120 χλμ. νότια του Καΐρου), ετήσιας δυναμικότητας 1,5 εκατ. τόνων.

Titan Egyptian Investments Limited, μία εταιρεία επενδύσεων χαρτοφυλακίου, δραστηριοποιείται στην παραγωγή και διάθεση τσιμέντου. Η εταιρεία ήταν παλαιότερα γνωστή ως Lafarge Titan Egyptian Investments Limited και άλλαξε το όνομά της σε Titan Egyptian Investments Limited τον Μάιο του 2008 Titan Egyptian Investments Limited βασίζεται σε Σεντ Ελιέ, τα Channel Islands.

Έτσι, από συνεταίροι επί αιγυπτιακού εδάφους, ανταγωνιστές, μετά από δέκα χρόνια κοινής δραστηριοποίησης στην Αίγυπτο, ο Τιτάνας και η γαλλική Lafarge αποφάσισαν να ακολουθήσουν την οδό του ανταγωνισμού. Με μια αιφνιδιαστική ανακοίνωση ύστερα από το κλείσιμο της συνεδρίασης στο Paris Bourse (όπου είναι εισηγμένη η γαλλική εταιρεία), οι δύο όμιλοι δημοσιοποίησαν deal ύψους 330 εκατ. ευρώ, βάσει του οποίου ο Τιτάνας εξαγοράζει το 50% που κατείχε η Lafarge στην κοινή εταιρεία (joint venture) Lafarge-Titan Egyptian Investments.

Ο Τιτάνας έτσι αποκτά το 100% της αιγυπτιακής εταιρείας στην οποία ανήκουν δύο μονάδες, μια στην Αλεξάνδρεια παραγωγικής δυναμικότητας σήμερα 1,8 εκατ. τόνων ετησίως και η δεύτερη στο Beni Suef (νότια του Καΐρου) δυναμικότητας 1,5 εκατ. τόνων ετησίως.

Πλέον, οι δύο όμιλοι γίνονται αντίπαλοι και στην αιγυπτιακή αγορά, καθώς η Lafarge (η ισχυρότερη τσιμεντοβιομηχανία διεθνώς και ένας από τους κύριους ανταγωνιστές του ελληνικού ομίλου) εξαγόρασε στο τέλος του 2007 έναντι 8,8 δισ. ευρώ την Orascom Cement, τη μεγαλύτερη τσιμεντοβιομηχανία της ευρύτερης περιοχής με παραγωγική δυναμικότητα 35 εκατ. τόνων και πρόβλεψη να φθάσει τα 45 εκατ. τόνους μέσω προγράμματος επενδύσεων.

Αυτή ακριβώς η κίνηση ήταν η θρυαλλίδα των «αιγυπτιακών» εξελίξεων για τον Τιτάν. Και αυτό διότι η συμφωνία των δύο ομίλων προέβλεπε τη συμμετοχή κατά

50-50% σε όλες τις δραστηριότητες στην ενιαία αγορά της Αιγύπτου. Στο πλαίσιο αυτό, οι εταιρείες Beni Suf Cement Company και Alexandria Portland Cement Company είχαν εξαγοραστεί από την Τιτάν και τη Lafarge μέσω του κοινού τους joint venture.

Τα σενάρια τότε ήταν δύο: είτε ο Τιτάνας θα αποκτούσε το 50% της Orascom Cement (θα τηρούνταν δηλαδή οι όροι της κοινής συμφωνίας) ή θα μεταβίβαζε η μία εταιρεία στην άλλη τη συμμετοχή της. Έπειτα από διαπραγματεύσεις που πραγματοποιούνταν για αρκετές εβδομάδες μεταξύ των διοικήσεων των δύο τσιμεντοβιομηχανιών, αποκλείστηκε η λύση της συνεργασίας και πλέον ο ελληνικός όμιλος δραστηριοποιείται αυτόνομα στη χώρα. Με την εξαγορά ύψους 330 εκατ. ευρώ (συμπεριλαμβανομένου και του δανεισμού ύψους περίπου 20 εκατ. ευρώ της αιγυπτιακής εταιρείας), ο Τιτάνας διασφαλίζει την παρουσία του στη διαρκώς αναπτυσσόμενη αγορά της Αιγύπτου, αλλά και γενικότερα της Μέσης Ανατολής.

4.6 Οικονομικά Στοιχεία

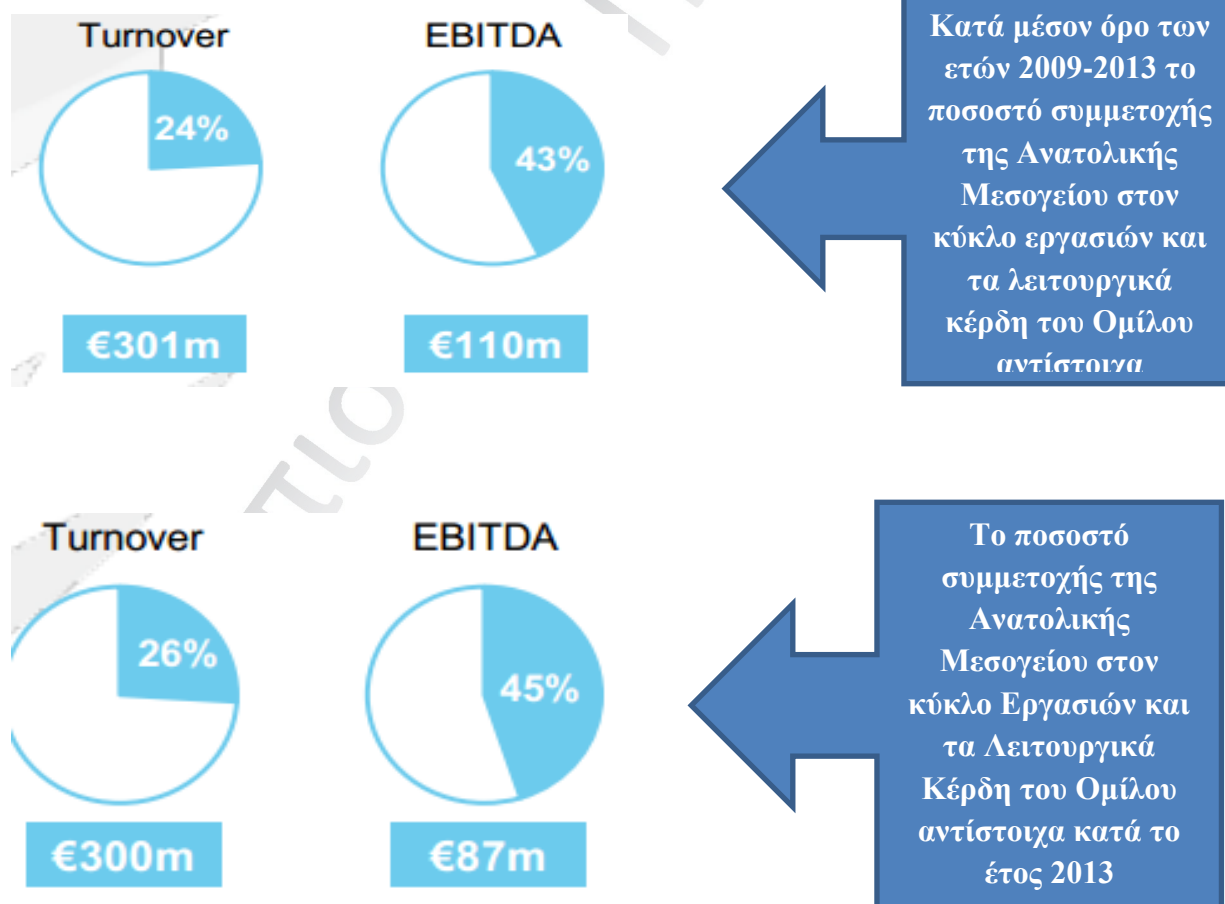
Οι δραστηριότητες του TITANA στην Αίγυπτο έχουν συνεισφέρει σημαντικά στις συνολικές επιδόσεις του Ομίλου τα τελευταία χρόνια. Η θετική πορεία των δραστηριοτήτων της Αιγύπτου έχει επιτευχθεί παρά τις πολιτικές αναταραχές, το δύσκολο επιχειρηματικό περιβάλλον και τις δυσκολίες στην παραγωγή, λόγω της έλλειψης παροχής φυσικού αερίου. Η ομάδα διοίκησης, η οποία αποτελείται από τοπικά στελέχη, συνεισέφερε καθοριστικά στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων και την επέκταση του Ομίλου στην αιγυπτιακή αγορά. Συγχρόνως, τα ίδια αυτά στελέχη ανέλαβαν πρωτοβουλίες για ουσιώδη θέματα που απασχολούν τους συμ-μετόχους, με στόχο τη διασφάλιση μακροχρόνια καλών σχέσεων με τις τοπικές κοινότητες.

Από το 2008, όταν ο TITAN εξαγόρασε το 100% των δραστηριοτήτων στην Αίγυπτο, η τοπική ομάδα διοίκησης συνεργάζεται στενά με τους ενδιαφερόμενους φορείς και ιδιαίτερα με τις κοινότητες κοντά στα δύο εργοστάσια στο Beni Suf και στην Αλεξάνδρεια, με κύριο μέλημα την κατανόηση των αναγκών και των προτεραιοτήτων τους και τη σύμπραξη για την αντιμετώπισή τους.

Το 2013 η παραγωγική δυναμικότητα των εργοστασίων επηρεάστηκε από την έλλειψη συνεχούς παροχής φυσικού αερίου. Ο Όμιλος ανταποκρινόμενος στις

ανάγκες της αγοράς, προετοιμάζεται για τη χρήση δευτερογενών καυσίμων, ώστε να ελαττώσει την εξάρτησή του από μία και μόνο πηγή ενέργειας. Η θυγατρική του Ομίλου TITAN Cement Egypt προχωρά για το σκοπό αυτό σε συστηματική διαβούλευση, ενημερώνοντας για τις λύσεις που μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της βιομηχανίας για ενέργεια, αλλά και της κοινωνίας ευρύτερα.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται διαγράμματα με τα οποία γίνονται ευδιάκριτα τα ποσοστά συμμετοχής της Ανατολικής Μεσογείου, ως σύνολο και όχι μεμονωμένα για την περιοχή της Αιγύπτου, στην κερδοφορία του Ομίλου. Εκτός από την Αίγυπτο, στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ο Όμιλος TITAN συμμετέχει με ποσοστό 50% και στην αγορά της Τουρκίας. Αξίζει να αναφερθεί ότι στην Τουρκία η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη οδηγεί σε ουσιαστική αύξηση της εγχώριας ζήτησης για δομικά υλικά.

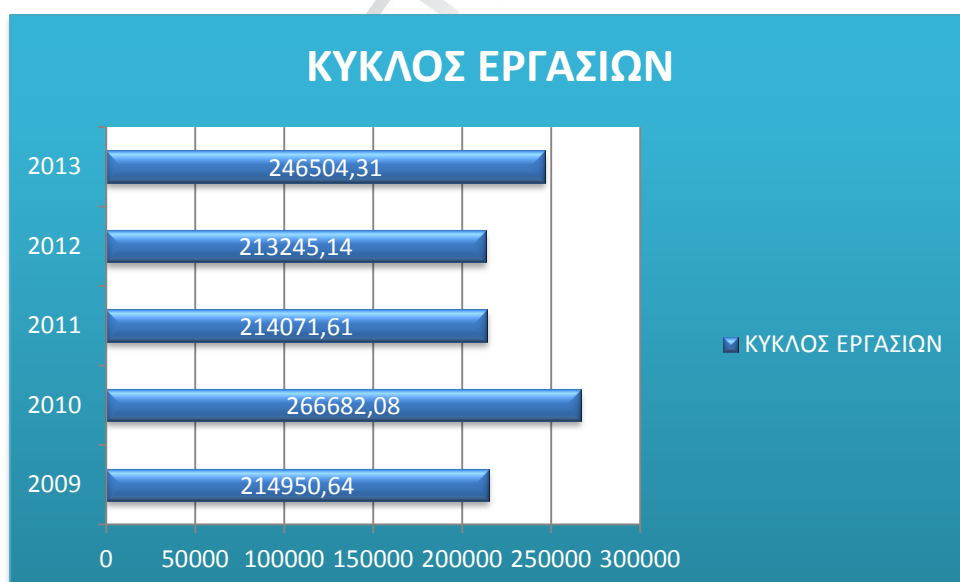

Πηγή: *Company Filings 2009-2013. Note: 5 year Average of 2009–2013*

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1

**ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΣΤΗΝ
ΑΙΓΥΠΤΟ**

	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Alexandria Portland Cement Company SAE</i>	110.303,75	121.768,10	90.819,29	82.078,48	98.274,96
<i>Beni Suef Cement SAE</i>	104.646,89	144.913,98	123.252,32	131.166,66	148.229,35
ΣΥΝΟΛΟ	214.950,64	266.682,08	214.071,61	213.245,14	246.504,31

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2

**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΡΔΗ Ή ΖΗΜΙΕΣ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ**

	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Alexandria Portland Cement Company SAE</i>	36.577,08	30.854,51	33.242,94	22.413,82	24.569,48
<i>Beni Suef Cement SAE</i>	35.480,42	60.634,12	47.399,69	36.953,27	39.026,01
ΣΥΝΟΛΟ	72.057,5	91.488,63	80.642,63	59.367,09	63.595,49

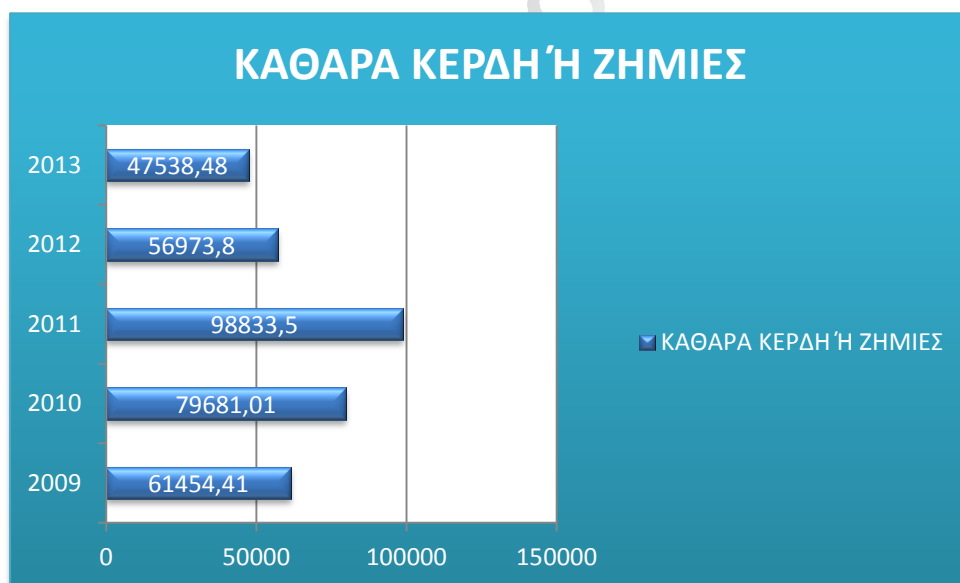
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3

**ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ Ή ΖΗΜΙΕΣ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΣΤΗΝ
ΑΙΓΥΠΤΟ**

	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Alexandria Portland Cement Company SAE</i>	31.132,10	24.861,43	65.633,79	33.800,76	22.946,14
<i>Beni Suef Cement SAE</i>	30.322,31	54.819,58	33.119,71	23.173,04	24.592,34
ΣΥΝΟΛΟ	61.454,41	79.681,01	98.833,5	56.973,8	47.538,48

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Ή ΖΗΜΙΩΝ ΣΤΗΝ
ΑΙΓΥΠΤΟ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΜΙΛΟΣ TITAN ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

«Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2010).»

5.1 Γενικά

Τον τελευταίο καιρό, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης (Birdsall, 2009). Η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σε ό,τι αφορά στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τα μέτρα αυτά, αν και διέφεραν από χώρα σε χώρα, ωστόσο είχαν έναν κοινό στόχο, τη βελτίωση της ρευστότητας, την κινητοποίηση των επενδύσεων με σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας και τη συγκράτηση της απασχόλησης.

Η ανάπτυξη κοινών στρατηγικών σε συνδυασμό με την προώθηση των μακροπρόθεσμων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν το βασικό χαρακτηριστικό του σχεδίου της αντιμετώπισης της κρίσης. Στόχος είναι η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Οι βασικοί

άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα (European Commission, 2009).

5.1.1 Η Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα

Σε μια εποχή που η ελληνική κρίση έχει πυροδοτήσει μια κρίση εμπιστοσύνης σε ολόκληρη την ευρωζώνη οι χώρες επιχειρούν να την περιορίσουν με αυστηρά μέτρα περιορισμού των ελλειμμάτων στη χώρα μας, όπου βρίσκεται και η καρδιά της νέας (δημοσιονομικής) φάσης της ευρωπαϊκής κρίσης. Κανείς, ούτε οι καταναλωτές, ούτε οι επιχειρήσεις, ούτε οι εξειδικευμένοι διεθνείς αναλυτές μπορούν να προβλέψουν με βεβαιότητα τη διάρκεια της εγχώριας κρίσης. Η κρίση της ελληνικής οικονομίας συνδέεται εν μέρει με την κρίση της στρατηγικής του ευρώ. Παρά την αρχική αναιτιολόγητη αισιοδοξία, οι οικονομικές εξελίξεις στις διεθνείς χρηματαγορές έπληξαν τον πυρήνα του ευρώ και οδήγησαν σε κρίση τις στρατηγικές εξουσίας που συνδέονται με αυτό (Busch, 1986). Η συμβίωση χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης κάτω από τη «στέγη» του ίδιου νομίσματος οδήγησε σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Η ταχεία ανάπτυξη στις χώρες της «περιφέρειας» και η σχετική στασιμότητα του «κέντρου» μείωσε δραστικά την αναπτυξιακή «ψαλίδα» μεταξύ τους. Την ίδια στιγμή, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης στις πρώτες συνοδεύτηκαν τόσο από ραγδαία μείωση στο κόστος του εγχώριου δανεισμού όσο και από εισροή ξένων «αποταμιεύσεων», γεγονός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση σταθερών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Παρά την αρχική αμηχανία και τις άστοχες αμφιταλαντεύσεις, η κρίση αντιμετωπίζεται ως αφορμή για την ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών που συνδέονται με το σχέδιο του ευρώ (Busch, 1986). Ωστόσο, η πρόσφατη οικονομική κρίση δεν ήταν ένα ανεξάρτητο και απρόσμενο φαινόμενο. Τα αίτια, η φύση και τα χαρακτηριστικά της συνδέονται με την όλη ιστορία της μεταπολεμικής διαδικασίας συσσώρευσης του κεφαλαίου στον ανεπτυγμένο καπιταλισμό και συγκεκριμένα τη «χρυσή εποχή» της συσσώρευσης του

κεφαλαίου, την κρίση της δεκαετίας του 1970, τον τρόπο με τον οποίο «λύθηκε» ή αντιμετωπίστηκε η κρίση αυτή, την εμπειρία της «νεοφιλελεύθερης» περιόδου και ιδίως της τελευταίας της φάσης, όταν και εντάθηκε το φαινόμενο της χρηματοπιστωτικοποίησης της καπιταλιστικής οικονομίας (Υπουργείο Οικονομικών, 2010).

5.1.2 Τα Αίτια της Οικονομικής Κρίσης

Τα αίτια της κρίσης πρέπει να αναζητηθούν αφενός στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν αλλά και στη διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που τα ανέδειξε με εντονότερο και οξύτερο τρόπο. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι η ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την εμμονή στην άσκηση πολιτικών στη κατεύθυνση των αυτορρυθμιζόμενων αγορών (Μπούρας & Λυκούρας, 2011).

Η παραγωγική βάση της Ελληνικής Οικονομίας είναι ισχνή καθώς στηρίχθηκε, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση. Ακόμη, οι Τράπεζες το πιο ισχυρό τμήμα του ελληνικού κεφαλαίου, οι οποίες λειτούργησαν με πρωτόγνωρους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με την επέκτασή τους στα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, μαζί με άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, είναι εκτεθειμένες στην διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων, καθώς η κρίση αυτή πλήττει με ιδιαίτερη σφοδρότητα τις χώρες αυτές (Τσουλιφίδης 2010).

Η σημερινή κρίση ξεκίνησε από την ταυτόχρονη συνύπαρξη των ακόλουθων τριών παραγόντων (INE-ΓΣΕΕ, 2008) :

- Η φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, η οποία διευκόλυνε την υπέρ-κατανάλωση, με αποτέλεσμα την υπέρ-θέρμανση της

οικονομίας και την αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, όπως πολλές φορές συμβαίνει σε παρόμοιες κρίσεις.

- Η ραγδαία εξάπλωση στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου, από 9% των συνολικών στεγαστικών το 2003 σε 24% το 2007, δηλαδή μια αχαλίνωτη πιστωτική επέκταση σε κατηγορίες νοικοκυριών που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί. Οι τράπεζες παρείχαν δάνεια με μόνη εγγύηση την αναμενόμενη αύξηση στην τιμή της κατοικίας, ενώ διευκόλυναν τα νοικοκυριά με ελκυστικά χαμηλά επιτόκια στα πρώτα χρόνια, τα οποία όμως θα αναπροσαρμόζονταν στη συνέχεια. Πολλές φορές οι τράπεζες αναλάμβαναν να πληρώσουν το δάνειο του νοικοκυριού από άλλη τράπεζα, επειδή το νοικοκυριό είχε πρόβλημα αποπληρωμής.

- Η μεταφορά του ρίσκου από τους ισολογισμούς των τραπεζών στο κοινό και τους επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων, πολλοί από τους οποίους αγνοούσαν το ύψος του κινδύνου και υπήρξαν επιρρεπείς στις τότε υψηλές αποδόσεις. Η μεταφορά αυτή του ρίσκου επέτρεπε στις τράπεζες να δανείζουν άφοβα σε μη φερέγγυους δανειολήπτες και στη συνέχεια να αποκτούν ρευστότητα για επιπλέον δανειοδοτήσεις, χωρίς να χρειάζεται να βρουν νέους καταθέτες.

Πέραν τούτου, οι αιτίες της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης πρέπει να εντοπιστούν σε τρεις επιπλέον παράγοντες:

- Στις πολιτικές δραστικής μείωσης των φορολογικών εσόδων που ακολούθησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις για πάνω από μια δεκαετία πριν την κρίση.

- Στη νεοφιλελεύθερη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που απέκλειε τη στήριξη των δημόσιων οικονομικών της Ευρωζώνης με απευθείας δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αλλά υποχρέωνε τις κυβερνήσεις να αντλούν δάνεια μόνο από τις εμπορικές τράπεζες και γενικότερα τις χρηματοπιστωτικές αγορές, με αποτέλεσμα την εκτίναξη των επιτοκίων δανεισμού στη συγκυρία της κρίσης. Στην εμμονή παράλληλα της ελληνικής κυβέρνησης στις νεοφιλελεύθερες συνταγές διαχείρισης της οικονομίας. Όταν οι χρηματαγορές απέσυραν την εμπιστοσύνη τους προς την ελληνική οικονομία, τα επιτόκια δανεισμού του Δημοσίου εκτινάχθηκαν σε δυσβάσταχτα ύψη. Τον Φεβρουάριο 2010 αποφασίστηκε από την Ευρωπαϊκή

Επιτροπή η διαμόρφωση ενός πακέτου δανειακής στήριξης του ελληνικού Δημοσίου με την εμπλοκή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), υπό τον όρο ότι η χώρα θα ακολουθούσε ένα αυστηρό πρόγραμμα περιστολής των δημόσιων δαπανών. Η κυβέρνηση προσανατολίστηκε στον περιορισμό των μισθωτικών δαπανών του δημοσίου και στην περιστολή του κοινωνικού κράτους, με παράλληλη αύξηση των εσόδων κυρίως από έμμεσους φόρους (αύξηση ΦΠΑ). Άφησε αμετάβλητες τις συνθήκες αναφορικά με άλλες πηγές εσόδων ή δαπανών. Στις 23 Απριλίου 2010 η ελληνική κυβέρνηση ζήτησε την ενεργοποίηση του μηχανισμού δανειακής στήριξης εκ μέρους της ΕΕ και του ΔΝΤ, εγκαινιάζοντας παράλληλα πολιτικές «συρρίκνωσης του κράτους» αναφορικά με το ασφαλιστικό σύστημα, τις συντάξεις, την τοπική αυτοδιοίκηση.

- Στην ίδια την ύπαρξη του ευρώ που, πριν την κρίση, διευκόλυνε τη μεταφορά πόρων προς τις χώρες που αναπτύσσονταν ταχύτερα. Οι κεφαλαιακές αυτές εισροές ισοσκελίζουν το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας, δηλαδή επέτρεπαν πριν την κρίση στην Ελλάδα και άλλες χώρες της λεγόμενης «ευρωπαϊκής περιφέρειας» να διατηρούν ένα σημαντικό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Με το ξέσπασμα της κρίσης η δυνατότητα αυτή ξανεμίσθηκε, καθώς συρρικνώθηκαν οι κεφαλαιακές εισροές.

- Τέλος, στο διάστημα 1996-2008 η Ελλάδα σημείωσε υψηλή πραγματική αύξηση του ΑΕΠ κατά 61,0%, η Ισπανία κατά 56,0% και η Ιρλανδία κατά 124,1%, σε αντίθεση με τις περισσότερο αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες. Το αντίστοιχο ποσοστό για την Γερμανία ήταν 19,5%, την Ιταλία 17,8% και για τη Γαλλία 30,8%. Οι χώρες που σημείωσαν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης κατά βάση κατέληξαν με σημαντικά ελλείμματα στις τρέχουσες συναλλαγές.

5.1.3 Οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο

βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία (Marmot και Bell, 2009).

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφοροποιούνται όχι μόνο μεταξύ των χωρών, όπου οι χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά και στο εσωτερικό των χωρών, έτσι ώστε οι χειρόνακτες εργάτες και τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση να υφίστανται τις πλέον δυσμενείς επιπτώσεις σε σχέση με τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης της μεσαίας και ανώτερης τάξης (Stiglitz, 2006). Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία (Marmot και Bell, 2009).

Η οικονομική κρίση, σε παγκόσμια κλίμακα, θέτει σε καθεστώς ευπρόσβλητης εργασίας το ήμισυ σχεδόν των εργατών, οι οποίοι βρίσκονται σε κίνδυνο απώλειας της εργασίας και συνεπώς σε κατάσταση εργασιακής ανασφάλειας. Από τα τέλη του 2008 η ανεργία άρχισε να αυξάνεται. Ο αριθμός των φτωχών εργαζομένων θα αυξηθεί παγκόσμια κατά 200 εκατομμύρια και θα ανέλθει στο επίπεδο των 700–800 εκατομμυρίων.

Η κατάσταση αυτή, όπως περιγράφηκε παραπάνω, απειλεί κυρίως τις χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης, καθώς και στο εσωτερικό των χωρών τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, ενώ αποδεικνύει τρία βασικά αλληλοσυνδεδεμένα προβλήματα:

- Την αυξανόμενη τάση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών,
- Την ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας, και
- Τα επείγοντα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής και της οικολογικής υποβάθμισης.

5.1.4 Το αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης

Η οικονομική κρίση οδηγεί σε επισφαλή εργασία, ανεργία, και τελικά φτώχεια που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό όλο και περισσότερων ομάδων πράγμα που

αποτελεί πηγή για διάφορες ψυχικές διαταραχές. Η ανεργία σχετίζεται επίσης με αύξηση της ημερήσιας κατανάλωσης αλκοόλ, αύξηση στις αυτοκτονίες, στην ενδοοικογενειακή βία, αλλά και μείωση των θανάτων από τροχαία κατά 1,4%. Ειδικότερα η φτώχεια σχετίζεται με την εμφάνιση ασθενειών καθώς τα άτομα αναγκάζονται να διαβιώνουν σε υποβαθμισμένο περιβάλλον, να τρέφονται ανεπαρκώς και να εργάζονται σε επικίνδυνα και ανθυγιεινά περιβάλλοντα (Λιαρόπουλος, 2010).

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης ήταν ορατά ήδη από το 2008. Κατά το 2008, οι καθαρές συνολικές επενδύσεις υποχώρησαν στο 8% περίπου του ΑΕΠ, δηλαδή κατά 4,5 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2007. Αυτό σηματοδοτεί αφενός τη συρρίκνωση των εισοδημάτων και αφετέρου την αναβολή της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα ενόψει της μείωσης της ζήτησης που χαρακτηρίζει την οικονομική κρίση. Επιπλέον, η κάμψη των επενδύσεων αντικατοπτρίζει τις δυσκολίες πρόσβασης στον δανεισμό που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Κατά την πρώτη περίοδο της κρίσης, μέχρι τα μέσα του 2009, όταν οξυνόταν η κρίση των τραπεζών, όλες οι κυβερνήσεις των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών χρηματοδότησαν τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με αποτέλεσμα τη μεγάλη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους. Στην Ελλάδα διατέθηκαν συνολικά 28 δις ευρώ για την άμεση στήριξη του τραπεζικού συστήματος και για εγγυήσεις. Με άλλη διατύπωση, λόγω της κρίσης ένα μέρος του ιδιωτικού χρέους μετατράπηκε σε δημόσιο (Savas, 2012).

5.2 Ο Όμιλος στην Οικονομική Κρίση

Ο κλάδος του τσιμέντου είναι ένας κλάδος με κυκλικές διακυμάνσεις και χαρακτηρίζεται από μακρές περιόδους ανάπτυξης, στις οποίες παρεμβάλλονται βραχείς περίοδοι κάμψης. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οι διάφορες γεωγραφικές αγορές διέρχονται διαφορετικούς κύκλους, κάτι που σημαίνει ότι είναι σχετικά σπάνιο να συμπίπτουν χρονικά οι περίοδοι κατά τις οποίες βρίσκονται σε κάμψη. Αυτό σημαίνει επίσης ότι οι αγορές που βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης μια δεδομένη στιγμή είναι πάντοτε περισσότερες από εκείνες που βρίσκονται σε κάμψη.

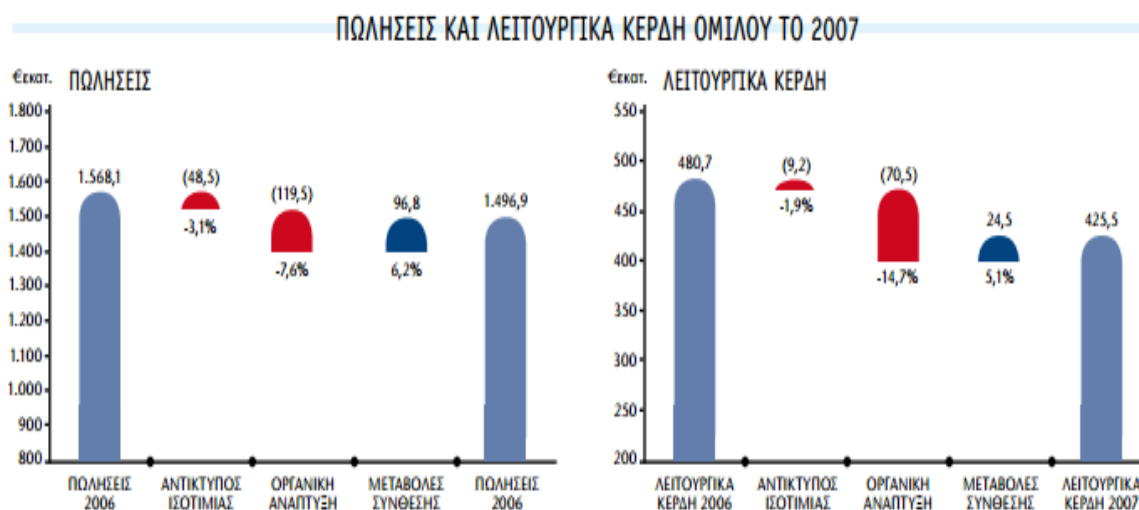
Ο παράγοντας αυτός είναι πολύ σημαντικός όσον αφορά στη διαμόρφωση των μακροπρόθεσμων προβλέψεων για την πορεία της βιομηχανίας τσιμέντου διότι σημαίνει ότι οι προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου ήταν ενθαρρυντικές, παρά την ύφεση που παρατηρήθηκε το 2007 στις ΗΠΑ. Οι κύριοι παράγοντες ανάπτυξης που δίνουν ώθηση στην κατανάλωση τσιμέντου είναι η πληθυσμιακή αύξηση (καθώς οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης για στέγαση, εμπορική οικοδομική ανάπτυξη και υποδομές) και η οικονομική ανάπτυξη (ώθηση της κατά κεφαλή κατανάλωσης τσιμέντου).

2007

Το 2007, ο Κύκλος Εργασιών του Ομίλου ανήλθε σε €1.497 εκατ., παρουσιάζοντας μείωση κατά 5% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, ο Κύκλος Εργασιών μειώθηκε κατά 1%. Τα Λειτουργικά Κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) ανήλθαν σε €426 εκατ., αντικατοπτρίζοντας μείωση 11% ή 10% με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες. Τα Καθαρά Κέρδη του Ομίλου, μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας, μειώθηκαν κατά 8% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος φτάνοντας τα €240 εκατ. Τα Καθαρά Κέρδη μετά τους φόρους επηρεάστηκαν θετικά έναντι της περσινής χρήσης, λόγω της φορολογικής πρόβλεψης το 2006 για την περίπτωση μη αποδοχής αφορολόγητων αποθεματικών προηγούμενων ετών. Τα κέρδη ανά μετοχή ανήλθαν σε €2,85 έναντι €3,07 το 2006. Οι συνέπειες από τα υψηλότερα επίπεδα αποσβέσεων και χρηματοοικονομικών εξόδων μετριάστηκαν από το συνολικά χαμηλότερο φορολογικό συντελεστή και την ανωτέρω φορολογική πρόβλεψη ύψους €16,3 εκατ. που είχε δημιουργηθεί το 2006, για την περίπτωση μη αποδοχής αφορολόγητων αποθεματικών που είχαν σχηματιστεί την περίοδο 2003-2004. Ο μειωμένος μέσος φορολογικός συντελεστής προέκυψε από τη μεγαλύτερη αναλογικά συμμετοχή στα κέρδη περιοχών με χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές, όπως η Νοτιοανατολική Ευρώπη, σε αντίθεση με χώρες με υψηλούς συντελεστές όπως οι ΗΠΑ. Σημαντική επίδραση είχε και η μείωση των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα. Οι διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών χαρακτηρίστηκαν από την υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου. Συγκρίνοντας τις ισοτιμίες τέλους έτους 2007 και 2006, το αμερικανικό δολάριο υποτιμήθηκε κατά 12% έναντι του Ευρώ. Το γεγονός αυτό επηρέασε θετικά τα επίπεδα δανεισμού, όπως απεικονίζονται στον

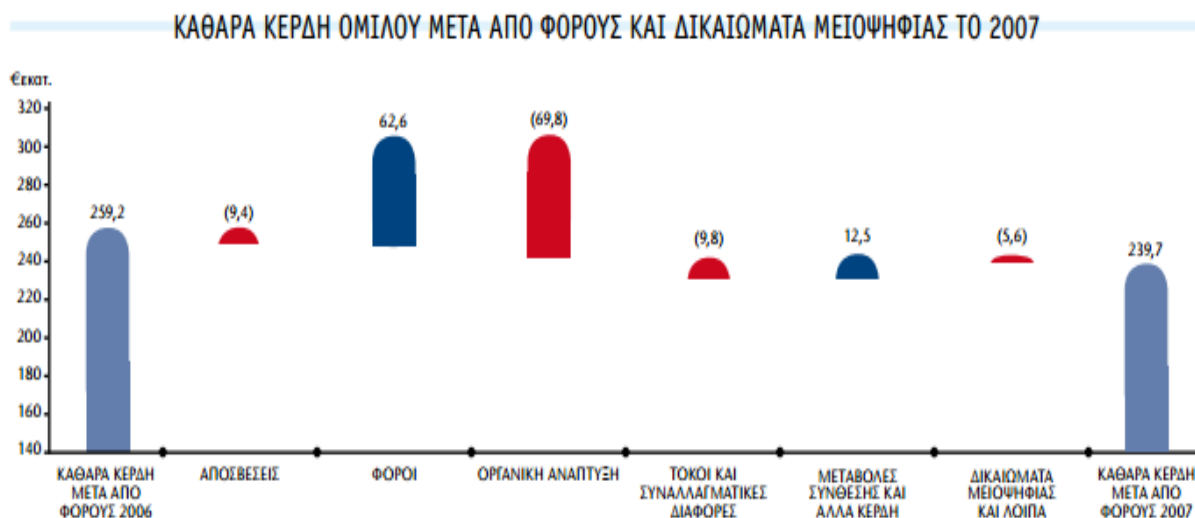
ισολογισμό, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος των δανείων του Ομίλου είναι σε δολάρια.

Οι σημαντικότερες μεταβολές στον Ενοποιημένο Ισολογισμό σχετίζονται με την πραγματοποίηση επενδύσεων, κεφαλαιακών δαπανών και εξαγορών κατά τη διάρκεια του έτους, με αποτέλεσμα ο καθαρός δανεισμός να αυξηθεί κατά €242 εκατ. από τις αρχές του 2007. Το 2007, ο Όμιλος επένδυσε σχεδόν €500 εκατ., εκ των οποίων €400 εκατ. αφορούν σε επενδύσεις ανάπτυξης και εξαγορές. Το γεγονός αυτό, συνδυαζόμενο με ένα έτος προκλήσεων ως προς τις βραχυπρόθεσμες αποδόσεις, ενισχύει τη δεδηλωμένη δέσμευση του Ομίλου έναντι των τεσσάρων στρατηγικών προτεραιοτήτων που ακολουθεί, ιδιαίτερα όσον αφορά την γεωγραφική επέκταση και την καθετοποίηση των δραστηριοτήτων του.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2

2008

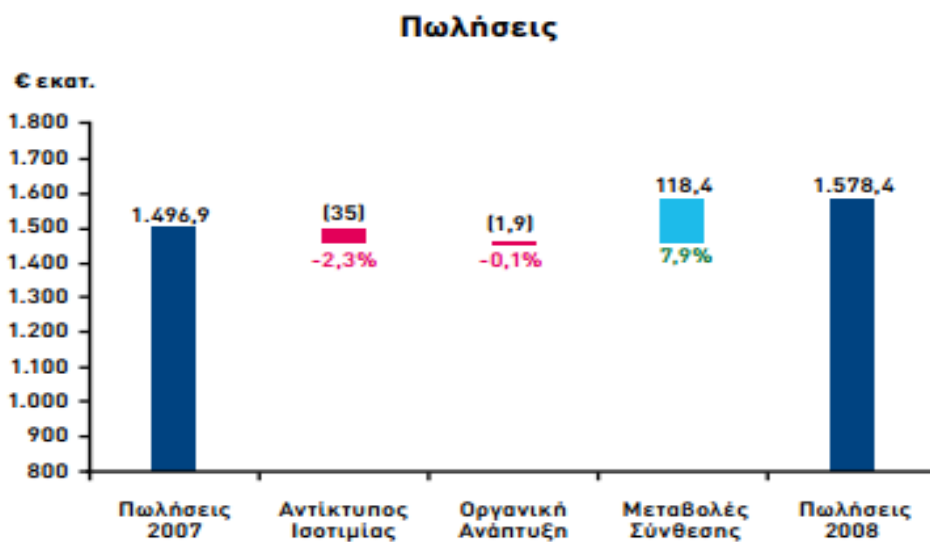
Η εδραίωση του Ομίλου σε ολοένα περισσότερες τοπικές αγορές δίνει την ευκαιρία για αύξηση πωλήσεων και περιορίζει τις συνέπειες της ύφεσης κατανέμοντας τον κίνδυνο σε διάφορες περιφερειακές αγορές. Το 2008, το σταδιακά επιδεινούμενο οικονομικό κλίμα επηρέασε τις οικονομικές επιδόσεις του Ομίλου. Στις ώριμες αγορές, βρέθηκε αντιμέτωπος με ένα διαρκώς δυσμενέστερο επιχειρηματικό κλίμα, κυρίως στις ΗΠΑ, λόγω της επιδείνωσης της κρίσης στην αγορά κατοικίας και της οικονομικής ύφεσης, αλλά και στην Ελλάδα, όπου σημειώθηκε επιβράδυνση της οικοδομικής δραστηριότητας και κατακόρυφη αύξηση του κόστους της ενέργειας. Από την άλλη πλευρά, στις αναδυόμενες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσογείου υπήρξε σημαντική βελτίωση των επιδόσεών του. Για τον Όμιλο ΤΙΤΑΝ, το 2008 σηματοδότησε το 57ο έτος συνεχούς κερδοφορίας και 106ο έτος βιομηχανικής δραστηριότητας, με πάγια επιδίωξη το συνδυασμό της λειτουργικής αρτιότητας με το σεβασμό στον άνθρωπο, την κοινωνία και το περιβάλλον. Παρά την εμβάθυνση της κρίσης και τις αναπόφευκτες επιπτώσεις του οικονομικού κύκλου στη ζήτηση δομικών υλικών, ο ΤΙΤΑΝ παρέμεινε προσηλωμένος στην υλοποίηση της μακροπρόθεσμης στρατηγικής του. Προς τούτο, το 2008 ο Όμιλος συνέχισε να εφαρμόζει το φιλόδοξο επενδυτικό

του πρόγραμμα, επενδύοντας €587 εκατ. σε εξαγορές και στην επέκταση των δραστηριοτήτων του. Το 2008 διπλασιάζει τις δραστηριότητες του στην Αίγυπτο, εξαγοράζοντας το μερίδιο της Lafarge-Titan Egyptian Investment. Η εταιρεία, η οποία μετά την εξαγορά μετονομάστηκε σε Titan Cement Egypt, διαθέτει δύο εργοστάσια παραγωγής τσιμέντου, το Beni Suef Cement Co και το Alexandria Portland Cement Co., κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα : στο Κάιρο και στην Αλεξάνδρεια. Η συνολική ετήσια παραγωγική δυναμικότητα των δύο εργοστασίων είναι περίπου 3,3 εκατ. τόνοι τσιμέντου. Η επέκταση των δραστηριοτήτων του έρχεται σε μία χρονική περίοδο που η Titan Cement Egypt καλείται να ανταποκριθεί στην ανερχόμενη εγχώρια ζήτηση, η οποία τροφοδοτείται από την ισχυρή ανάπτυξη του κατασκευαστικού τομέα, αλλά και επηρεάζεται από τον έντονο ανταγωνισμό, καθώς η παραγωγική δυναμικότητα του κλάδου συνεχώς και ταχύτατα αυξάνεται.

Το 2008, ο κύκλος εργασιών του Ομίλου ανήλθε σε €1.578 εκατ., σημειώνοντας αύξηση κατά 5% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 8%. Τα λειτουργικά κέρδη, προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) μειώθηκαν κατά 11% (ή 10% με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες) σε €380 εκατ. Με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες και εξαιρουμένων των εξαγορών, ο ετήσιος κύκλος εργασιών παρέμεινε στάσιμος, ενώ τα λειτουργικά κέρδη, προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων, μειώθηκαν κατά 17%. Ως εκ τούτου, μειώθηκαν και τα καθαρά κέρδη του Ομίλου, μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας, κατά 13% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, φθάνοντας τα €208 εκατ. Σημειώνεται ότι η πρόβλεψη φόρου εισοδήματος για τη χρήση ήταν σχεδόν μηδενική λόγω θετικών έκτακτων στοιχείων. Τα ετήσια κέρδη ανά μετοχή ήταν €2,53 έναντι €2,85 το 2007.

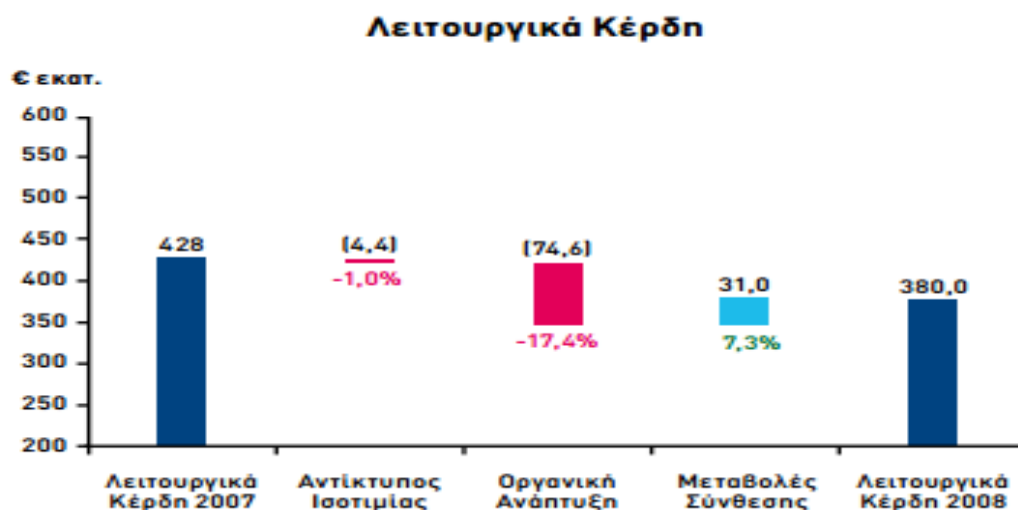
Οι σημαντικότερες μεταβολές στον Ισολογισμό του Ομίλου σχετίζονται με την πραγματοποίηση εξαγορών στην Αίγυπτο και στην Τουρκία, καθώς και επενδύσεων, κυρίως για το νέο εργοστάσιο στην Αλβανία και τη νέα γραμμή παραγωγής στην Αίγυπτο, με αποτέλεσμα την αύξηση του καθαρού δανεισμού κατά €545 εκατ. από τις αρχές του 2008. Σε ετήσια βάση, ο Όμιλος επένδυσε €587 εκατ., εκ των οποίων €378 εκατ. σε εξαγορές, με αποτέλεσμα ο ενοποιημένος καθαρός δανεισμός να ανέλθει σε €1.114 εκατ. στα τέλη Δεκεμβρίου 2008. Παράλληλα, το κόστος χρηματοδότησης αυξήθηκε κατά 51%, φτάνοντας τα €52 εκατ. Επιπροσθέτως,

περίπου €27 εκατ. επενδύθηκαν για την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος και για αποκατάσταση λατομείων.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4

2009

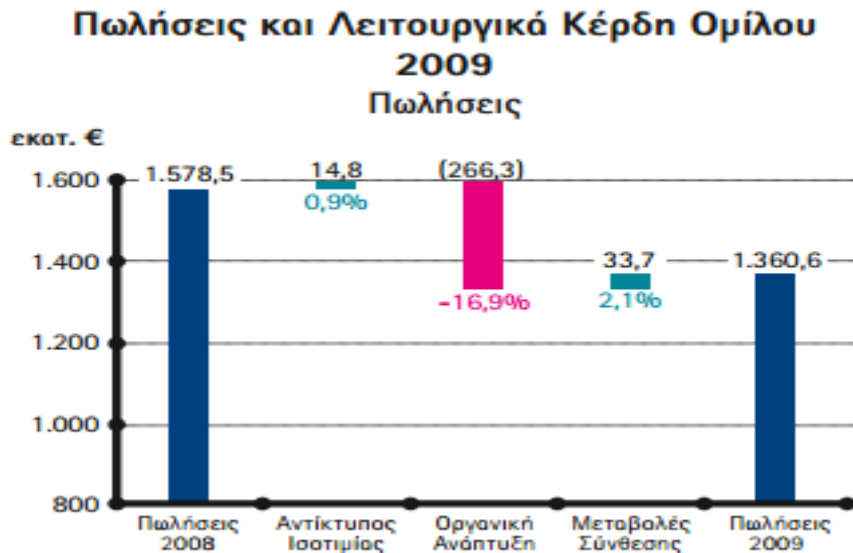
Όπως αναμενόταν, το 2009 ήταν μια δύσκολη χρονιά. Ο κλάδος μας επηρεάστηκε σημαντικά από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση. Η ζήτηση για τα προϊόντα του Ομίλου μειώθηκε από 25% έως 35% σε τρεις από τις τέσσερις μείζονες γεωγραφικές αγορές: Ελλάδα, ΗΠΑ και Νοτιοανατολική Ευρώπη. Αξιοσημείωτη εξαίρεση ήταν η περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου και ειδικά η Αίγυπτος, η οποία κατέγραψε έντονη ανάπτυξη.

Από τα τέλη του 2008 ο Όμιλος TITAN ιεράρχησε εκ νέου τις προτεραιότητές του και έλαβε μέτρα για τη βελτίωση της ρευστότητας, τη μείωση του κόστους, τον αυστηρό έλεγχο των κεφαλαιακών δαπανών, τη μείωση των αναγκών για κεφάλαιο κίνησης και την αύξηση των ταμειακών ροών, προκειμένου να μειωθεί ο δανεισμός. Κατά τη διάρκεια του 2009 οι προσπάθειες αυτές απέδωσαν καρπούς.

Παρά τη μείωση κατά 13,8% του κύκλου εργασιών, ο οποίος διαμορφώθηκε σε €1,361 εκατ., η λειτουργική κερδοφορία (EBITDA) μειώθηκε σχετικά λιγότερο, 13,2% και ανήλθε σε €330 εκατ. Το κεφάλαιο κίνησης μειώθηκε κατά €73 εκατ. Οι κεφαλαιακές δαπάνες και επενδύσεις περιορίστηκαν σε €180,5 εκατ., εκ των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό, 76%, απορροφήθηκε από τα δύο ήδη δρομολογημένα σημαντικά έργα επέκτασης στην Αίγυπτο και στην Αλβανία. Ο καθαρός δανεισμός μειώθηκε κατά €143 εκατ. και ο λόγος των καθαρών δανειακών υποχρεώσεων προς EBITDA διαμορφώθηκε σε 2,94 στα τέλη του 2009, περίπου στο επίπεδο του 2008.

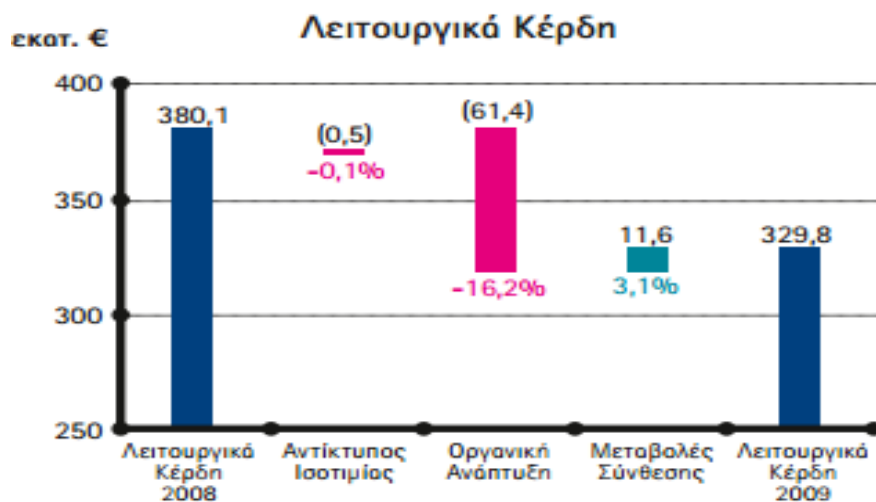
Το 2009, ο κύκλος εργασιών του Ομίλου ανήλθε σε €1.361 εκατ., σημειώνοντας μείωση κατά 13,8% σε σύγκριση με το 2008. Τα λειτουργικά κέρδη, προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) μειώθηκαν κατά 13,2%, σε €330 εκατ. Με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, ο κύκλος εργασιών θα είχε παρουσιάσει μείωση κατά 14,8% και τα λειτουργικά κέρδη, προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) 13,1%. Τα καθαρά κέρδη του Ομίλου το 2009, μετά την αφαίρεση των δικαιωμάτων μειοψηφίας και τους φόρους, ανήλθαν σε €123 εκατ., μειωμένα κατά 40,7% σε σύγκριση με το 2008. Σημειώνεται ότι η έκτακτη θετική φορολογική επίδραση που είχε ο Όμιλος το 2008, ύψους €22,6 εκατ., καθώς και η έκτακτη εισφορά κοινωνικής ευθύνης που επιβλήθηκε στις ελληνικές εταιρίες το 2009 για τα κέρδη που παρουσίασαν το 2008, συνολικού ύψους €10,9 εκατ. για τον Όμιλο TITAN, επηρεάζουν τη σύγκριση μεγέθους των καθαρών κερδών μετά φόρων και δικαιωμάτων μειοψηφίας του 2009 προς το 2008. Σε συγκρίσιμη βάση, τα καθαρά

κέρδη μετά τους φόρους και τα δικαιώματα μειοψηφίας μειώθηκαν κατά 27,6% σε €134 εκατ. Ως αποτέλεσμα των συντονισμένων προσπαθειών για τη συγκράτηση των δαπανών όπως και της πτώσης των τιμών των καυσίμων το δεύτερο εξάμηνο του έτους, ο Όμιλος κατάφερε να διατηρήσει τα περιθώρια κερδοφορίας του στο 24,2%.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.5

Πηγή: www.titan.gr

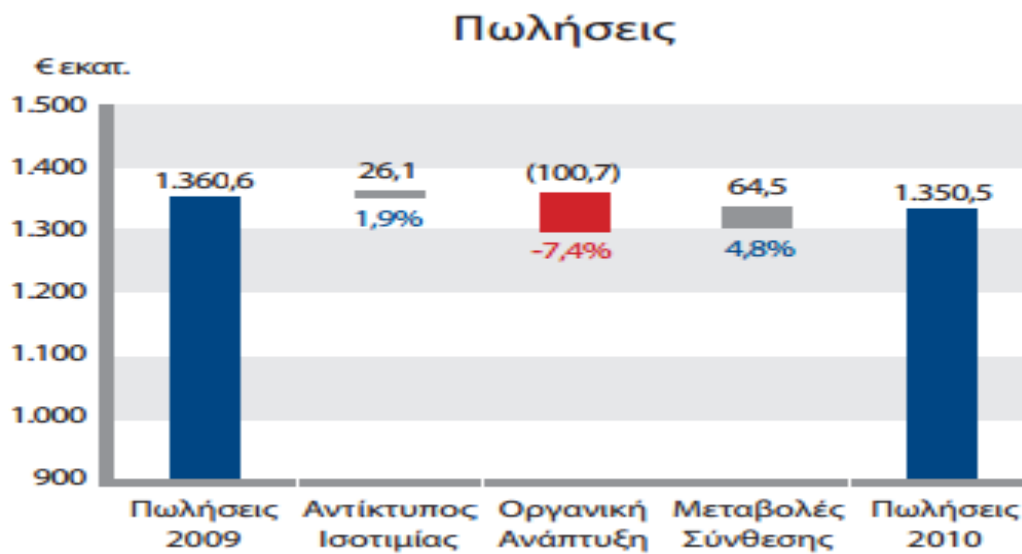
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.6

2010

Το 2010 συνεχίστηκαν οι δύσκολες μακροοικονομικές συνθήκες για τον Όμιλο TITAN. Μολονότι η παγκόσμια οικονομία επέστρεψε σε τροχιά ανάπτυξης, αυτή σημειώθηκε κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ οι ανεπτυγμένες χώρες άρχισαν να ανακάμπτουν με πολύ βραδύτερους ρυθμούς. Επιπροσθέτως, ο κλάδος κατασκευών δεν έδειξε να ωφελείται από την ανάκαμψη. Η ζήτηση για δομικά υλικά συνέχισε την πτωτική της πορεία ή παρέμεινε σε πολύ χαμηλά επίπεδα στις περισσότερες από τις αγορές, γεγονός που οφείλεται κατά κύριο λόγο στο συνδυασμένο αντίκτυπο της κατάρρευσης της αγοράς κατοικίας και της δημοσιονομικής κρίσης. Αξιοσημείωτη εξαίρεση αποτέλεσε η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, με την Αίγυπτο και την Τουρκία να συνεχίζουν να σημειώνουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Σε αυτό το περιβάλλον, παρέμεινε προσηλωμένος στη συγκράτηση του κόστους, τη μείωση των αναγκών κεφαλαίων κίνησης, την αυστηρή ιεράρχηση των κεφαλαιακών δαπανών και την αναδιάρθρωση του επιχειρηματικού χαρτοφυλακίου, ώστε να ελαττώσουμε το δανεισμό και να αυξήσουμε την χρηματοοικονομική μας ευελιξία.

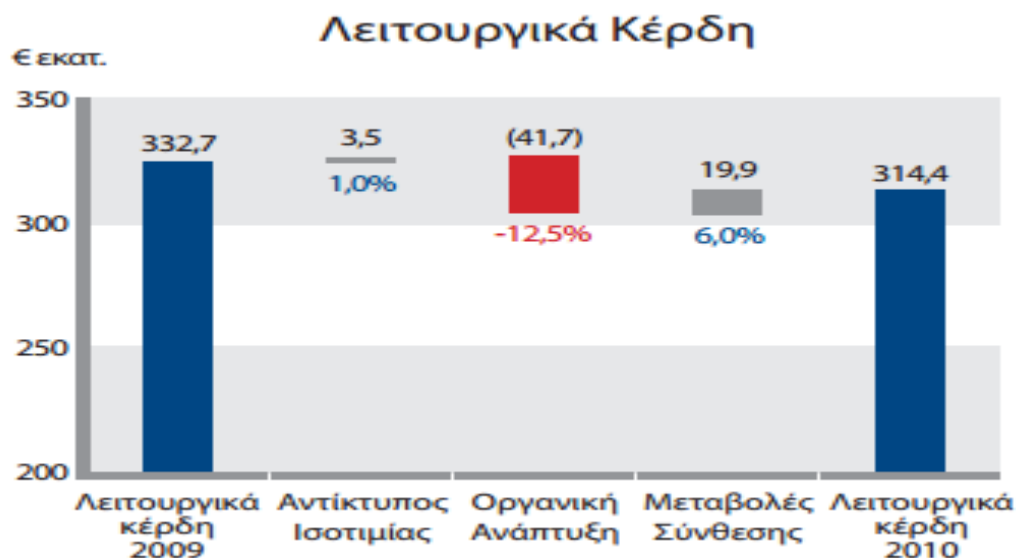
Το 2010, η απόδοση του Ομίλου TITAN διατηρήθηκε σταθερή παρά τις συνεχιζόμενες δυσμενείς συνθήκες σε βασικές αγορές του. Ο κύκλος εργασιών ανήλθε σε €1.350 εκατ., σημειώνοντας οριακή πτώση 0,7% σε σύγκριση με το 2009. Τα κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) ανήλθαν σε €314 εκατ., 5,5% χαμηλότερα σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Τα καθαρά κέρδη του Ομίλου μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας ανήλθαν σε €102 εκατ., μειωμένα κατά 17,2% έναντι του 2009. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα επηρεάστηκαν δυσμενώς τόσο από τις κατά €19,4 εκατ. αυξημένες προβλέψεις για επισφάλειες, όσο και από τις υψηλότερες αποσβέσεις, χρηματοοικονομικές δαπάνες και δικαιώματα μειοψηφίας. Η λειτουργική κερδοφορία προ των προβλέψεων ήταν στα ίδια επίπεδα με τη χρήση του 2009. Τα ετήσια κέρδη ανά μετοχή ανήλθαν σε €1,26 έναντι €1,52 ανά μετοχή το 2009. Η μακροπρόθεσμη στρατηγική γεωγραφικής διαφοροποίησης του Ομίλου συνέβαλε ουσιαστικά στην επίτευξη των αποτελεσμάτων. Οι αντίξοες συνθήκες στις βασικές αγορές της Ελλάδας και των ΗΠΑ αντισταθμίστηκαν από τη συνεισφορά των νέων εργοστασίων και των εξαγορών στις

αναδυόμενες αγορές της Ανατολικής Μεσογείου και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Βασική προτεραιότητα παρέμεινε το 2010 η επίτευξη ισχυρών χρηματοοικονομικών μεγεθών. Η αυστηρή ιεράρχηση των κεφαλαιουχικών δαπανών και ο στενός έλεγχος του κεφαλαίου κίνησης είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ελεύθερων ταμειακών ροών από τις επιχειρησιακές λειτουργίες ύψους €195 εκατ., συμβάλλοντας στη μείωση του καθαρού δανεισμού κατά €194 εκατ. κατά τη διάρκεια του έτους.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.7

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.8

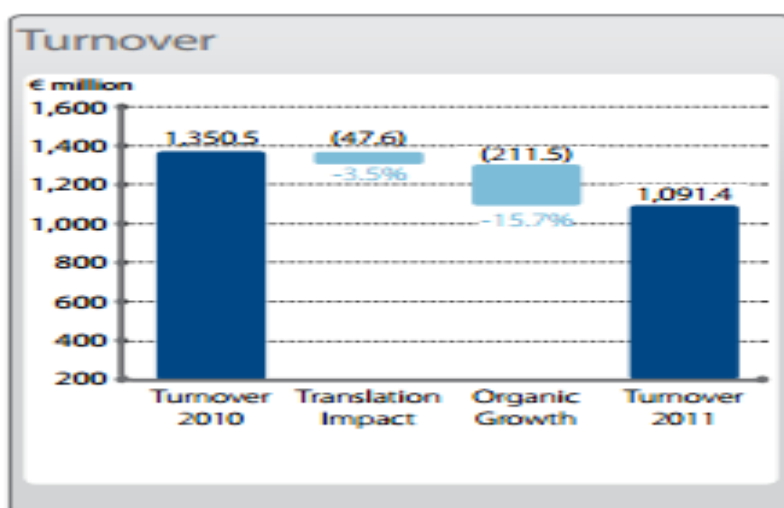
2011

Το 2011 ήταν ένα ακόμη έτος με μακροοικονομικές αβεβαιότητες, με αποτέλεσμα ένα προκλητικό υπόβαθρο για τον ΤΙΤΑΝΑ. Ο κλάδος των κατασκευών, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα, παρέμεινε υποτονικός στις περισσότερες από τις ανεπτυγμένες χώρες. Η παραγωγική ικανότητα των εγκαταστάσεων του ΤΙΤΑΝΑ όσον αφορά στο τσιμέντο, σκυρόδεμα και στα αδρανή υλικά ήταν χαμηλή κατά μέσο όρο, ασκώντας πίεση στα περιθώρια κέρδους. Η αύξηση του κόστους ενέργειας εμπόδισε επίσης την λειτουργική κερδοφορία. Στο ΤΙΤΑΝ, ήρθαν αντιμέτωποι με ιδιαίτερη προκλήσεις σε κάθε μία από τις τρεις πιο σημαντικές αγορές: η ΗΠΑ, την Αίγυπτο και Ελλάδα. Στις Η.Π.Α., η δραστηριότητα των κατασκευών έχει μείνει στάσιμη σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα την πτώση των τιμών κατοικίας, την έλλειψη θέσεων εργασίας και την χειροτέρευση της δημόσιας οικονομίας. Η ζήτηση στις Νότιο-ανατολικές Πολιτείες των Η.Π.Α. εκεί όπου εστιάζεται το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων του Ομίλου, μπορεί να παρουσιάζει καλές μακροπρόθεσμες προοπτικές, αλλά στην τρέχουσα κρίση έχει δει μια απότομη πτώση από το μέσο όρο.

Στην Αίγυπτο, η πολιτική αβεβαιότητα και κοινωνική αναταραχή που προκύπτει από τη επανάσταση στις αρχές του 2011 επηρεάζει την οικονομική δραστηριότητας και έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ζήτηση για δομικά υλικά.

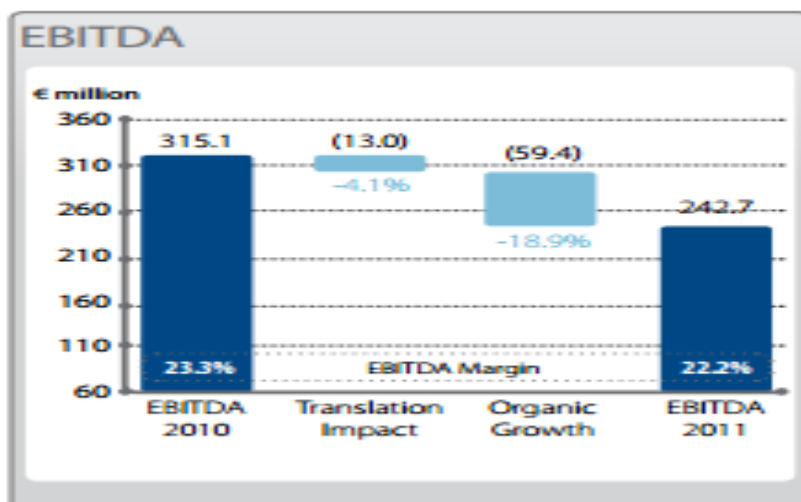
Στην Ελλάδα, ο κατασκευαστικός τομέας έχει καταρρεύσει. Η συνεχιζόμενη ύφεση της ελληνικής οικονομίας και οι δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με τη μελλοντική της πορεία, οδήγησε σε μια δραματική περαιτέρω υποχώρηση της οικοδομικής δραστηριότητας. Η πτώση στις ενάρξεις κατοικιών συνεχίζεται για πέμπτη συνεχή χρονιά. Μέχρι στιγμής, οι επενδύσεις σε κατοικίες μειώθηκαν κατά περίπου 70% από το 2006. Ταυτόχρονα, οι συνεχείς περικοπές στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων καθώς και η αδυναμία του κράτους να εξοφλήσει τις οφειλές του, έφερε τα δημόσια έργα σε μια στασιμότητα. Επιπλέον, με την απότομη πτώση της ζήτησης στην εγχώρια αγορά, η αναταραχή στη Βόρεια Αφρική εμπόδισε τις προγραμματισμένες εξαγωγές τσιμέντου στην περιοχή. Ενώ συνεχίζεται η ανάπτυξη της Τουρκίας και η οριακή ανάκαμψη στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ωστόσο δεν θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις χαμηλότερες εισφορές από ΗΠΑ, την Αίγυπτο και την Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, ο κύκλος εργασιών σημείωσε 19% μείωση σε σύγκριση με το 2010 ενώ τα κέρδη προ τόκων, και αποσβέσεων μειώθηκαν κατά 23% σε € 243 εκατομμύρια. Τα καθαρά κέρδη, μετά τα δικαιώματα μειοψηφίας και την πρόβλεψη για φόρους, ανήλθαν σε € 11 εκατομμύρια, ένα ποσοστό της τάξεως του 89% μειωμένα σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.9

Πηγή: www.titan.gr

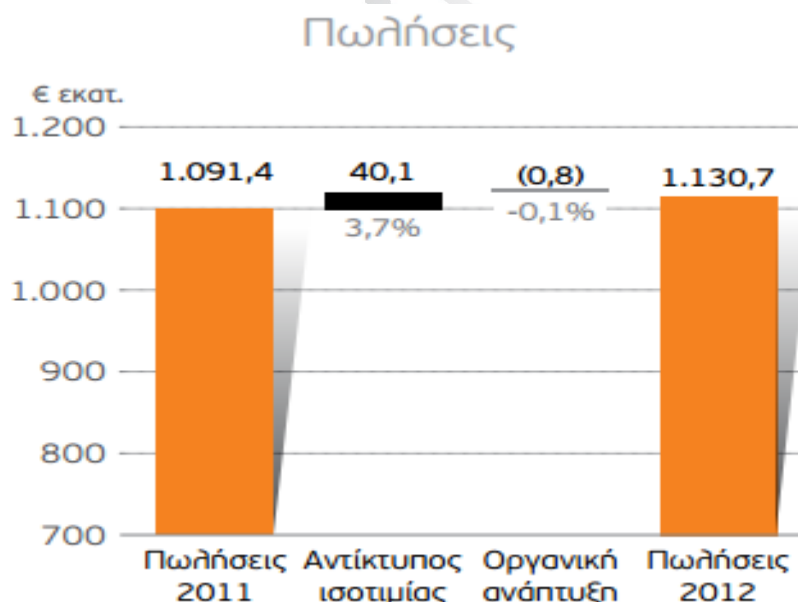
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.10

2012

Το 2012 ήταν έτος σοβαρών προκλήσεων για τις περισσότερες αγορές. Οι οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης επηρεάστηκαν αρνητικά από την κρίση στην Ευρωζώνη. Στην Αίγυπτο, παρά τη διατήρηση της ζήτησης για δομικά υλικά σε υψηλά επίπεδα, η σημαντική αύξηση του κόστους και η λειτουργία αρκετών νέων εργοστασίων είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση της κερδοφορίας. Στην Ελλάδα, η οικονομική ύφεση εντάθηκε. Εκτιμάται ότι η ζήτηση για οικοδομικά υλικά σημείωσε νέα ουσιαστική μείωση και διαμορφώθηκε κάτω από το ένα τέταρτο της ζήτησης του 2006, φθάνοντας στα επίπεδα των αρχών της δεκαετίας του '60. Θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην Τουρκία, όπου οι πωλήσεις παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα και στις Η.Π.Α., όπου η αγορά παρουσίασε σταθερά σημεία ανάκαμψης. Υπό αυτές τις δύσκολες συνθήκες, ο Όμιλος δεν έμεινε αδρανής. Αντιθέτως, ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες με στόχο την περαιτέρω συμπίεση του κόστους παραγωγής και τη μείωση του καθαρού δανεισμού. Με την εφαρμογή ενός τολμηρού, αλλά καλά μελετημένου σχεδίου αναδιάρθρωσης, κατάφερε να εξοικονομήσει μέσα στο 2012 περισσότερα από €25 εκατ. Παράλληλα, δημιούργησε ελεύθερες ταμειακές ροές από τις λειτουργικές δραστηριότητες ύψους €140 εκατ. και μείωσε τον καθαρό δανεισμό κατά €112 εκατ., με τη συνεισφορά εσόδων από την πώληση μη στρατηγικών

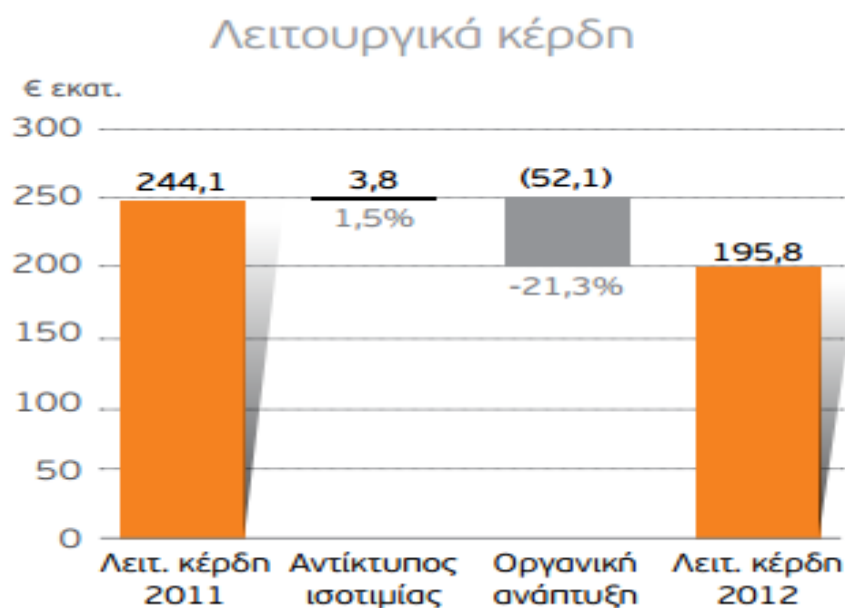
περιουσιακών στοιχείων. Παρά τις προσπάθειές του, το 2012 ήταν η πρώτη χρονιά από το 1951, που ο TITAN κατέγραψε ζημίες.

Το 2012 ο κύκλος εργασιών του Ομίλου TITAN ανήλθε σε €1.131 εκατ., καταγράφοντας αύξηση 3,6% σε σύγκριση με το 2011. Τα λειτουργικά κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) υποχώρησαν κατά 19,8% στα €196 εκατ. Μετά τα δικαιώματα μειοψηφίας και την πρόβλεψη φόρων οι καθαρές ζημίες του Ομίλου ανήλθαν σε €24,5 εκατ., ενώ το 2011 είχαν καταγραφεί καθαρά κέρδη ύψους €11 εκατ. Χάριν συγκρίσεως, σημειώνεται ότι τα λειτουργικά κέρδη του 2011 είχαν ενισχυθεί κατά €25 εκατ., λόγω της επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντος τέλους κατανάλωσης αργίλου στην Αίγυπτο. Η επιδείνωση των αποτελεσμάτων του Ομίλου οφείλεται στην κατάρρευση της οικοδομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, καθώς και στην κάμψη των αγορών της Νοτιανατολικής Ευρώπης, οι οποίες επηρεάστηκαν από την κρίση της Ευρωζώνης. Ωστόσο, για μία ακόμα φορά καθοριστική ήταν η συνεισφορά των αγορών της Ανατολικής Μεσογείου και ιδιαίτερα της Αιγύπτου, όπου παρά τη δύσκολη συγκυρία, η κατασκευαστική δραστηριότητα διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα. Θετική εμφανίζεται επίσης και η κατάσταση στις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς κατά τη διάρκεια του έτους εμφανίσθηκαν σταδιακά σημεία ανάκαμψης.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.11

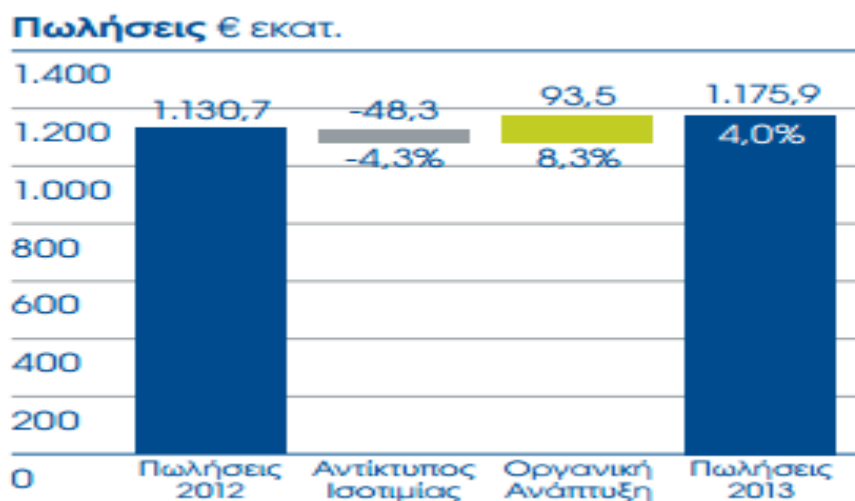
Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.12

2013

Το 2013, τα λειτουργικά αποτελέσματα του Ομίλου TITAN βελτιώθηκαν για πρώτη φορά ύστερα από επτά χρόνια. Η ανάκαμψη της αγοράς κατοικίας στις Η.Π.Α., η ανθεκτικότητα της ζήτησης στην Αίγυπτο και οι προσπάθειες μας για εξασφάλιση εξαγωγικών προορισμών έδωσαν την δυνατότητα στον Όμιλο να αυξήσει τις πωλήσεις του, να δημιουργήσει θετικές ελεύθερες ταμειακές ροές και να μειώσει περαιτέρω τον καθαρό δανεισμό του, μέσα σε ένα αρνητικό περιβάλλον λόγω της παρατεταμένης αδυναμίας στην Ελληνική αγορά και της υποτονικής κατασκευαστικής δραστηριότητας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Ο ενοποιημένος κύκλος εργασιών για το 2013 αυξήθηκε κατά 4% και άγγιξε τα € 1.179 εκατ. Τα κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) βελτιώθηκαν οριακά και ανήλθαν σε €196 εκατ. Με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, τα κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων (EBITDA) θα ήταν υψηλότερα κατά 6%. Μετά τα δικαιώματα μειοψηφίας και την πρόβλεψη φόρων, οι ζημίες ανήλθαν σε €36 εκατ., συμπεριλαμβανομένων έκτακτων φορολογικών επιβαρύνσεων και συναλλαγματικών διαφορών.

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.13

Πηγή: www.titan.gr

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.14

5.2.1 Προοπτικές για το 2014

Οι πρόσφατες τάσεις στις αγορές του Ομίλου δικαιολογούν ένα βαθμό συγκρατημένης αισιοδοξίας για το 2014 πατά την παρατεταμένη αβεβαιότητα. Στις Η.Π.Α., εκτιμάται ότι η κατανάλωση τσιμέντου θα συνεχίσει να αυξάνεται με ισχυρούς ρυθμούς, χάρη κυρίως στην ανάκαμψη της αγοράς κατοικίας. Σύμφωνα με

τις εκτιμήσεις της Ένωσης Αμερικανικών Τσιμεντοβιομηχανιών (Portland Cement Association- PCA), αναμένεται ότι όλοι οι τομείς του κατασκευαστικού κλάδου θα αναπτυχθούν το 2014 και ότι η κατανάλωση τσιμέντου θα αυξηθεί τουλάχιστον κατά 8%. Η PCA εκτιμά ότι η κατανάλωση τσιμέντου θα αυξηθεί με ακόμα υψηλότερους ρυθμούς στις Νοτιοανατολικές Πολιτείες των Η.Π.Α., εκεί όπου βρίσκεται το κέντρο βάρους των δραστηριοτήτων του TITANA. Στη Φλόριντα, εκτιμάται ότι η κατανάλωση τσιμέντου θα αυξάνεται με διψήφιο ρυθμό για τα επόμενα τέσσερα χρόνια.

Στην Ελλάδα, η κατανάλωση τσιμέντου εκτιμάται ότι θα αυξηθεί, για πρώτη φορά μετά το 2006, από τα ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα που βρέθηκε το 2013. Η αναμενόμενη αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στον τομέα των υποδομών, συμπεριλαμβανομένων των οδικών έργων. Οι εκτιμήσεις όμως αναφορικά με την αγορά κατοικίας παραμένουν πολύ συγκρατημένες.

Οι προοπτικές για τον κατασκευαστικό κλάδο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη παραμένουν σταθερές, χωρίς προσδοκίες για ουσιαστική ανάπτυξη το τρέχον έτος, καθώς η περιοχή συνεχίζει να επηρεάζεται από την κρίση στις γειτονικές ευρωπαϊκές χώρες.

Οι μεγαλύτερες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο Όμιλος βρίσκονται στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Αίγυπτος και σε μικρότερο βαθμό, η Τουρκία αντιμετωπίζουν αβεβαιότητα και υψηλούς οικονομικούς κινδύνους. Παρόλο που η ζήτηση παραμένει ανθεκτική, είναι δύσκολο να γίνουν ασφαλείς προβλέψεις. Πέραν αυτού, σε σοβαρή πρόκληση έχει εξελιχθεί η εξασφάλιση των αναγκαίων καυσίμων για τη λειτουργία των παραγωγικών μονάδων της Αιγύπτου.

Μετά από μία περίοδο κάμψης εξαιτίας και των «πιέσεων» από την παγκόσμια οικονομική κρίση, ο Όμιλος Τιτάν, επέστρεψε στο πρώτο εξάμηνο του 2014 στην κερδοφορία, παρουσιάζοντας κέρδη μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας, ύψους 2,9 εκατ. ευρώ έναντι ζημιών 21,8 εκατ. ευρώ, στην αντίστοιχη περσινή περίοδο, με παράλληλη αύξηση και του κύκλου εργασιών του κατά 4%, στα 571 εκατ. ευρώ. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό και με τη μείωση των λειτουργικών του εξόδων, αλλά και του δανεισμού, επιτρέπουν πλέον τη διερεύνηση και νέων ευκαιριών στο εξωτερικό, οι οποίες και θα διευρύνουν ακόμη περισσότερο τις προοπτικές τόσο για τη βελτίωση των οικονομικών του αποτελεσμάτων, όσο και για την περαιτέρω ανάπτυξή του. Η κατανάλωση τσιμέντου του Τιτάν εντός των

ελληνικών συνόρων, αυξάνεται σημαντικά το 2014 σε σχέση με τα χαμηλά επίπεδα του 2013, καθώς η επανεκκίνηση της κατασκευής των μεγάλων οδικών αξόνων ήταν αρκετή για να αντισταθμίσει τη σταθερά υποτονική, ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα. Ακόμη πιο ενθαρρυντικά όμως, είναι τα «μηνύματα» από τις ΗΠΑ, καθώς η ανάκαμψη στην αμερικανική αγορά συνεχίζεται, με την Αμερικανική Ένωση Τσιμεντοβιομηχανιών (Portland Cement Association) να εκτιμά ότι η κατανάλωση τσιμέντου θα σημειώσει αύξηση 8% το 2014, η οποία θα συνεχιστεί με διψήφια ποσοστά ανόδου το 2015 και το 2016. Συνολικά δε, την επόμενη 6-ετία εκτιμάται ότι η κατανάλωση στις ΗΠΑ θα αυξηθεί ετήσια κατά μέσο όρο 7,4%, ενώ ειδικά στις περιοχές όπου βρίσκεται το κέντρο βάρους των δραστηριοτήτων του Τιτάνα, αναμένεται αύξηση της τάξης του 9,8% ετησίως.

Όσον αφορά την Ανατολική Μεσόγειο, οι σημαντικότερες εξελίξεις αφορούν την αγορά της Αιγύπτου, όπου ο Όμιλος «τρέχει» νέες επενδύσεις για τη χρήση στερεών και δευτερογενών καυσίμων, σε μία προσπάθεια να αντιμετωπίσει την έλλειψη φυσικού αερίου και να ανακτήσει την κερδοφορία στην περιοχή, σε σύντομο χρονικό διάστημα. Στο πλαίσιο αυτό μάλιστα, έως το τέλος του 2014, πρόκειται να λειτουργήσει και τον πρώτο μύλο άλεσης στερεών καυσίμων στο εργοστάσιο του Beni Suef.

Τέλος, στην αγορά της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η κατανάλωση τσιμέντου αναμένεται να κινηθεί και κατά τη διάρκεια του 2014, στα επίπεδα της περασμένης χρονιάς.

5.2.2 Οι Κίνδυνοι του Ομίλου

Ο βασικός κίνδυνος που αντιμετωπίζει ο Όμιλος είναι η συνέχιση της στασιμότητας της παγκόσμιας οικονομίας και κυρίως σε Ελλάδα και Η.Π.Α.. Ένα σημαντικό πρόβλημα που παρατηρήθηκε στις Η.Π.Α. ήταν ότι παρά το γεγονός ότι η οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε στις Η.Π.Α. ήταν χαλαρή με τη μείωση των επιτοκίων της κεντρικής τράπεζας και της αγοράς κρατικών ομολόγων, η οικοδομική δραστηριότητα δεν παρουσίασε αντίστοιχη ανάκαμψη. Παρ' όλο που οι αμερικανικές επιχειρήσεις έχουν πρόσβαση σε φθινό χρήμα εντούτοις δεν υπήρξε σημαντική αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων εξαιτίας της παγκόσμιας ανασφάλειας που

επικρατεί. Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά, βρίσκεται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) σε σύγκριση με το 2008, χωρίς να διαφαίνονται ακόμα σημαντικές ενδείξεις ανάκαμψης της οικονομίας.

Επίσης στην περίπτωση ανάκαμψης της Ελλάδας υπάρχει ένα «βαρίδι» το οποίο θα κρατήσει για κάποιο χρονικό διάστημα τη ζήτηση τσιμέντου σε υποτονικά επίπεδα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ιδιωτική ζήτηση τσιμέντου για την ανέγερση κατοικιών θα καθυστερήσει στην Ελλάδα, καθώς αυτήν τη στιγμή υπάρχει πλεονάζων αριθμός προσφερόμενων κατοικιών. Μια λύση σε αυτό το πρόβλημα θα ήταν η αύξηση της ζήτησης ιδιωτικών κατοικιών από ξένους πολίτες ως εξοχικές κατοικίες.

Επίσης ένας κίνδυνος του Ομίλου είναι η τιμή του πετρελαίου, καθώς διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο λειτουργικό κόστος του Ομίλου, όπως και ο συναλλαγματικός κίνδυνος που αντιμετωπίζει ο Όμιλος στις περιοχές όπου το νόμισμα δεν είναι ευρώ ή δολάριο.

5.3 Συμπέρασμα

Ο Όμιλος έχει δεχθεί ένα τεράστιο πλήγμα εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, η οποία συρρίκνωσε δραματικά τον κλάδο της οικοδομής. Η μακρόχρονη εμπειρία του Ομίλου στο κλάδο καθώς και ο σωστός στρατηγικός του σχεδιασμός του δίνει τη δυνατότητα να αντέξει την οικονομική κρίση περιμένοντας την περίοδο της ανάκαμψης για να επανέλθει στο δρόμο της κερδοφορίας. Η παρουσία του Ομίλου κυρίως στην Ανατολική Μεσόγειο και Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι το «μυστικό» επιβίωσής του σε αυτήν την οικονομική συγκυρία και ίσως το όχημα για να ξεφύγει από την κρίση να είναι μια προσπάθεια επέκτασης σε ταχέως «αναπτυσσόμενες» οικονομίες της Ανατολής όπως Κίνα και Ινδία. Η Κίνα και η Ινδία θα ηγηθούν της ανάπτυξης στις αναδυόμενες αγορές, καθώς η αύξηση του πληθυσμού, η ραγδαία αστικοποίηση και η ισχυρή οικονομική άνοδος, αποτελούν τους βασικούς παράγοντες προόδου του κατασκευαστικού κλάδου.

Παρά την κρίση, οι επικεφαλής της τσιμεντοβιομηχανίας δεν έμειναν με «σταυρωμένα τα χέρια». Μια από τις κινήσεις- «κλειδιά» που έκαναν ήταν η πρόσφατη ολοκλήρωση του σχεδίου εκσυγχρονισμού του εργοστασίου της στην

Φλόριντα, βόρεια του Μαϊάμι, για την αύξηση της παραγωγικής ικανότητας του σε 1,8 εκατ. τόνους τσιμέντου τον χρόνο.

Με αυτό τον τρόπο ο όμιλος θα μπορέσει να ανταποκριθεί στην αναμενόμενη αύξηση της ζήτησης, ενώ, η συγκεκριμένη μονάδα θεωρείται η μεγαλύτερη της περιοχής και ταυτόχρονα αναγνωρίζεται ως μια από τις πιο φιλικές προς το περιβάλλον και πιο αποδοτικές στις ΗΠΑ.

Ταυτόχρονα, το λατομείο του Τιτάνα στο Pennsuco είναι το 5ο μεγαλύτερο των Ηνωμένων Πολιτειών και παράγει περισσότερα από 7,5 εκατ. τόνους προϊόντων ασβεστόλιθου ετησίως.

Η «αντεπίθεση» της ελληνικής τσιμεντοβιομηχανίας, λοιπόν, ξεκινά από την άλλη άκρη του Ατλαντικού ωκεανού. Ο Τιτάνας «ποντάρει», κυρίως, στην ανάκαμψη της αγοράς των οικιστικών (και μη) ακινήτων σε περιοχές όπως η Φλόριντα, οι οποίες «χτυπήθηκαν» πιο πολύ από την οικονομική κρίση. Εκεί, άλλωστε, βρίσκεται σημαντικό «κομμάτι» των δραστηριοτήτων του.

Με λίγα λόγια, η αγορά των ΗΠΑ εξελίσσεται από «πηγή» προβλημάτων, σε «πόλο ανάπτυξης» για τον Τιτάνα. Μετά την «φούσκα» του 2008 στο αμερικανικό real estate, υποχώρησαν κατακόρυφα η οικοδομική δραστηριότητα στην χώρα και η ζήτηση του τσιμέντου.

Μια κατάσταση η οποία συντηρήθηκε τα επόμενα χρόνια, σε συνδυασμό με μια ανάλογη εικόνα στις 3 από τις 4 συνολικά περιοχές δραστηριότητας του ομίλου, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας και της Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης.

Η κατάσταση στις ΗΠΑ, έρχεται σε αντίθεση με την κατακόρυφη υποχώρηση στην Ελλάδα, την αβεβαιότητα στην Αίγυπτο και την χαμηλή ζήτηση στη ΝΑ Ευρώπη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1

ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ 2009-2013

	2013	2012	2011	2010	2009
Σύνολο Ενεργητικού	2.701.056	3.032.042	3.269.007	3.082.910	3.005.620
Επενδυμένα Κεφάλαια	1.954.682	2.130.054	2.265.190	2.344.921	2.420.127
Ίδια Κεφάλαια	1.416.127	1.534.463	1.557.466	1.568.267	1.449.053
Κύκλος Εργασιών	1.175.937	1.130.660	1.091.404	1.350.488	1.360.571
Λειτουργικά Κέρδη(ΕΒΙΤΔΑ)	196.007	195.838	244.058	315.085	332.695

Κέρδη προ Φόρων και Δικαιωμάτων Μειοψηφίας	-9.640	-1.302	37.739	130.032	158.139
Κέρδη Μετά Από Φόρους και Δικαιώματα Μειοψηφίας	-36.074	-24.516	11.011	103.075	123.393
Βασικά Κέρδη ανά Μετοχή	-0.44	-0.30	0.14	1.27	1.52
Καθαρό Μέρισμα	0.00	0.00	0.00	6.565	15.224
Μέρισμα ανά Μετοχή	0.00	0.00	0.00	0.08	0.18
Κάλυψη Χρηματοοικονομικών Εξόδων	1.27	1.04	1.98	3.97	4.67
Καθαρός Δανεισμός Προς Λειτουργικά Κέρδη	2.75	3.04	2.90	2.46	2.92
Απόδοση Επενδυμένων Κεφαλαίων	-1.40%	-0.9%	0.9%	4.7%	4.9%

Πηγή: <http://ir.titan.gr>

5.4 Τα Τελευταία Νέα του Ομίλου

29-09-2014: Ευρωπαϊκή Διάκριση για τις Περιβαλλοντικές Δράσεις

Το πρώτο βραβείο στον εθνικό διαγωνισμό των Ευρωπαϊκών Βραβείων Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον 2013-2014, στην κατηγορία «Διεργασία», απέσπασε ο όμιλος Τιτάν, «σε αναγνώριση της συνεχούς δέσμευσής του για το περιβάλλον, με εξειδικευμένες δράσεις και στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη».

Ο όμιλος διακρίθηκε «για την αξιοποίηση δευτερογενών καυσίμων και εναλλακτικών πρώτων υλών στην διαδικασία παραγωγής τσιμέντου, με στόχο τη μείωση χρήσης φυσικών μη ανανεώσιμων πόρων, τη μείωση των εκπομπών του θερμοκηπίου και τη συμβολή σε μια αποδοτική “κυκλική” οικονομία (circular economy)».

«Ο Τιτάνας είναι η πρώτη ελληνική τσιμεντοβιομηχανία που αξιοποίησε με επιτυχία τη χρήση εναλλακτικών πρώτων υλών και δευτερογενών καυσίμων για την παραγωγή τσιμέντου. Κάθε χρόνο αξιοποιούμε σχεδόν 600.000 τόνους αποβλήτων

και εξοικονομούμε περισσότερους από 60.000 τόνους CO₂. Το βραβείο αυτό αποτελεί αναγνώριση των προσπαθειών μας», δήλωσε ο Διευθυντής Περιβάλλοντος, Κλάδου Τσιμέντου Τομέα Ελλάδος, Αλέξανδρος Κατσιάμπουλας.

Στον ίδιο διαγωνισμό, όμιλος Τιτάν διακρίθηκε και στην, χωρίς κατάταξη, κατηγορία «Βιοποικιλότητα» για τις στοχευμένες δράσεις του για την προστασία της βιοποικιλότητας στις περιοχές που δραστηριοποιείται.

25-09-2014: Επενδυτικές Ευκαιρίες αναζητεί ο Όμιλος TITAN

Σε νέα φάση έχει εισέλθει ο όμιλος Τιτάν. Όπως είπε ο εκτελεστικός διευθυντής, υπεύθυνος των επενδυτικών σχέσεων της τσιμεντοβιομηχανίας, Τάκης Κανελλόπουλος κατά την ενημέρωση των αναλυτών σε εκδήλωση της Ένωσης Θεσμικών Επενδυτών, η τσιμεντοβιομηχανία, έπειτα από μια περίοδο που είχε επικεντρωθεί στη μείωση του κόστους λειτουργίας και του δανεισμού της, πλέον εξετάζει περί τις 20 αγορές – χώρες για τυχόν επενδυτικές ευκαιρίες.

Επεσήμανε, ωστόσο, ότι δεν υπάρχει πίεση και οι όποιες κινήσεις θα εξαρτηθούν από την ελκυστικότητα της επένδυσης και τη δυνατότητα χρηματοδότησής της.

Ο κ. Κανελλόπουλος ανέφερε ακόμη ότι στην Ελλάδα η όποια βελτίωση των αποτελεσμάτων του ομίλου οφείλεται στην επανεκκίνηση των μεγάλων έργων, καθώς η ιδιωτική οικοδομή είναι ανύπαρκτη. Αντίθετα, είπε, η Αμερική βρίσκεται στην αρχή ενός ανοδικού κύκλου όπου με βάση τις εκτιμήσεις της ένωσης τσιμεντοβιομηχανιών της χώρας, ειδικά στην περιοχή της Φλόριντα όπου δραστηριοποιείται η Τιτάν, προβλέπεται αύξηση της κατανάλωσης τσιμέντου την επόμενη εξαετία κατά 8-10% ετησίως.

31-07-2014: Επιστροφή της Κερδοφορίας το α' εξάμηνο του 2014

Σε καθαρή κερδοφορία επέστρεψε ο όμιλος Τιτάν το πρώτο εξάμηνο του 2014, μετά από τρία συνεχόμενα εξάμηνα ζημιών.

Όπως αναφέρει στη σχετική του ανακοίνωση, το πρώτο εξάμηνο του 2014 η πλειοψηφία των αγορών του Ομίλου, και ιδίως ο τομέας των ΗΠΑ, κινήθηκαν ανοδικά, όμως η έλλειψη παροχής φυσικού αερίου στην Αίγυπτο αποτέλεσε τροχοπέδη για την περαιτέρω βελτίωση της λειτουργικής κερδοφορίας.

Ο κύκλος εργασιών ανήλθε σε €571 εκ., παρουσιάζοντας αύξηση 4% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Τα λειτουργικά κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα στα €89 εκατ., ενώ τα καθαρά κέρδη μετά τα δικαιώματα μειοψηφίας και την πρόβλεψη για φόρους διαμορφώθηκαν στα €3 εκατ., έναντι ζημιών €22 εκατ. στο πρώτο εξάμηνο του 2013.

Αρνητική επίδραση στα αποτελέσματα του εξαμήνου είχε η υποχώρηση τοπικών νομισμάτων έναντι του ευρώ. Όπως επισημαίνεται στην ανακοίνωση, με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες ο κύκλος εργασιών και η λειτουργική κερδοφορία του Ομίλου στο πρώτο εξάμηνο του 2014 θα είχαν αυξηθεί κατά 7% και 4% αντίστοιχα.

Κατά το 2ο τρίμηνο, ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 2% και ανήλθε σε €319 εκατ., σημειώνοντας βελτίωση για 9ο συνεχόμενο τρίμηνο. Τα λειτουργικά κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων μειώθηκαν κατά €6,5 εκατ. στα €58,5 εκατ., λόγω μείωσης της λειτουργικής συνεισφοράς της Αιγύπτου κατά €14 εκατ. Τα καθαρά κέρδη μετά τα δικαιώματα μειοψηφίας και την πρόβλεψη για φόρους διαμορφώθηκαν στα €14 εκατ., έναντι €5 εκατ. το 2013.

Σε ό,τι αφορά τη μητρική εταιρεία, το πρώτο εξάμηνο του 2014 ο κύκλος εργασιών της «Α.Ε. Τσιμέντων Τιτάν» αυξήθηκε κατά 13% στα €134 εκατ., ενώ τα λειτουργικά κέρδη ανήλθαν σε €12 εκατ. από €7 εκατ. το αντίστοιχο περυσινό εξάμηνο. Η είσπραξη μερισμάτων €20 εκατ. από θυγατρικές εταιρείες του εξωτερικού οδήγησε σε καθαρά κέρδη €8 εκατ. έναντι ζημιών €22 εκατ. το 2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Επίλογος

Οι ροές κεφαλαίων διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη διεθνή οικονομική κοινότητα. Η μεγάλη αύξηση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων τα τελευταία έτη οδηγεί στη ταυτόχρονη ενίσχυση της αναζήτησης των προσδιοριστικών παραγόντων και των αποτελεσμάτων τους στις οικονομίες υποδοχής. Ο κρίσιμος ρόλος των ροών ιδιωτικού κεφαλαίου και κυρίως των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στην αναπτυξιακή διαδικασία μιας οικονομίας, επηρεάζει τη τάση των περισσότερων

χωρών για υιοθέτηση φιλελεύθερων στρατηγικών ώστε να προσελκύσουν νέες επενδύσεις αλλά και να ενισχύουν την εξωστρέφεια των εγχώριων επιχειρήσεων.

Οι βαλκανικές χώρες που εξετάστηκαν στην παρούσα διπλωματική, δηλαδή Αλβανία, Βουλγαρία και FYROM αποτέλεσαν πόλο έλξης των ελληνικών επενδύσεων και συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας καθώς και στην διεθνοποίηση πολλών ελληνικών επιχειρήσεων. Παράλληλα, βοήθησαν και τις ίδιες τις χώρες, αφού οι ΑΞΕ επηρέασαν θετικά την οικονομία των χωρών αυτών.

Η Βουλγαρία σε σύγκριση με την Αλβανία και τη FYROM έχει προσελκύσει πολύ περισσότερες ΑΞΕ. Οι ελληνικές ΑΞΕ έχουν διαδραματίσει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στις οικονομίες των συγκεκριμένων χωρών. Αυτό ισχύει ειδικότερα για τη FYROM όπου η Ελλάδα είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής. Η εγγύτητα και οι χαμηλές δαπάνες εργασίας έχουν διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο. Η FYROM και η Βουλγαρία θεωρούνται από μερικές μεγάλες ελληνικές εταιρείες ως γέφυρα σε άλλες αγορές.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι το χαρακτηριστικό των ΑΞΕ είναι ότι αποτελούν «κρύο» και όχι «ζεστό» χρήμα, δηλαδή έχουν τη δυνατότητα εισροής σε μια οικονομία για αρκετό χρονικό διάστημα και όχι σε σύντομο, όπως για παράδειγμα οι μετοχές. Αυτή η ιδιότητά τους τις καθιστά σημαντικό σταθεροποιητή σε περιόδους οικονομικής κρίσης και κατ'επέκταση η αναγκαιότητα για επενδυτική πολιτική που τις προσελκύει είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Το 2013 εμφανίστηκαν ενδείξεις ότι η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε σημείο καμπής. Ο ρυθμός ανάπτυξης στις ΗΠΑ άρχισε να επιταχύνεται και οι φόβοι για περαιτέρω έξαρση της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη υποχώρησαν. Παρότι οι αναδυόμενες οικονομίες έδειξαν σημάδια κόπωσης, εξακολούθησαν να αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς. Όμως οι παρατεταμένες συνέπειες της οικονομικής κρίσης συνέχισαν να επηρεάζουν τις αγορές, γεγονός που υποδηλώνει ότι η ανάκαμψη μπορεί να παρουσιάσει αναταράξεις. Η επίμονη ανεργία και οι φόβοι για αποπληθωρισμό στην Ευρωζώνη, η δημοσιονομική σύσφιξη στις ΗΠΑ, η πολιτική αναταραχή στη Μέση Ανατολή, και μία πιθανή ανώμαλη προσγγείωση στην Κίνα μπορούν να καθυστερήσουν περαιτέρω την επιστροφή της παγκόσμιας οικονομίας σε τροχιά δυναμικής και αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης.

Σε αυτό το δύσκολο περιβάλλον, τα λειτουργικά αποτελέσματα του Ομίλου TITAN βελτιώθηκαν για πρώτη φορά σε επτά χρόνια. Η ανάκαμψη της αγοράς ακινήτων στις ΗΠΑ, η ανθεκτικότητα της ζήτησης στην Αίγυπτο και η επιμονή στις εξαγωγές, επέτρεψαν στον Όμιλο να αυξήσει τις πωλήσεις του, να δημιουργήσει θετικές ελεύθερες ταμειακές ροές και να μειώσει περαιτέρω τον καθαρό δανεισμό του, παρά την παρατεταμένη αδυναμία της εγχώριας αγοράς και την υποτονική κατασκευαστική δραστηριότητα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Στην Ελλάδα η μείωση της εγχώριας ζήτησης συνεχίζεται, αν και με ηπιότερους ρυθμούς. Οι υψηλοί φόροι ακινήτων, το χαμηλό διαθέσιμο εισόδημα, το μεγάλο απόθεμα απούλητων κατοικιών και η έλλειψη ρευστότητας στην αγορά ενυπόθηκων δανείων έχουν αδρανοποιήσει την ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα. Η διατήρηση σε λειτουργία των εργοστασίων του TITANA στην Ελλάδα βασίζεται στις εξαγωγές, στα πλαίσια εντονότατου διεθνούς ανταγωνισμού, ιδίως από χώρες οι οποίες δεν υπόκεινται στους περιορισμούς εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που ισχύουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στα πλαίσια της προσπάθειας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του, ο Τιτάνας συνέχισε να επενδύει στη χρήση εναλλακτικών καυσίμων, με στόχο τη μείωση, τόσο του ενεργειακού του κόστους, όσο και του περιβαλλοντικού του αποτυπώματος. Παρ' όλα αυτά, το υψηλό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί απειλή για την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εργοστασίων. Η Ελλάδα έχει το υψηλότερο κόστος ρεύματος από τις εννέα χώρες στις οποίες έχει βιομηχανική παραγωγή ο όμιλος.

Η λειτουργική κερδοφορία των εγκαταστάσεων του Τιτάνα στη Βόρεια Αμερική βελτιώθηκε ουσιαστικά χάρη στην έντονη πλέον ανάκαμψη του οικιστικού τομέα στις ΗΠΑ. Με την ανεργία στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας και την οικοδομική δραστηριότητα σε άνοδο, η ζήτηση για δομικά υλικά βρίσκεται πλέον σε τροχιά ταχείας ανάκαμψης. Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Τσιμεντοβιομηχανιών η κατανάλωση τσιμέντου στις Νοτιοανατολικές Πολιτείες, όπου βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων του Τιτάνα στην Αμερική αυξήθηκε κατά 8,5% το 2013. Η θυγατρική εταιρεία του Ομίλου Separation Technologies LLC, η οποία δραστηριοποιείται στην παραγωγή και λειτουργία μονάδων ανακύκλωσης και επεξεργασίας ιπτάμενης τέφρας, συνέχισε την κερδοφόρο

αναπτυξιακή της πορεία, επεκτείνοντας τη στόχευση της στην εκμετάλλευση της τεχνολογίας της σε νέες εφαρμογές.

Στην Αίγυπτο οι πωλήσεις έδειξαν ανθεκτικότητα παρά τη σοβαρή πολιτική αναταραχή και τα αυξημένα οικονομικά προβλήματα. Η οικονομική ενίσχυση από τις χώρες του Κόλπου έχει προσωρινά καλύψει το χρηματοδοτικό κενό της χώρας, αλλά τα δημοσιονομικά προβλήματα, οι πληθωριστικές πιέσεις και η υποτίμηση του νομίσματος εξακολουθούν να αποτελούν απειλή για την ανάπτυξη. Πάντως, η άσκηση υπεύθυνης οικονομικής πολιτικής έχει αυξήσει τις προσδοκίες για σταδιακή επάνοδο στην οικονομική σταθερότητα, γεγονός που απεικονίζεται στους χρηματιστηριακούς δείκτες.

Η κατανάλωση δομικών υλικών στη χώρα μειώθηκε ελαφρά το 2013, αλλά δεν είναι βέβαιο αν αυτή η πτώση αντανακλά μια πιθανή χαλάρωση της ζήτησης ή απλά αδυναμίες στον ενεργειακό εφοδιασμό και διακοπές στην παραγωγή. Εν μέρει χάρη στις εισαγωγές κλίνκερ, η παραγωγή των εγκαταστάσεων του Τιτάνα στην Αίγυπτο διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα, μέσα σε ένα δύσκολο επιχειρηματικό περιβάλλον. Ωστόσο, τα περιθώρια κέρδους συμπιέστηκαν από το υψηλότερο κόστος ενέργειας και η θετική επίδραση από την αύξηση των τιμών του τσιμέντου σε τοπικό νόμισμα αντισταθμίστηκε από την πτώση της αιγυπτιακής λίρας.

Οι πρόσφατες τάσεις στις αγορές που δραστηριοποιείται ο Όμιλος δικαιολογούν συγκρατημένη αισιοδοξία για το 2014, παρά τις σημαντικές αβεβαιότητες. Η κατανάλωση τσιμέντου στις ΗΠΑ αναμένεται να συνεχίσει να αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς, καθώς οι εκκινήσεις νέων οικοδομών και οι άδειες ανέγερσης κατοικιών έχουν ανακάμψει σε επίπεδα ανάλογα με αυτά του 2007. Σύμφωνα με προβλέψεις της Αμερικανικής Ένωσης Τσιμεντοβιομηχανιών όλοι οι κατασκευαστικοί τομείς θα κινηθούν θετικά το 2014 και η ζήτηση τσιμέντου θα αυξηθεί κατά τουλάχιστον 8%. Στην Ελλάδα, για πρώτη φορά από το 2006, η ζήτηση τσιμέντου αναμένεται να αυξηθεί από το εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο του 2013. Η θετική αυτή προοπτική οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υλοποίηση έργων υποδομής, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων οδικών αξόνων. Αντίθετα, οι προσδοκίες για την ιδιωτική οικοδομή είναι περιορισμένες. Για την κατασκευαστική δραστηριότητα στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η κατάσταση εμφανίζεται σταθερή, χωρίς να διαφαίνονται προοπτικές ουσιαστικής βελτίωσης κατά τη διάρκεια της τρέχουσας χρήσης, καθώς η περιοχή εξακολουθεί να επηρεάζεται από την οικονομική αδυναμία γειτονικών

χωρών της Ευρωζώνης. Από την άλλη, τις μεγαλύτερες προκλήσεις αντιμετωπίζει ο Όμιλος στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η Αίγυπτος, και σε μικρότερο βαθμό η Τουρκία, βρίσκονται αντιμέτωπες με μία παρατεταμένη περίοδο πολιτικής αναστάτωσης. Παρά το γεγονός ότι η ζήτηση φαίνεται προς το παρόν να διατηρεί τη δυναμική της, κάθε πρόβλεψη για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της αγοράς καθίσταται αβέβαιη. Στην Αίγυπτο η έλλειψη καυσίμων και η αύξηση του κόστους παραγωγής διαμορφώνουν ένα όλο και πιο δύσκολο επιχειρηματικό περιβάλλον. Στην Τουρκία, υπάρχει κίνδυνος η άνοδος των επιτοκίων να επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, οι διακυμάνσεις των τοπικών νομισμάτων ενδεχομένως να έχουν ουσιαστικό αντίκτυπο στα αποτελέσματα του Ομίλου στην περιοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Κυρκίλης Δ.(2010) Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., Αθήνα
- Παπαγεωργίου Π. Πέτρος και Χιόνης Π. Διονύσιος (2003) Διεθνής Επιχειρηματική Δραστηριότητα, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα
- Μπιτζένης Π. Αριστείδης (2003) Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς-Εντοπίζοντας Επενδυτικές Ευκαιρίες στο Πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης & Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, Τόμος Α΄, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα
- Μπιτζένης Π. Αριστείδης (2003) Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς-Εντοπίζοντας Επενδυτικές Ευκαιρίες στο Πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης & Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, Τόμος Β΄, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα
- Λιαργκόβας Γ. Παναγιώτης (2007) Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα-Η εμπειρία της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Μπαμπανάσης Σ. (2004) Νέα Διεθνής Οικονομία, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Σημειώσεις μαθήματος Διεθνείς Επενδύσεις, Διδάσκων Παντελής Παντελίδης, ΠΜΣ Οικονομική και Επιχειρηματική Στρατηγική, περίοδος Μάρτιος 2013-Ιούνιος 2013
- Περιοδικό Επιστημονικό Marketing Management, Νοέμβριος 2005, Ο Παλμός των Επιχειρήσεων – Οι Ελληνικές Επενδύσεις στα Βαλκάνια

Διαδικτυακοί Τόποι

<http://www.naftemporiki.gr/>

<http://ir.titan.gr/>

<http://www.xrimatistirio.gr/>

<http://www.toxrima.gr/>

<http://www.dealnews.gr/>

<http://www.e-go.gr/news/>

<http://www.agora.mfa.gr/>

<http://iraj.gr/>

<http://www.protothema.gr/>

<http://ekalexandria.com/>

<http://english.capital.gr/>

<http://el.wikibooks.org/>

<http://www.eviachamber.gr/>

<http://pyramisnews.gr/>

<http://www.ebeth.gr/>

<http://www.euro2day.gr/>

www.capital.gr

www.investingreece.gov.gr

www.europa.eu.int

www.imerisia.gr

Πανεπιστήμιο Πειραιώς